

I. USTALENIA OGÓLNE

1. Wprowadzenie

Realizując ustalenia ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 415), zgodnie z art. 6 ust. 1 Rada Gminy Wartkowice podjęła uchwałę nr XVI/78/99w dniu 30.11.1999 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wartkowice”.

Podstawą formalną ww. opracowania jest Umowa o dzieło nr 3130/A/10/2000 z dnia 8.06.2000 r. zawarta pomiędzy Zarządem Gminy Wartkowice i Pracownią Projektową Urbanistyczno-Architektoniczną „EKO-PLAN” w Łodzi.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 sporządzającym Studium jest Zarząd Gminy.

Studium jako dokument składający się z:

– tekstu oraz

– dwóch plansz:

plansza podstawowa – „Rozwój przestrzenny”, skala 1:10 000 (oryginał na płótnie jako plansza pogładowa 1 egz.);

plansza tematyczna – „Infrastruktura techniczna: gospodarka wodno-ściekowa, elektroenergetyka i telekomunikacja, utylizacja odpadów”, skala 1: 25 000,

przyjmowany jest uchwałą Rady Gminnej i podlega nadzorowi wojewody co do zgodności z prawem.

2. Rola i zadania Studium

Pojęcie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” wprowadzone zostało ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 415)

W art. 6 ust. 1 ww. ustawy stwierdzono „W celu określenia polityki przestrzennej gminy, rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zwanego dalej studium.

Studium zostało uznane (w cytowanej ustawie) za element miejscowego planowania przestrzennego, w ramach którego wyodrębniono podział zadań pomiędzy studium a plan miejscowy.

Na podstawie ustawy przyjmuje się, że ogólnym celem opracowywanych „studiów” jest sformułowanie lokalnej polityki przestrzennej wpisanej w politykę przestrzenną państwa zaś celem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenów służących realizacji określonej polityki przestrzennej gminy.

Studium wykonuje się obligatoryjnie dla całej gminy, lecz nie jest ono powszechnie obowiązującym przepisem gminnym (art. 6, ust. 7), a jedynie wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy (inaczej aktem kierownictwa wewnętrznego). Nie stanowi podstawy wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy (art. 6, ust. 1) wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy, wyrażających tę politykę. Natomiast rola planu sprowadza się do ustalenia przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu (art. 2, ust. 1) w oparciu o określoną politykę przestrzenną gminy. Generalnie można przyjąć, że studium kreuje politykę przestrzenną gminy, a plan ją konkretyzuje.

Zadaniem studium jest sformułowanie lokalnych uwarunkowań, celów i programów rozwoju, dzięki czemu staje się ono dokumentem wytyczającym ogólną politykę przestrzenną gminy, a jednocześnie posiadać będzie charakter „wytycznych” do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, dla których w myśl ustawy sporządzenie takich planów jest obowiązkowe (art. 6 ust. 5 pkt 7 ustawy)

W zapisie studium powinny więc zostać sformułowane takie kierunki polityki przestrzennej, które są niezbędne dla osiągnięcia zamierzonych celów

rozwojowych.

Podstawowym celem polityki przestrzennej jest ukierunkowanie procesu podnoszenia jakości życia mieszkańców i poziomu funkcjonowania gminy poprzez ocenę i wykorzystywanie terytorialnych warunków dla jego rozwoju.

Opracowanie sporządzone zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym, ma określić najkorzystniejsze kierunki przekształceń przestrzennych obszaru gminy, preferowane z uwagi na ich walory ekonomiczno-społeczne, poprawę życia mieszkańców, ochronę środowiska przyrodniczego i kulturalnego oraz wymogi ładu przestrzennego, uwzględniające kierunki polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa łódzkiego.

Ponadto studium powinno wskazać obszary, dla których realizacja podstawowych celów na obszarze gminy, wymagać będzie sporządzenia planów miejscowych.

3. Tryb opracowania oraz zakres i problematyka Studium

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym koncentruje się przede wszystkim na zakresie problematyki studium, nie precyzując jednoznacznie toku prac nad jego sporządzeniem.

Ustawowy tok opracowania to:

- wymóg uchwały rady gminy o przystąpieniu do sporządzenia studium;
- konieczność jego przedłożenia do zaopiniowania organom, o których mowa w art. 18, ust. 2 pkt 4 ustawy (tzn. organom i instytucjom, które uzgadniają plany miejscowe);
- uchwalenie studium przez radę gminy.

Zgodnie z zapisem ustawowym (art. 6 ust. 4 i 5) w niniejszym studium skoncentrowano się przede wszystkim na dwóch podstawowych zagadnieniach:

- * ustaleniu występujących uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy;
- * sformułowaniu kierunków polityki przestrzennej i zagospodarowania przestrzennego gminy.

Każdy z wyżej wymienionych elementów wymaga skompletowania materiałów źródłowych, przetworzenia ich na potrzeby wynikające ze specyfiki studium, określenia syntetycznych wniosków do uwarunkowań rozwoju i formułowania kierunków zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej dla obszaru objętego opracowaniem.

Analiza uwarunkowań rozwoju stanowi jedną z podstawowych faz prac nad Studium ponieważ:

- * zwrócenie uwagi zarówno na pozytywne, jak i negatywne elementy zagospodarowania gminy, jej funkcjonowanie, warunki naturalne, zaszczości historyczne i dotychczasowe tendencje rozwojowe itp. służy określeniu koncepcji rozwojowych i formułowaniu zasad zagospodarowania przestrzeni dla gminy;
- * przedstawiony uporządkowany obraz gminy, zarówno w ujęciu analitycznym, jak i syntetycznym stwarza warunki dla wykorzystywania informacji przy podejmowaniu rozstrzygnięć (przez władzę lokalną) dotyczących np. kierunków rozwoju, specjalistycznych programów związanych z ochroną środowiska, komunikacją, polityką mieszkaniową itp.

Dla dokonania analizy i oceny uwarunkowań wpływających na kierunki rozwoju za celowe uznano wyodrębnienie dwóch podstawowych nurtów:

- * zewnętrznych uwarunkowań rozwoju;
- * wewnętrznych uwarunkowań rozwoju.

Do nurtu uwarunkowań zewnętrznych przyjęto zależności wynikające z: położenia gminy w regionie i jej różnorodnych związków zewnętrznych (przyrodniczych, komunikacyjnych, społecznych gospodarczych itp.), przewidywanych zmian i tendencji kształtowania strategii rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego na szczeblu centralnym i wojewódzkim.

Do nurtu uwarunkowań wewnętrznych przyjęto zależności wynikające z dotychczasowych procesów urbanizacyjnych, stanu i zróżnicowania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, stopnia ich zagrożenia, rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej gminy to kolejna faza studium.

Przyjęte w opracowaniu kierunki rozwoju gminy Wartkowice określają potencjalne możliwości wykorzystania przestrzeni oraz zakres niezbędnych zmian w zagospodarowaniu. Dotyczą one głównie:

- wyznaczenia obszarów ochronnych (wynikających z przepisów szczególnych);
- określenia obszarów predysponowanych do rozwoju i intensyfikacji procesów urbanizacyjnych;
- określenia głównych elementów układu komunikacyjnego oraz obszarów rozbudowy systemów infrastruktury technicznej;
- wyznaczenia strategicznych obszarów koncentracji przedsięwzięć inwestycyjnych;
- wskazania obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest

obowiązkowe;

– wskazania obszarów przeznaczonych do koncepcyjnych opracowań strukturalnych.

Przyjęto zatem, że faza koncepcyjna studium powinna obejmować zbiór informacji dotyczących przede wszystkim:

- * polityki przestrzennej gminy z określeniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- * integracji polityki przestrzennej z ogólną strategią rozwoju gminy;
- * kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, głównie przez: określenie elementów wymaganych ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym w art. 6 pkt 5 a w tym: obszarów objętych różnorodnymi formami ochrony, zabudowanych i wskazanych do różnorodnych form przekształceń, kierunków rozwoju komunikacji i innych rodzajów infrastruktury technicznej, obszarów wymagających opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

Mając na uwadze, że studium ma do spełnienia różnorodne zadania, uznano, że powinno ono przyjąć formę elaboratu składającego się z:

- * zapisu przedstawionego w formie uchwały Rady Gminy Wartkowice;
- * tekstu zawierającego uwarunkowania i kierunki rozwoju gminy;
- * rysunków (plansz) przedstawiających zagospodarowanie przestrzenne gminy.

DIAGNOZA

II. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA WPLYWAJĄCE NA KSZTAŁTOWANIE KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY

1. Zadania dla realizacji polityki przestrzennej w gminie Wartkowiec wynikające ze „Studium zagospodarowania przestrzennego województwa sieradzkiego”

Do uwarunkowań oraz kierunków działań przestrzennych mających znaczenie w kształtowaniu kierunków rozwoju gminy należą m.in. zadania wynikające z planów i programów wyższego rzędu.

Opracowaniem, którego kierunki rozwoju powinny być uwzględnione w Studium gminy jest „Studium zagospodarowania przestrzennego (byłego) woj. sieradzkiego”. Jest to opracowanie z zakresu zagospodarowania przestrzennego przenoszące ustalenia koncepcji polityki przestrzennej kraju na obszar gminy.

Studium zagospodarowania przestrzennego województwa sieradzkiego zaopiniowane było przez Sejmik Samorządowy Województwa Sieradzkiego uchwałą Nr XIX/100/97 z dnia 9.XII.1997 r., a wnioski z tego Studium dla gminy Wartkowiec opracowane zostały przez Biuro Planowania

Przestrzennego Województwa Łódzkiego – Zespół Terenowy Gospodarki Przestrzennej w Sieradzu.

Za główne zadania i kierunki działania gminy Wartkowice w Studium województwa sieradzkiego uznano:

1. Uwarunkowania rozwoju – do najważniejszych zaliczono:

- położenie gminy w makroregionie – w sąsiedztwie ponadlokalnego ośrodka rozwoju – Poddębice;
- środowisko przyrodnicze i kulturowe, największe znaczenie wykazują:
 - niski wskaźnik lesistości gminy;
 - występowanie lasów ochronnych i pomników przyrody;
 - dolina rzeki Ner jako obszar przyrodniczo-zdegradowany;
 - kompleksy gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej;
 - cenne elementy dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym i charakterze regionalnym;
- potencjał społeczny, głównie obiekty infrastruktury społecznej o charakterze ponadlokalnym (Dom Pomocy Społecznej w Gostkowie, Muzeum Oświatowe wraz z Izbą Muzealną w Bronowie);
- działalność gospodarczą:
 - zakład produkcji wyrobów tytoniowych „Tytoń Polski”;
- uwarunkowania infrastrukturalne i komunikacyjne, do najważniejszych należą:
 - wysokie – 90% zwodociągowanie gminy;
 - skanalizowanie wsi gminnej – Wartkowice oraz zlokalizowanie tam oczyszczalni ścieków;
 - funkcjonujące w Gostkowie wysypisko odpadów komunalnych;
 - biegnąca przez teren gminy linia WN 220 kV relacji Janów–Adamów oraz gazociąg przesyłowy DN 250 Turek–Łódzka Aglomeracja Miejska;
 - przebiegające dwie drogi wojewódzkie: Nr 469 Uniejów–Gostków–Wróblew i Nr 703 Poddębice–Gostków–Łęczycza–Łowicz oraz magistrala kolejowa Śląsk–Porty;
 - projektowany nowy przebieg drogi wojewódzkiej Nr 469 na odcinku Leźnica Wielka–Janków Parcele;
 - projektowany przebieg magistrali kolejowej TGV Moskwa–Warszawa–Berlin.

2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiące również propozycje do programu zadań rządowych:

– o znaczeniu krajowym:

- budowa autostrady A-2;
- budowa magistrali kolejowej TGV Moskwa–Warszawa–Berlin;
- modernizacja magistrali kolejowej Śląsk–Porty;
- rekultywacja doliny i rzeki Ner – obszar ekologicznego zagrożenia;

– o znaczeniu wojewódzkim:

- modernizacja dróg wojewódzkich Nr 703 Poddębice–Łęczycza–Łowicz i Nr 469 na odcinku Uniejów–Gostków;
- projektowany odcinek drogi wojewódzkiej Leźnica Wielka–Janków Parcele (w ciągu drogi Nr 469);
- zwiększenie zasobów leśnych regionu posiadającego jeden z najniższych wskaźników lesistości w kraju;
- ochrona terenów przed powodzią – budowa wałów, progów, kanałów, ekoregulacja rzek.

2. Zadania dla gminy Wartkowice wynikające ze „Strategii rozwoju gminy Wartkowice”

Strategia rozwoju gminy Wartkowice opracowana została w 1997 r. przez mgr inż. Annę Karską przy współpracy zespołu konsultacyjnego pod kierunkiem dr Janusza Kota..

Na podstawie diagnozy stanu istniejącego określono cele rozwoju gminy:

- strategiczne – zakładany okres realizacji – 2010 r.;
- operacyjne – obejmujące okres 3-letni;
- realizacyjne – dla okresu 1–2 lat.

Za główne **cele strategiczne** gminy Wartkowice oraz cele operacyjne w opracowanej Strategii uznano:

I. Rozwój i poprawę funkcjonowania infrastruktury technicznej:

- pełną telefonizację gminy;
- poprawę wyposażenia gminy w urządzenia kanalizacyjne;
- poprawę stanu technicznego dróg;

- gazyfikację gminy;
- poprawę stanu sieci energetycznej;
- prowadzenie prorozwojowej polityki przestrzennej i urbanistycznej w gminie.

II. Działania na rzecz modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa:

- poprawę wyposażenia rolnictwa w infrastrukturę techniczną;
- pomoc w tworzeniu inwestycji i zorganizowanych form obrotu produktami rolniczymi oraz tworzenie związków marketingowych i producenckich rolników indywidualnych;
- stymulowanie rozwoju dla nowych dochodowych upraw i hodowli;
- wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego;
- tworzenie warunków dla podnoszenia dochodowości produkcji rolniczej;
- rozwój alternatywnych miejsc pracy na obszarach wiejskich.

III. Podnoszenie poziomu życia mieszkańców:

- poprawę stanu technicznego wyposażenia obiektów oświatowych i administracyjnych;
- przeciwdziałanie bezrobociu na terenie gminy;
- rozwój infrastruktury technicznej;
- działania na rzecz rozwoju infrastruktury społecznej;
- intensyfikację działań w zakresie opieki społecznej.

IV. Wykorzystanie walorów środowiska naturalnego na potrzeby rozwoju gminy:

- kontynuację działań na rzecz ochrony wód powierzchniowych;
- powstrzymanie degradacji gleb;
- ochronę zasobów leśnych;
- zagospodarowanie obszarów na potrzeby wypoczynku i rekreacji;
- promocję walorów turystycznych gminy;
- promocję stanu środowiska naturalnego.

V. Mobilizację kapitału lokalnego i pozyskanie inwestorów zewnętrznych:

- wspieranie lokalnych inicjatyw gospodarczych;
- tworzenie warunków dla rozwoju kapitału lokalnego;
- działania na rzecz pozyskania inwestorów zewnętrznych.

VI. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego w gminie:

- działania na rzecz wprowadzenia nowoczesnych i różnorodnych form kształcenia w oświacie;
- rozwój pozaszkolnych form kształcenia dzieci i młodzieży;
- działanie na rzecz dopasowania kwalifikacji społeczeństwa lokalnego do potrzeb rynku pracy;
- działanie na rzecz podwyższenia kwalifikacji pracowników samorządowych.

Poszczególne zadania realizacyjne przedstawione są w opracowanej Strategii i stanowią podstawowe wskazania do szerokiego zakresu działań dla władz gminy na najbliższe lata.

3. Uwarunkowania wynikające z miejsca i roli gminy Wartkowice w strukturach ponadlokalnych

Gmina Wartkowice, należąca do 1999 r. (według poprzedniego podziału administracyjnego Polski) do województwa sieradzkiego, obecnie znajduje się w granicach woj. łódzkiego, w powiecie poddębickim.

Sąsiaduje z następującymi gminami:

- od południa – Dalików i Poddębice,
- od zachodu – Uniejów,
- od północy – Świnice Warckie i Łęczyca,
- od wschodu – Parzęczew.

Zgodnie z podziałem regionalnym (J. Kondrackiego) gmina Wartkowice należy do mezoregionu Kotliny Kolskiej, stanowiącej część Niziny Południowowielkopolskiej należącej do podprowincji Niziny Środkowopolskiej.

Głównym elementem tej kotliny jest dolina rzeki Warty oraz część pradoliny warszawsko-berlińskiej. Natomiast głównym elementem krajobrazu gminy Wartkowice jest dolina rzeki Ner, będąca dopływem rzeki Warty, przepływającej z południa na północ przez cały obszar gminy Wartkowice.

Mniejszymi rzekami gminy są:

- Pisia, posiadająca tu swój obszar źródłowy;
- Gnida, której źródła znajdują się niedaleko granic gminy Wartkowice;
- Zian, dopływ Gnidy.

Rzeki te, wraz z innymi mniejszymi ciekami wodnymi, zbierają wody z terenu całej gminy, które za pośrednictwem Neru i Warty odprowadzane są do głównych rzek Polski.

Doliny głównych rzek gminy stanowią korytarze ekologiczne o znaczeniu lokalnym, które poprzez powiązania z systemem rzeczonym gmin sąsiednich, włączone są do ekologicznego systemu krajowego.

Układ dolin rzecznych, oprócz atrakcyjności krajobrazowej, stanowi ważną funkcję w utrzymaniu przestrzennej ciągłości obszarów atrakcyjnych biologicznie.

Gmina Wartkowice leży na historycznym szlaku bursztynowym Księstwa Łęczycko-Sieradzkiego. Za czasów Królestwa Polskiego w Gostkowie znajdowała się poczta obsługująca komunikację przy ważnych wówczas traktach: Łęczyca–Sieradz, Uniejów–Ozorków.

Obszar gminy od wieków leżał na ważnych szlakach komunikacyjnych, które niewątpliwie odgrywały znaczącą rolę w rozwoju tego rejonu.

Obecnie gmina Wartkowice, leżąca w centralnej części Polski, posiada korzystne połączenia komunikacyjne z wszystkimi regionami kraju poprzez drogi wojewódzkie przecinające obszar gminy zarówno z północy na południe drogą Poddębice–Łęczyca–Łowicz, jak i ze wschodu na zachód drogą Uniejów–Ozorków.

Pozostała gęsta sieć dróg powiatowych i gminnych pozwala na sprawne połączenie komunikacyjne z bliskimi i dalszymi ośrodkami osadniczymi.

W zachodniej części gminy przebiega ważna w układzie krajowym linia kolejowa, tzw. magistrala węglowa relacji Śląsk–Wybrzeże (porty) ze stacją w miejscowości Kłodna, prowadząca głównie ruch towarowy, ale stanowiąca ważne połączenie komunikacyjne.

Projektowana autostrada A-2 Świecko–Terespol biegnąca przez północną część gminy, w okolicach wsi Pełczyska, oraz równoległe do niej biegnąca linia kolejowa TGV, stanowiąc będą ważny element komunikacyjny zmuszający do modernizacji dróg bezpośrednio związanych głównie z autostradą.

Taki układ komunikacyjny usprawni połączenia krajowe i międzynarodowe.

W ramach powiązań infrastrukturalnych realizowane są zadania inwestycyjne, szczególnie w zakresie wodociągów i gazyfikacji, obejmujące gminę Wartkowice wspólnie z gminami: Świnice Warckie, Parzęczew oraz Poddębice. W ramach współpracy z sąsiednimi ośrodkami gmina Wartkowice przystąpiła do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu, przy wsparciu którego wybudowano jedną z pierwszych oczyszczalni ścieków na terenie byłego woj. sieradzkiego.

Dla podejmowania szeregu działań o ponadgminnym zasięgu i znaczeniu gmina podpisała porozumienie w sprawie ochrony wód rzeki Ner, przystąpiła do Związku Gmin Nadnerzańskich oraz do Związku Gmin Poddębickich.

Ponadto gmina uczestniczyła w „Programie zwiększania lesistości województwa sieradzkiego”, dążąc do zalesienia nieużytków i podnosząc w ten sposób wskaźnik lesistości gminy.

Gmina współpracuje z Rejonowym Urzędem Pracy w zakresie planowania i kreowania programów robót publicznych, ustalania kierunków szkoleń bezrobotnych, organizacji prac interwencyjnych. Korzysta z pomocy działającego w Poddębicach Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, które organizuje kursy dla podniesienia kwalifikacji lub zmiany albo uzupełnienia wykształcenia, oraz Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Kościerzynie i Izby Rolniczej w Łodzi.

Położenie gminy Wartkowie w centrum kraju, w bliskim sąsiedztwie Poddębic – miasta powiatowego, Sieradza – byłego miasta wojewódzkiego oraz dużej aglomeracji miejskiej jaką jest Łódź, zarazem miasto wojewódzkie z przyległymi ośrodkami miejskimi, o korzystnych połączeniach komunikacyjnych stwarza szanse dla zbytu rodzimej produkcji, głównie rolniczej, oraz możliwości dla zainteresowania ludności miejskiej budownictwem letniskowo-rekreacyjnym, a także rozwojem działalności gospodarczej i przedsiębiorczości.

Pod względem zajmowanej powierzchni ogólnej gmina Wartkowie należy do trzech największych gmin powiatu poddębickiego i jest to największa pod względem liczby mieszkańców gmina tego powiatu.

Posiada największe zasoby mieszkaniowe, których największa część wyposażona jest w sieć wodociagową i kanalizacyjną. Również rozwój budownictwa mieszkaniowego należy tu do najlepszych wśród gmin powiatu poddębickiego.

Gmina dobrze wyposażona jest w obiekty i urządzenia użyteczności publicznej, nie tylko o znaczeniu lokalnym a również o charakterze ponadlokalnym, do których należą Dom Pomocy Społecznej w Gostkowie oraz Muzeum Oświatowe wraz z Izbą Muzealną w Bronowie.

Obiekty infrastruktury społecznej skoncentrowane są przede wszystkim we wsi gminnej Wartkowie, a także w Gostkowie Starym oddalonym około 1 km od Wartkowie.

Dobrze rozwinięta sieć osadnicza rozmieszczona jest równomiernie wzdłuż szlaków komunikacyjnych, na całym obszarze gminy.

III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY STANU ZAGOSPODAROWANIA GMINY WARTKOWICE

1. Środowisko przyrodnicze

Położenie geograficzne

Według podziału J. Kondrackiego i A. Rychlinga gmina Wartkowice leży na terenie:

Prowincji: Niż Środkowoeuropejski,
Podprowincji XII: Niziny Środkowopolskie,
Makroregionu: Nizina Południowowielkopolska,
Mezoregionu: Kotlina Kolska.

Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym gmina leży na pograniczu dwu jednostek geologicznych: Niecki Łódzkiej i Wału Środkowopolskiego. Jednostki te powstały pod koniec jury, w fazie nasilenia ruchów górotwórczych. Wtedy wzdłuż strefy osiowej bruzdy duńsko-polskiej powstało antyklinalne wypiętrzenie skał triasowych i jurajskich znane pod nazwą, wcześniej wspomnianego, wału środkowopolskiego. Na zachód od wału powstało równoległe do niego przebiegające obniżenie znane jako niecka szczecińsko-mogileńsko-łódzko-miechowska, w granicach województwa łódzkiego nazwanej Niecką Łódzką. Największą powierzchnię wału zajmują osady jury górnej. Składają się one głównie z różnego rodzaju wapieni, margli i łupków

ilastych. Granica tektoniczna pomiędzy antyklinorium pomorsko-kujawskim a niecką łódzką pokrywa się mniej więcej z ważną granicą litologiczną, wzdłuż której utwory jurajskie zanurzają się pod utwory kredowe.

W okresie dolnej kredy zarówno w strefie wypiętrzenia, jak i niecki panowały warunki lądowe. Pochodzący z niszczenia antyklinorium materiał osadzał się w niecce powodując jej zapadanie, co sprzyjało wkroczeniu morza w okresie kredy górnej. Niecka przekształciła się w głęboki basen, w którym powstawały skały organiczne węglanowe i węglanowo-krzemionkowe. Osady te o dużej miąższości wypełniły bruzdę w końcu kredy.

Osady trzeciorzędowe powstawały głównie jako osady jezierny, tworzące się w zarastających zbiornikach w okresie mioceni i plioceni. Nie tworzyły one zwartej pokrywy. Utwory miocenu wraz ze złożem węgla brunatnego zostały udokumentowane tuż poza zachodnią granicą gminy Wartkowice, na terenie gminy Uniejów.

W plejstocenie lodowiec wchodził na teren gminy kilkakrotnie. W czasie wycofywania się lodowca południowopolskiego, w okresie kiedy czoło lodowca stało na linii wiodącej od Dąbia n. Nerem przez Grabów Łęczycki do okolic Kutna, czyli na linii tzw. moreny kutnowskiej, na południe od niej tworzyła się pradolina warszawsko-berlińska. Północny jej zasięg przebiega na przedpolu moreny kutnowskiej, południowy na linii Poddębice-Ozorków. Cała gmina Wartkowice leży zatem w zasięgu pradoliny. Pradolinę wytworzyły wody glacyfluwialne, odpływające ku zachodowi szerokim frontem podczas schyłkowej fazy zlodowacenia południowopolskiego. W interglacjale eemskim, w wyniku intensywnej erozji rzecznej, pradolina uległa pogłębieniu i poszerzeniu.

W najstarszej fazie zlodowacenia północnopolskiego lodowiec południowym skrajem dotarł do Kotliny Kolskiej. W czasie wycofywania się lądolodu, w momencie gdy jego czoło znajdowało się na południe od Gostynina, pradolina stała się ponownie drogą odpływu wód glacyfluwialnych ku zachodowi.

U schyłku plejstocenu rozpoczęły się intensywne procesy eoliczne, które trwały również w holocenie. Powstały wtedy na terenie gminy, wyraźnie uwidaczniające się w jej krajobrazie, wały wydymowe. Najmłodsze utwory to piaski, mady i namuły rzeczne oraz utwory torfowiskowe.

Surowce naturalne

Surowce mineralne są ściśle związane z budową geologiczną. Gruba pokrywa osadów glacyfluwialnych sprawiła, że gmina nie posiada bogactw naturalnych o znaczeniu gospodarczym. Do tej pory na jej terenie nie zostało udokumentowane żadne złożo surowców mineralnych. Na niewielką skalę eksploatowany był torf, o czym świadczą nieliczne wyrobiska o łącznej

powierzchni ok. 4 ha. Być może głębsze i szczegółowsze badania doprowadzą do odkrycia złóż surowców naturalnych. Gmina jest objęta koncesją Ministerstwa Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa dla firmy Wielkopolska Energia S.A. na poszukiwanie ropy naftowej i gazu ziemnego. Istnieje prawdopodobieństwo odwiercenia wód mineralno-geotermalnych, zwłaszcza że na terenie gminy funkcjonowało niegdyś słone źródło.

Rzeźba terenu

Zgodnie z podziałem na krainy geograficzne, jak już wcześniej wspomniano, gmina Wartkowice leży na terenie Kotliny Kolskiej. Kotlinę tworzy rozszerzona dolina rzeki Warty oraz wylot pradoliny warszawsko-berlińskiej. Samo dno pradoliny zajmuje tylko jej część i znajduje się dalej na północ. Gmina leży na płaskim, lekko wyniesionym ponad dno pradoliny terenie, podnoszącym się w kierunku południowym ku Wysoczyźnie Łaskiej.

W ukształtowaniu dominuje mało urozmaicona równina polodowcowa. Głównym elementem krajobrazu jest płaska i rozległa dolina Neru o szerokości od 0,5 do 1,5 km i ogólnym kierunku zbliżonym do kierunku północ-południe, rozcinająca gminę na dwie części. Dolina w części południowej leży na wysokości ok. 115 m n.p.m., w części północnej 105 m n.p.m. Jest to najniższy punkt gminy. Na zachód od doliny Neru wysokości na obrzeżach gminy kształtują się na poziomie ok. 120 m n.p.m., opadając ku środkowi, gdzie znajduje się kotlinowate zagłębienie – obszar źródłowy rzeki Pisi. Obszar ten przecinają ponadto wały wydmowe o ogólnym ukierunkowaniu wschód-zachód. Teren leżący na wschód od doliny Neru jest mniej urozmaicony. Najwyżej położony teren znajduje się na południu i wschodzie (ok. 120 m n.p.m.) lekko opadając ku północy do wysokości ok. 105 m n.p.m. Teren rozcinają szerokie, słabo uwidocznione w terenie doliny rzek Gnidy i jej dopływów.

Wody

Wody powierzchniowe

Główną rzeką gminy jest Ner. Jest on na całej długości uregulowany i obwałowany. Ponadto na terenie doliny znajduje się szereg kanałów i pozostałości starorzeczy. Od wschodu do Neru uchodzą trzy niewielkie cieki o charakterze rowów. Od strony zachodniej przy południowej granicy gminy znajduje się szeroka podmokła dolina łącząca dolinę Neru z doliną Warty, z której do Neru uchodzi niewielki ciek bez nazwy. Główną rzeką odwadniającą zachodnią część gminy jest Pisia, która ma tu swój obszar źródłowy i za pomocą licznie rozgałęzionych odcinków źródłowych zbiera wody z całego

terenu, z wyjątkiem południowo-zachodniego narożnika, z którego odprowadza wody niewielki ciek płynący do Warty. Po zebraniu wód z tereny gminy Pisia płynie na północ i wpływa do Neru w rejonie Rożniatowa.

Część wschodnią odwadnia rzeka Gnida mająca swoje źródła niedaleko poza granicami gminy wraz z dwoma prawobrzeżnymi dopływami Gnidą-Zian i ciekami bez nazwy. Ogólna powierzchnia cieków na terenie gminy wynosi 45 ha, a rowów 151 ha.

Doliny cieków płaskie i szerokie były niegdyś znacznie bardziej podmokłe i zabagnione. Przeprowadzona regulacja warunków wodnych obniżyła poziom wody na części gminy. Podmokłości i zabagnienia występują jeszcze we fragmentach dolin oraz w sąsiedztwie wydm.

Melioracje objęły powierzchnię 598 ha a drenowanie 4276 ha, co stanowi 42% użytków rolnych. Najwięcej zdrenowanych terenów znajduje się we wschodniej części gminy. Na zachód od doliny Neru tereny zdrenowane grupują się w części południowej. Zmeliorowaniu uległo całe dno dolinne Neru. Spowodowało to znaczne zmiany w środowisku przyrodniczym gminy, ale wpłynęło na znaczne zwiększenie plonów. W dolinie Neru pozwoliło, przy sprzyjających warunkach, nawet na 3-krotny zbiór siana. Melioracje miały być prowadzone w znacznie szerszym zakresie, jednak wiele programów nie zostało zrealizowanych.

Zmiany administracyjne oraz związane z tym zmiany kompetencyjne niekorzystnie wpłynęły na gospodarkę wodną. Przyczyną tego jest m.in. obniżenie aktywności lub zaniechanie działalności spółek wodnych, co przekłada się bezpośrednio na brak odpowiedniej konserwacji systemów drenarskich lub nawadniających, a czego skutki zaczynają być widoczne w postaci zabagnień.

Cała dolina Neru jest zagrożona wodami powodziowymi. Ner należy do najbardziej zanieczyszczonych rzek województwa łódzkiego zbiera bowiem zanieczyszczone wody z Łodzi i innych miast aglomeracji łódzkiej. Likwidacja większości zakładów przemysłowych oraz budowa GOS sprawiły, że parametry wody w Nerze znacznie się poprawiły. Jest to jednak o wiele za mało. Długiego czasu wymaga również samooczyszczenie koryta z narastających przez lata zanieczyszczeń.

Na terenie gminy brak jest większych zbiorników wodnych. Większość znajdujących się na terenie gminy zbiorników to niewielkie wyrobiska potorfowe. Łączna powierzchnia wód stojących wynosi 32 ha. W strategii gminy proponuje się budowę zbiornika wodnego w Dzierżawach. Pozwoli to na pewną poprawę bilansu wodnego w gminie. Zbiornik może spełniać również inne funkcje.

Wody gruntowe

Przeprowadzone na znacznej przestrzeni regulacje stosunków wodnych o charakterze odwadniającym wpłynęły na obniżenie się I poziomu wód gruntowych. Mimo to należy wyróżnić trzy strefy zróżnicowane pod względem głębokości zalegania wód, ponieważ rzutuje to na sposób zagospodarowania terenu:

- w obrębie den dolinnych rzek i w obniżeniach terenowych poziom wody kształtuje się na głębokości mniejszej niż 1 m od powierzchni terenu. Wody te tworzą na ogół swobodne zwierciadło i zasilane są przez opady atmosferyczne oraz spływy powierzchniowe z otaczających terenów. Na obszarze przywydmowym występują tuż pod powierzchnią tworząc podmokłości;
- na obszarach zboczowych lub większych spłaszczeniach przy dolinach poziom wody występuje na głębokości 1–2 m;
- w obrębie obszarów wyżej położonych poziom wody kształtuje się nie płycej niż 2 m p.p.t.

Wody poziomu czwartorzędowego charakteryzują się dużą zmiennością poziomu oraz dużym zanieczyszczeniem ściekami bytowymi i przemysłowymi. Wpływ na ich zanieczyszczenie ma również intensywność nawożenia pól. Głównym obszarem narażonym na infiltrację zanieczyszczonych wód jest dolina Neru wraz z terenami do niej przyległymi oraz tereny o płytkim zwierciadle wód gruntowych. Zanieczyszczenie I poziomu wód gruntowych ma o tyle istotne znaczenie, że bazują na nim studnie kopane, z których korzysta ludność wiejska.

Gleby

Warunki glebowe gminy można ogólnie ocenić na średnie. Według waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej gmina jest oceniana na 60,8 pkt (w 100 stopniowej skali) przy średniej dla powiatu poddębickiego 58,6 pkt i średniej krajowej 66,6 pkt.

Struktura gruntów według klas gleb przedstawia się następująco:

gleby klasy III zajmują na terenie gminy 11,2% gruntów ornych,

IV	41,8%
V	36,9%
VI i VI z	10,0%

Użytki zielone posiadają w większości III i IV klasę bonitacyjną (ponad 60% powierzchni).

Gmina jest znacznie zróżnicowana pod względem warunków glebowych. Najkorzystniejsze warunki glebowe mają miejscowości: Bronów (ok. 30% kompleksu 2¹ w ogólnej liczbie gruntów ornych), Łązki (ok. 25% kompleksu

¹ Kompleks 2 – pszenny dobry

2), Saków i Kiki (powyżej 50% kompleksu 4), Grabiszew, Powodów, Wólka (powyżej 30% kompleksu 4), Biernacice (ok. 34% kompleksów 2 i 4 w ogólnej liczbie gruntów ornych). Najgorsze warunki glebowe posiadają miejscowości: Zelgoszcz (87% gleb kompleksów 6 i 7 przy czym kompleksu 7 jest ponad 60%), Kolonia Spędoszyn (powyżej 80% kompleksów 6 i 7), Sędów i Polesie (powyżej 78% kompleksów 6 i 7), Gostków Nowy i Kłódno (powyżej 50 % kompleksów 6 i 7 w ogólnej liczbie gruntów ornych).

Z chwilą realizacji autostrady straci wartość rolniczą obszar o najwyższych walorach glebowych w rejonie Sakowa i Kik, który przetrnie autostrada.

Bioklimat

Pod względem klimatu gmina nie odbiega od terenów otaczających. Element, na który należy jednak zwrócić uwagę to bardzo mała roczna ilość opadów kształtująca się poniżej 500 mm na rok. Przy takiej ilości opadów obszar jest narażony na występowanie procesów stepowienia, co przy prowadzonych procesach odwadniających może doprowadzić do znacznego przesuszenia gleby, co z kolei wpłynie niekorzystnie na produkcję rolną gminy. Zapobieganie procesom stepowienia wiąże się z utrzymaniem wody w glebie, czemu sprzyja ochrona istniejących terenów leśnych, zadrzewionych i zbiorników wodnych oraz powiększanie terenów zadrzewionych, zakrzewionych, dolesiania i retencjonowania wód.

Pod względem bioklimatycznym należy zwrócić uwagę na tereny dolin i obniżen bezodpływowych, charakteryzujących się wysokim poziomem wód gruntowych. Tereny te posiadają niekorzystne warunki termiczno-wilgotnościowe sprzyjające częstemu powstawaniu mgieł. Tereny, na których występuje dodatkowo słabe przewietrzanie, w tym w pobliżu poprzecznych przegród, tworzą się warunki do stagnacji zimnego, często zanieczyszczonego, powietrza oraz powstawania mrozowisk.

Na terenie gminy nie występują obiekty szczególnie szkodliwie bądź uciążliwie wpływające na stan sanitarny powietrza. Pewne oddziaływanie na stan sanitarny powietrza ma niska emisja pochodząca z procesów grzewczych indywidualnych palenisk domowych, niewielkich kotłowni i zakładów przemysłowo-usługowych działających w oparciu o konwencjonalne paliwa. Emisja ta nasila się w okresie grzewczym.

Dużym źródłem zagrożenia dla stanu czystości powietrza w okresie perspektywicznym, będzie przecinająca gminę na znacznej przestrzeni, projektowana autostrada A-2.

Kompleks 4 – żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)
Kompleks 5 – żytni dobry
Kompleks 6 – żytni słaby
Kompleks 7 – żytni najslabszy (żytnio-lubinowy)

Szata roślinna

Szata roślinna uległa na terenie gminy dość daleko idącym przekształceniom. Struktura użytkowania na terenie gminy przedstawiona została w pkt III.7 „Rolnictwo i użytkowanie gruntów”, z której wynika, że użytki rolne zajmują ponad 80%, a głównie uprawia się żyto – 37,2%, ziemniaki – 20,9%, pszenicę – 20,9%, mieszanki zbożowe – 11,2%. Z innych upraw do niedawna uprawiany był tytoń i buraki cukrowe. Obecnie uprawy te zostały zaniechane.

Gmina posiada stosunkowo dużą ilość użytków zielonych – ponad 24%, zajmując największą powierzchnię w dolinie Neru. Dolina Neru należy jednak do obszarów ekologicznie zdegradowanych co sprawia, że znajdujące się tutaj użytki zielone nie posiadają pełnej wartości.

Gmina charakteryzuje się bardzo małą lesistością – 10,0% powierzchni gminy przy średniej krajowej 28,3%. Zdecydowana większość lasów to lasy państwowe, stanowiące ponad 70% powierzchni leśnej. Występują one w czterech większych i kilku mniejszych kompleksach. Znaczna ilość powierzchni leśnej posiada funkcję lasów wodochronnych. W drzewostanie zdecydowaną przewagę ma sosna.

Powierzchnia lasów prywatnych wynosi 397 ha, co stanowi 26,9% lasów. Są one rozrzucone po terenie całej gminy, a szczególnie w części środkowej i północno-zachodniej. Są to z reguły młode nasadzenia sosnowe oraz olszowe i brzożowe. Lasami porośnięte są znajdujące się na obszarze gminy tereny wydmore. Z uwagi na duży procent zdrenowania obszaru gminy obejmującego również gleby słabe, utrudnione są możliwości zwiększania powierzchni dolesień. Proces zalesiania może następować pod określonymi warunkami.

Nieużytki to w większości tereny podmokłe, zabagnione, nieużytkowane rolniczo. Z punktu widzenia przyrodniczego stanowią tereny cenne ekologicznie.

Obiekty objęte ochroną

Z obiektów objętych ochroną na terenie gminy znajduje się 17 pomników przyrody oraz 3 parki podworskie.

Pomniki przyrody to:

- 1) jesion wyniosły o obw. 365 cm, nr rej. 271/49 1989 06 03 – w parku w Biernacicach,
- 2) jesion wyniosły o obw. 300 cm, nr rej. 135/87 1979 03 26 – w parku w Biernacicach,
- 3) modrzew europejski o obw. 245 cm, nr rej 134/86 1979 03 26 – w parku w Biernacicach,

- 4) altanka grabowa – 6 drzew., nr rej. 137/88 1979 03 26 – w parku w Bronowie,
- 5) topola biała o obw. 510 cm, nr rej. 138/89 1979 03 26 – w parku w Bronowie,
- 6) jesion wyniosły o obw. 285 cm, nr rej. 139/90 1979 03 26 – w parku w Bronowie,
- 7) jesion wyniosły o obw. 390 cm, nr rej. 270/48 1989 06 08 – w parku w Bronowie,
- 8) dąb szypułkowy o obw. 380 cm, nr rej. 140/91 1979 03 26 – w parku w Bronowie,
- 9) modrzew europejski o obw. 200 cm, nr rej. 141/92 1979 03 26 - w parku w Gostkowie,
- 10) modrzew europejski o obw. 295 cm, nr rej. 266/44 1989 06 05 – w parku w Gostkowie,
- 11) dąb szypułkowy o obw. 410 cm, nr rej. 141/92 1979 03 26 – w parku w Gostkowie,
- 12) wiąz szypułkowy o obw. 420 cm, nr rej. 142/93 1979 03 26 – w parku w Gostkowie,
- 13) klon jawor o obw. 350 cm, nr rej. 267/45 1989 06 05 – w parku w Gostkowie,
- 14) klon jawor o obw. 315 cm, nr rej. 269/47 1989 06 05 – w parku w Gostkowie,
- 15) grab pospolity o obw. 200 cm, nr rej. 268/46 1989 06 05 – w parku w Gostkowie,
- 16) bluszcz nr rej. 150/101 1979 03 26 - w parku w Gostkowie,
- 17) aleja wielogatunkowa lipowo-klonowo-jesionowo-wiązowa – 36 sztuk drzew – przy drodze Gostków – Poddębice:
 - szpaler wschodni: 3 lipy drobnolistne,
3 klony zwyczajne,
16 jesionów wyniosłych,
 - szpaler zachodni: 8 jesionów wyniosłych,
4 klony zwyczajne,
2 wiązy szypułkowe.

Pomniki zostały utworzone Rozporządzeniem Wojewody Sieradzkiego z dnia 3 lutego 1998 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz.U.W.S. Nr 3, poz. 9, z dnia 19 lutego 1998 r.).

Parki podworskie:

- Biernacice – park wiejski, o pow. 5,10 ha,
- Bronów – park zabytkowy o pow. 7,60 ha,
- Gostków – park zabytkowy o pow. 3,90 ha w rejestrze 202.

Z dokonanej diagnozy środowiska przyrodniczego gminy Wartkowice wynika, że:

1. Podstawowe cechy charakterystyczne gminy Wartkowice to:

- brak bogactw naturalnych,
- mała lesistość oraz ograniczona możliwości jej zwiększenia,
- znaczny procent użytków zielonych, preferujący gminę do rozwoju hodowli,
- średnia wartość gleb,
- średnia roczna suma opadów poniżej 500 mm stwarzająca warunki do stepowienia,
- silne zanieczyszczenie rzeki Ner,
- bardzo duży obszar o uregulowanej gospodarce wodnej,
- brak obszarów objętych ochroną prawną.

2. Główne problemy to:

- zagrożenie powodziowe w dolinie rzeki Ner,
- zagrożenie infiltracją zanieczyszczonych wód w dolinie rzeki Ner,
- poprawa czystości wody w Nerze,
- całkowita degradacja ekologiczna doliny Neru,
- utrzymanie w pełnej sprawności urządzeń melioracyjno-drenarskich.

W okresie perspektywicznym elementem powodującym degradację takich elementów środowiska przyrodniczego, jak: gleba, wody, roślinność, powietrze i klimat akustyczny w pasie ok. 350 m będzie autostrada A-2, przecinająca gminę na znacznej przestrzeni.

2. Środowisko kulturowe

Rys historyczny

Teren gminy Wartkowice jest obszarem o długiej historii osadniczej. Rozwój osadnictwa na terenie gminy możemy w przybliżeniu prześledzić na podstawie wyników badań Archeologicznego Zdjęcia Polski. Wyniki te dają też obraz obszarów atrakcyjnych dla osadnictwa pradziejowego. Z lokalizacji stanowisk wynika, że oś osadniczą stanowiła rzeka Ner. Zasiadlane były krawędzie jej doliny, a także wpadających do niej cieków. Mało atrakcyjne osadniczo były natomiast terasy zalewowe i obszary wysoczyzn.

Na omawianym obszarze brak jest śladów najstarszego osadnictwa, czyli stanowisk z okresu paleolitu i mezolitu. Okres neolitu reprezentują trzy

stanowiska. Jedno w Dzierżawach bez określonej kultury oraz dwa reprezentujące późnoneolityczną kulturę ceramiki sznurowej w Orzeszkowie i Białej Górze. Także wczesna epoka brązu reprezentowana jest przez jedno stanowisko, należące do kultury trzcinieckiej, a znajdujące się na terenie wsi Wierzbowa. Kilkanaście stanowisk z IV i V okresu epoki brązu wskazuje na ożywienie działalności osadniczej w tym okresie. Reprezentują ją liczne stanowiska kultury łużyckiej występujące na terenie miejscowości: Chodów, Drwalew, Kiki, Truskawiec, Ner, Orzeszków, Pełczyska, Spędoszyn, Ujazd i Wólka. Kultura ta znajduje kontynuację w następującym po epoce brązu okresie halsztackim. Liczba stanowisk w tym okresie wyraźnie wzrasta. Są one liczne i rozsiane na terenie całej gminy.

Okres lateński przynosi zmiany kulturowe, miejsce kultury łużyckiej zajmuje kultura pomorska. Stanowiska tej kultury są liczne, choć nie tak jak halsztackie. Pojedyncze stanowiska występują na terenie Drwalewa, Kik, Krzepocinka, Neru, Pauzewa, Plewnika, Tura, Wierzbowej, Wierzbówki, Wólki i Wycinka. W rejonie Spędoszyna są trzy stanowiska, w rejonie Suchej Doliny dwa.

Dalsze zagęszczenie osadnictwa pradziejowego ma miejsce w okresie wpływów rzymskich. Stanowiska kultury przeworskiej są bardzo liczne i pokrywają się w znacznym stopniu lokalizacyjnie ze współczesnymi punktami osadniczymi.

Okres wczesnego średniowiecza reprezentują nieliczne stanowiska zlokalizowane głównie wzdłuż doliny Neru. Osada datowana na XIII w. występuje na terenie Drwalewa. Na terenie Krzepocinka znajduje się grodzisko datowane na XI–XIII w. Ślady osadnictwa kultury prapolskiej określanej na XII–XIII występują na terenie Orzeszkowa. Liczniejsze ślady wczesnośredniowiecznego osadnictwa znajdują się na terenie Pełczysk. Występuje tu grodzisko stożkowate datowane na III okres wczesnego średniowiecza i osady datowane na I i III okres wczesnego średniowiecza, a także gródek stożkowaty datowany na XV wiek. Pojedyncze ślady wczesnośredniowiecznego osadnictwa występują też na terenie Spędoszyna, Starzynek (X–XII w.), Truskawca (XII–XIII w.), Tura, Ujazdu i Wilkowic (XI–XII w.). Późne średniowiecze przynosi wyraźne ożywienie osadnicze przejawiające się wzrostem liczby stanowisk, co wskazuje na wyraźny rozwój osadnictwa, są to jednak już czasy kiedy miejscowości zaczynają być datowane historycznie.

We wczesnym średniowieczu teren dzisiejszej gminy Wartkowice leżał na terenie państwa plemiennego, którego stolicę lokuje się w Łęczycy, a zamieszkiwało je plemię noszące nazwę Łęczycan. W X w. weszło ono w skład księstwa Polan. Na mocy testamentu Bolesława Krzywoustego w łęczyckim najpierw rządziła księżna-wdowa Salomea, a potem jej synowie

Henryk Sandomierski i Kazimierz Sprawiedliwy, a następnie ich potomkowie. Około 1264 r. wydzielone zostało z Księstwa Łęczyckiego Księstwo Sieradzkie, które objął we władanie Leszek Czarny. Odtąd granica pomiędzy łęczyckim a sieradzkim biegła wzdłuż Neru i Wolbórki.

W XIV w. dawne księstwa przekształciły się w województwa i ziemie, natomiast na miejscu kasztelanii powstały powiaty. Województwo łęczyckie składało się z powiatów łęczyckiego, brzezińskiego i orłowskiego, województwo sieradzkie z powiatów piotrkowskiego, radomszczańskiego, sieradzkiego i szadkowskiego. Podział terytorialny wytworzony w XIX –XV w. przetrwał bez większych zmian do rozbiorów.

Władze pruskie na miejsce województw wprowadziły departamenty. Łęczyckie weszło do departamentu warszawskiego, sieradzkie do kaliskiego. W 1816 r. przywrócono podział na województwa, w 1837 r. województwa przekształcono w gubernie. Powiaty łęczycki i sieradzki weszły w skład guberni kaliskiej. Pod koniec XIX w. we wschodniej części guberni kaliskiej występuje powiat turecki.

Po odzyskaniu niepodległości w 1919 r., powstało województwo łódzkie, które obejmowało m.in. powiaty łęczycki i turecki. W 1938 r. powiat turecki przeszedł do województwa poznańskiego. Po II wojnie światowej nastąpiły dalsze zmiany terytorialne. W 1956 r. został utworzony nowy powiat. Był to powiat poddębicki. Objął on teren od Warty po okolice Ozorkowa. Po raz pierwszy od średniowiecza tereny leżące nad południkowym biegiem Neru, objęte dziś granicami gminy Wartkowice, znalazły się w jednej większej jednostce administracyjnych jaką był powiat.

Teren obecnej gminy wchodził również w granice kilku gmin: część wschodnia należała do gminy Gostków i w niewielkiej części do gminy Tkaczew. Część zachodnia przynależała do gmin: Biernacice, Świnice Warckie i Wola Świnicka.

Najstarszą, historycznie udokumentowaną, miejscowością jest **Tur**. Miejscowość jest wymieniona w potwierdzeniu posiadłości arcybiskupów gnieźnieńskich z 1136 r. (Kodeks Wielkopolski). Została ona nadana klasztorowi w Łądzie w 1145 r. przez Mieszka Starego. Było tu targowisko z karczmami wspomniane również w akcie Przemysława II z 1280 r., w którym miejscowość jest wspomniana w liczbie posiadłości klasztoru w Łądzie. Targowisko powstało przy przeprawie przez Ner, jednak wcześniej upadło wobec rozwoju osad miejskich w niedalekiej odległości. Wieś powstała na obszarze leśnym przy targowisku i była własnością rodziny „Torow, h. Kownia, którzy następnie od różnych siedzib rozmaite brali nazwiska...”. Piotr Tur, sędzia łęczycki, w 1413 r. podpisywał akt w Horodle. W 1419 r. Adam „de Tur”, podsędek łęczycki, robi zapis na rzecz żony „Pediny”.

Później już, jako sędzia generalny ziemi łęczyckiej, Adam z Tura funduje przy kościele altaryję (między 1422–1436). Kościół i parafia powstały zapewne w XIV w. W 1576 r. wspomniany jest Wincenty Porębski, który płacił dziesięcinę od 5 i 1/2 łana, karczmy, młyna dziedzicznego o 3 kołach i 10 osadników. Obecny kościół został wzniesiony w 1754 r. przez kasztelana Jana Dąbrowskiego chorążego smoleńskiego. W 1827 r. wieś liczy 8 domów i 110 mieszkańców, pod koniec XIX w. 10 dm i 163 mk, folwark 6 dm i 57 mk, a osiedle proboskie 2 dm i 16 mk. Tur wchodzi do gminy Gostków.

Starą metrykę posiada też **Ujazd**. „Comes de Uiazd” asystuje w 1294 r. arcybiskupowi Jakubowi w Uniejowie (Kodeks Wielkopolski). Na początku XVI w. łany kmiecy i folwarczne dawały dziesięcinę plebanowi w Turze. Altarya Św. Trójcy w Turze posiadała tu dwa młyny. W 1576 r. Wincenty Przeremski płacił od 6 i 1/2 łana i 14 osadników, a Adam Skliczek od 1 łana. Później wieś wchodzi w skład dóbr Nowawieś. W 1827 r. Ujazd liczy 12 dm i 175 mk, a pod koniec XIX w. wieś ma 17 dm i 180 mk, folwark 1 dm i 5 mk, osada zaś 1 dm i 7 mk należy do gminy Gostków.

W XII w. datowany jest również **Saków** (w XII w. Sakowycze). Na początku XVI w. łany kmiecy dawały dziesięcinę kollegiacie uniejowskiej. W 1885 r. dobra Saków składały się z folwarków Saków i Przybyszów oraz wsi Grabiszew. W 1827 r. Saków liczył 8 dm i 45 mk., Grabiszew 62 dm i 190 mk. Miejscowości należały do gminy Świnice Warckie.

Wzmianki o miejscowości **Wartkowie** pochodzą z 1336 r. z zapisów w archiwalnych księgach kościelnych. W XV w. znajdował się tu kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP. Patronami, a zapewne i fundatorami, byli dziedzice Wartkowic. Uposażenie kościoła stanowiły place, ogrody, 2 łany roli, łąki i lasy. Dziesięcinę z łanów kmiecych dawano na stół arcybiskupa z folwarku plebanowi. W 1521 r. król Zygmunt I pozwala Piotrowi Bielawskiemu pobierać grobelne między wioskami Wartkowie i Gostków. W XVII w. kościół popadł w ruinę. Na jego miejscu wzniesiono nowy z fundacji Wiktoryi ze Smółderskich Załuskiej, wdowy po Janie Załuskim, kuchmistrzu litewskim i dziedzicu Wartkowic, pw. św. Wawrzyńca i Anny. W XIX w. była tu wieś i dwa folwarki należące do gminy Gostków.

Gostków – wieś znana od 1391 r. Leżała na skrzyżowaniu szlaków Łęczyca – Sieradz i Uniejów – Zgierz. Za czasów Królestwa Polskiego była tu stacja pocztowa. W 1802 r. powstał tu okazały pałac w stylu klasycystycznym. W 1827 r. liczył 17 domów i 167 mieszk. W XIX w. należał do Skrzyńskich. W tym czasie był siedzibą gminy.

Na XVI wiek datowane są miejscowości:

Sucha – występuje w dokumentach z XVI w. jako Sucha major i minor al Górna i Podleśna. Był tu również folwark. Obie wsie dawały z łąnów kmiecych dziesięcinę prepozyturze łączyckiej, z dworskich plebanowi w Leźnicy. W 1576 r. we wsi Sucha Górna Szymon Suski płacił od 2 łąnów, 1 zagrodnika i 4 osadników, we wsi Sucha Podleśna Małgorzata Suska od 1 łąna, 2 zagrodników, karczmy i 3 osadników, zaś Ronicki i Bolkowski od 1 łąna. W 1827 r. Sucha Górna miała 5 dm i 55 mk, Sucha Dolna 5 dm i 59 mk., pod koniec XIX w. we wsi Sucha Górna było 5 dm i 55 mk, na folwarku 3 dm i 44 mk, we wsi Sucha Dolna 10 dm i 65 mk na folwarku 3 dm. Wsie należały do gminy Gostków.

Starzyny – wieś występuje w XVI w., kiedy to należała do parafii Chodów. Były tu same części szlacheckie, dające dziesięcinę kościołowi w Turze. W 1576 r. były tu trzy wsie: Starzyny miały 2 łąny i 4 osadników Bernarda oraz Stanisława Starzeńskiego 1 łąna i 1 osadnika, Starzyny Cząstki 8 właścicieli częściowych, Starzynki 15 łąnów i 1 zagrodnika Jana Piaskowskiego Margoszcz i p' Jana Piaskowskiego. W 1881 r. Starzyny stanowiły centrum dóbr, w skład których wchodziły wsie Orzeszków i Marianów. W 1827 r. wieś miała 3 dm i 28 mk, pod koniec XIX w. wieś miała 4 dm i 48 mk, a folwark 4 dm i 27 mk. i należały do gminy Gostków.

Zelgoszcz – występuje w XVI w. jako Pągów Zelgoski. Znajdował się tu ewangelicki dom modlitwy. W 1827 r. było 18 dm i 158 mk, a pod koniec XIX w. 11 dm i 132 mk, folwark liczył 6 dm i 54 mk. Miejscowość była siedzibą gminy.

Wilkowice – wzmiankowane w XVI w. w związku z dziesięciną, którą łąny kmiece dawały dziekanowi kollegiaty łączyckiej, a folwark plebanowi w Turze (Łaski). W 1527 r. wieś stanowiła własność Byszewskiego i miała 1 łąn i 6 osadników (Pawiński). W 1827 r. było tu 12 domów i 114 mieszkańców, pod koniec XIX w. wieś miała 12 domów i 85 mieszkańców, folwark 3 domy i 36 mk., natomiast znajdujący się tu młyn n. Nerem 1 dom i 9 mk. Wieś należy do gminy Gostków.

Wierzbowa – wzmiankowana na początku XVI w. w związku z dziesięciną, którą z łąnów płaciła kościołowi w Zgierzu, a z folwarku plebanowi w Leźnicy Wielkiej (Łaski). W 1576 r. należała do Wierzbickich i miała jeden łąn, 1 zagrodnika i 1 osadnika. Do Wierzbowej należała Wola Woźnicka. W 1827 r. dobra składały się: ze wsi Wierzbowa, wsi i folwarku Wola Woźnicka i wsi Wierzbówka al Derszej al Wierzbowa Kolonia. W Wierzbowej było 10 domów i 89 mk. Była tu osada młyńska z 12 budynkami drewnianymi. Był też wiatrak. W Wierzbówce było 7 domów i 72 mk. Pod

koniec XIX w. wieś miała 6 domów i 54 mk, a folwark 3 domy i 38 mk. Należała do gminy Gostków.

Sędów – wieś występowała pod nazwą Sandow. W XVI w. płaciła plebanowi w Wartkowicach kolędę, dziesięcinę zaś kanonii łączyckiej (Łaski). Składała się ze wsi i folwarku nad rzeką Ner. W 1827 r. część wsi należała do parafii Uniejów i miała 4 domy i 36 mk., druga część do parafii Wartkowice i miała 9 domów i 131 mieszk., pod koniec XIX w. liczyła 13 domów i 196 mk., zaś folwark 3 domy i 59 mk. Wieś należała do gminy Niewiesz.

Plewnik – występuje w dokumentach z XVI w. Według rejestru poborowego pow. łączyckiego z 1576 r. wieś Plewnik w parafii Thur należała w części do Stanisława Bissewskiego (1 łan), w części do Jana Przeremskiego (3 łany i pusta karczma, część do Andrzeja Dembowskiego kasztelana sieradzkiego (2 łany). Pod koniec XIX w. należała do dóbr Nowa Wieś. Wieś liczyła 3 domy i 55 mk., folwark 1 dom i 10 mk. i należała do gminy Gostków.

Parądzice – w 1578 r. miejscowość stanowiła własność arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Posiadała 7 łanów i 7 osadników (Pawiński). W XIX w. wchodziła w skład dóbr rządowych Krzepocin. W 1827 r. liczyła 16 domów i 162 mk. i należała do gminy Tkaczew.

Powodów – dawniej Powodowo. Z informacji wynika, że na początku XVI w. łany folwarczne dawały dziesięcinę plebanowi w Leźnicy. Diedzicem był Aron Powodowski zapewne dziad głośnego kaznodziei Hieronima Powodowskiego (Łaski). W końcu XIX w. wieś liczyła 12 domów i 151 mk., folwark 8 domów i 74 mk. i należały do gminy Gostków.

Orzeszków – dawniej Orzeskowo. Według Lib Ben Łaskiego dziesięcinę dawano plebanowi w Domaniewie oraz dziekanowi łączyckiemu. W 1576 r. wieś była własnością Wincentego Przerębskiego. Miała 10 łanów, 1 karczmę i 11 kolonistów (Pawiński). W 1873 r. folwark został oddalony od dóbr Starzyny. Pod koniec XIX w. wieś liczyła 12 domów i 83 mk., folwark zaś 2 domy i 41 mk. i należały do gminy Gostków.

Pelczyska – wieś i folwark nad Nerem. Według Lib. Ben. Łaskiego Pelczyska należały do parafii Chodów, wcielonej do Wartkowic. Dziesięcina z łanów kmiecych szła do kolegiaty łączyckiej, z łanów folwarcznych do plebana w Chodowie. W 1576 r. była tu karczma i osada rzeźnicka – puste – należące do dziekana łączyckiego. Wieś w większości należała do Pelczickich. Były tu dwie puste karczmy, młyn o 2 kołach, młyn dziedziczny o 3 kołach, 1 rzemieślnik i pusta osada po rzemieślniku. Na łąkach istniało podobno słone źródło, z którego jeszcze w 1794 r. kasztelan Jezierski sól warzył. Pod koniec

XIX w. wieś Pełczyska liczyła 6 domów i 75 mieszk., folwark 6 domów i 75 mieszk. Do dóbr Pełczyska wchodził Chodów i Wola Bezdziałowa. Dobra należały do gminy Gostków.

Pełczyska Kolonia – wieś i osiedle karczmarские należały do gminy Tkaczew. Według Lib. Ben. Łaskiego wieś dawała dziesięcinę prebendzie i kanonii łączyskiej. W kocu XIX w. miała 18 domów i 145 mieszk. Miejscowość wchodziła w skład dóbr rządowych Krzepocin.

Ner – dawniej Nyr, wieś i folwark nad rzeką Ner. Grunty folwarczne szlacheckie dawały dziesięcinę plebanowi w Wartkowicach, zaś kmiece kanonii i prebendzie uniejowskiej. W 1511 r. miała 3 łany i 7 kolon. (Pawiński). W skład dóbr Ner wchodziły również Zawada i Kłódno. W 1827 r. wieś Ner miała 16 domów i 179 mk., zaś pod koniec XIX w. wieś miała 27 domów i 161 mk., a folwark 5 domów i 6 mk. i należał do gminy Gostków.

Zawada – w 1552 r. Zawadka lub Zawadki miała 3 osadn. i 3 łany (Pawiński). Nie miała łanów folwarcznych, zaś kmiece dawały dziesięcinę kanonii uniejowskiej. W 1827 r. liczyły 8 domów i 49 mk. Podobnie kształtowało się to pod koniec XIX w. Należała do gminy Gostków.

Wczesną metrykę ma zapewne folwark **Mrówna**, który prawdopodobnie pierwotnie nosił nazwę Mrowiny i należał do Góry Św. Małgorzaty (Łaski). W 1827 r. miał 8 domów i 70 mk., pod koniec XIX w. 3 domy i 35 mk. Należał do gminy Gostków.

Na początku XIX w. występują następujące wsie, liczące w 1827 r.:

Bronówek – 7 domów i 104 mk., należy do gminy Zelgoszcz.

Chodów Kolonia – 5 domów i 49 mk. należąca do gminy Gostkow.

Dzierżawy – 13 domów i 134 mk. należąca do gminy Wola Świnicka.

Kiki – wieś i folwark – 12 domów i 109 mk., należąca do gminy Wola Świnicka, w skład majątku wchodziła wieś Grabiszew.

Kłódno – wieś, folwark i osada – wieś miała 9 domów i 93 mk., zaś pod koniec XIX w. wieś miała 7 domów i 54 mk., a folwark 4 domy i 23 mk. Należała do gminy Gostków.

Konopnica – pod k. XIX w. 21 domów i 135 mk., należała do gminy Biernacice.

Łążki – wieś i folwark – 17 domów i 81 mk., pod k. XIX w. wieś 2 domy i 26 mk., folwark 5 dm i 42 mk. Należały do gminy Gostków.

Krzepocinek – wieś i folwark – 15 domów i 124 mk., pod k. XIX w. wieś 17 domów i 146 mk, folwark 3 domy i 49 mk. Należał do gminy Gostków.

Pauzew al Poldzew – folwark nad rz. Ner – 6 domów i 32 mk., należał do gminy Wola Świnicka.

Światonia al Światunia - wieś włościańska 11 domów i 65 mk., pod k. XIX w. 9 domów i 63 mk. Należał do gminy Zelgoszcz.

Wojciechów – wieś – 15 domów i 116 mk. Należała do gminy Biernacie.

Wola Niedźwiedzia – wieś i folwark – 14 domów i 96 mk., należała do gminy Gostków.

Na szczególną uwagę zasługują dwie miejscowości **Biernacie** i **Bronów**.

Biernacie w XIX w. były urządzone postępowo. Miały dobry inwentarz, gorzelnie, murowane budynki, piękny dom i starannie urządzony ogród. Przez długi czas była własnością Skotnickich i Pstrokońskich. W XVIII w. Biernackich i Mycielskich, zaś od 1848 r. Feliksa Lisieckiego, który doprowadził majątek do rozkwitu. Za następnego właściciela, A. Dzierżbickiego, Biernacie wraz z przykupionymi miejscowościami Bronowem i Zelgoszczą, jak również Bronówkiem, były jednym z największych majątków, nie tylko w powiecie tureckim ale i w guberni. Obaj ostatni właściciele, nabywając pustkowiec, przekształcali je w pięknie zadbane folwarki, konserwowali wytrzebione lasy, zagajali wydmy i nieużytki. W 1827 r. Biernacie liczyły 24 domy i 214 mk.

Wieś i folwark **Bronów** wraz z Piotrowem obejmował 40 włók, w tym 6 starodrzewiu. Posiadał duże złoża torfu eksploatowane na potrzeby gorzelnii w Biernacicach. Bronów stanowił postępowe gospodarstwo z zarodową owczarnią. W 1827 r. wieś posiadała 8 domów i 145 mk. Przez wiele lat stanowił własność rodziny Kosiów, potem Konopnickich. W dworcu w latach 1862–1872 mieszkała Maria Konopnicka, która w swej twórczości utrwaliła tutejsze krajobrazy, drzewa w parku, białe topole nad stawem oraz grabową altankę. Od Konopnickich majątek nabył Dzierżbicki, o czym było wspomniane przy Biernacicach. Obecnie w dworcu jest Izba Pamięci poświęcona Marii Konopnickiej oraz Muzeum Oświatowe.

Dobra kultury

Z bogatej przeszłości gminy, z kilkudziesięciu obiektów folwarcznych, kilku karczm, młynów i innych obiektów pozostało niewiele. Są to:

1. Obiekty architektury i budownictwa

Obiekty sakralne:

- a) kościół paraf. p.w. Serca Pana Jezusa, wł. parafia rzymskokatolicka Dzierżawy, murowano-kamienny zbudowany w latach 1954-58 r. – obiekt w ewidencji WKZ

- b) zespół kościoła w Turze p.w. św. Piotra i Pawła wł. par. rzymskokatolickiej:
- kościół, drewniany z 1754 r. restaur. w 1958 r. – obiekt zabytkowy nr rej. 218/A, nr dec. Kl IV-680542/67;
 - dzwonnica, murowany, z l. 20-tych XX w. – obiekt w ewidencji WKZ;
 - brama, murowana, z 2 poł. XIX w. – obiekt w ewidencji WKZ;
 - plebania, murowana z 1925 r. – obiekt w ewidencji WKZ;
 - budynek gospodarczy, murowany, z l. 30-tych XX w. – obiekt w ewidencji WKZ;
 - organistówka ob. poczta i mieszkanie, murowana z 4 ćw. XIX w. – obiekt w ewidencji WKZ;
- c) zespół kościelny w Wartkowicach p.w. św. Anny, wł. par. rzymskokatolickiej:
- kościół, drewniany z inkrustacjami z 1719 r. wielokrotnie modernizowany i rozbudowywany, przeniesiony do skansenu – obiekt w ewidencji WKZ; 2 obrazy z kościoła są w parafii w Wartkowicach;
 - dzwonnica kościelna, drewniana z 1 poł. XVIII w. – obiekt w ewidencji WKZ;
 - ogrodzenie murowane – obiekt w ewidencji WKZ;
- d) kaplica cmentarna p.w. Pana Jezusa Ukrzyżowanego w Wartkowicach ul. Południowa, wł. par. rzymskokatolickiej, murowana z 4 ćw. XIX w. – obiekt w ewidencji WKZ.

Zespoły rezydencjalne:

- a) założenie pałacowo-parkowe w Biernacicach, właściciel Stefan Mizieliński:
- pałac, murowany, z przełomu XVIII/XIX w – obiekt zabytkowy nr rej. 312/A, nr dec. Kl.IX5340/1/83,
 - spichlerz, murowany, z pocz. XIX w. – obiekt zabytkowy nr rej. 313/A, nr dec. Kl IX5340/2/83,
 - pozostałość parku z II poł. XIX w. – obiekt w ewidencji WKZ – park wiejski;
- b) Zespół dworsko-parkowy w Bronowie,
- dwór murowany z 1902 r., wł. Skarb Państwa – obiekt zabytkowy nr rej. 314/A, nr dec. Kl IX-680529/67,

- rządówka obecnie dom, murowana z 1934 r., wł. Stanisław Kamecki – obiekt w ewidencji WKZ,
- czworak, murowany z l. 20-tych XX w., wł. Urząd Gminy – obiekt w ewidencji WKZ,
- stajnia, murowana z l. 20-tych XX w – obiekt w ewidencji WKZ,
- obora, murowana z l. 20-tych XX w – obiekt w ewidencji WKZ,
- stodoły, murowane z l. 20-tych XX w – obiekt w ewidencji WKZ., ob. hurtownia nawozów,
- park przydworski z przełomu XIX/XX w o pow. 7,60, z altanką grabową, wł. Skarb Państwa – obiekt zabytkowy 420/A, nr dec. Ps 02.01.53, 47/34/98;

c) Zespół pałacowo-parkowy w Gostkowie:

- pałac, murowany, zbudowany w stylu klasycystycznym w 1802 r., restaur. w 1960 r. – obiekt zabytkowy nr rej. 201/A, nr dec. K1 IV-680529/67, wł. Urząd Gminy,
- oficyna, murowana z pocz. XIX w. restaur. w 1960 – obiekt zabytkowy nr rej. 229/A, nr dec. K1 IV 680 530/67, wł. Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Gostkowie,
- spichlerz, ob. oficyna, murowana z pocz. XIX w., restaur. w 1960 r. – obiekt zabytkowy nr rej 230/A, Ldz Ks V-21/108/49,
- park pałacowy z pocz. XIX w. – obiekt zabytkowy nr rej. 202/A K1 IV 680 531/67; wł. Urząd Gminy,

d) zespół pałacowo-parkowy – relikw parku we wsi Ner z poł. XIX w. – obiekt w ewidencji WKZ,

e) zespół dworsko-parkowy w Pełczyskach:

- dwór, murowany ob. budynek mieszkalny – obiekt w ewidencji WKZ, wł. Józef i Maria Czerwińscy oraz Paweł Czerwiński,
- szkoła podstawowa, budynek murowany z 1935 r. rozbud. w 1962 r. – obiekt w ewidencji WKZ,
- obora, murowana z 1910 r., wł. RSP stodoła, wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,
- obora, murowana z lat 20-tych XX w. wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,
- stodoła, murowana z lat 30-tych XX w., przebud. w latach 80-tych XX w., wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,
- stodoła, murowana z lat 20-tych XX w., przebud. w latach 80-tych XX w., wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,
- stodoła, murowana z lat 20-tych XX w., przebud. w latach 90-tych XX w., wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,

- spichlerz, murowany z 1900 r., wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ,
- pozostałość parku z przełomu XIX/ XX w., w parku kopiec na wyspie (stanowisko archeologiczne) wł. RSP – obiekt w ewidencji WKZ;

f) zespół dworski w Turze, wł. Jan Kołata:

- dwór, drewniany, z k. XVIII w. – obiekt w ewidencji WKZ,
- obora, murowana z lat 30-tych XX w. – obiekt w ewidencji WKZ,

g) zespół dworsko-parkowy w Wilkowicach – obiekt w ewidencji WKZ:

- dwór, murowany z ok. 1900 r.
- spichlerz, murowano-kamienny, z 1910 r.
- pozostałość parku z pocz. XX w.

Zespoły i obiekty przemysłowe

a) mleczarnia, zakład mleczarski w Wartkowicach ul. Spółdzielcza 22, obiekt murowany z l. 30-tych XX w. – obiekt w ewidencji WKZ;

b) zagroda młynarska w Wilkowicach nr 18, wł. Janusz Burski – obiekt w ewidencji WKZ:

- dom, drewniany z 1940 r.,
- młyn wodny, drewniany z 1922 r.

c) zagroda młyńska w Wólce, wł. GS Wartkowice – obiekt w ewidencji WKZ:

- dom, murowany z 1925 r.;
- młyn, drewniany z 1905 r. zmodernizowany w l. 80-tych XX w.

Obiekty mieszkalne zostały zawarte w załączonej tabeli.

Zestawienie obiektów mieszkalnych i gospodarczych figurujących w ewidencji WKZ

Lp.	Wieś (ulica)	Nr	Rodzaj obiektu	Właściciel	Materiał	Okres powstania
1.	Biała Góra	1	Zagroda dom obora stodoła	Wł. Sobczyński	mur kam. mur kam. drewno	1949 l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
2.	Biała Góra	2	Zagroda dom obora stajnia	Zofia Zdzieniecka	mur mur kam.	1935 1935 poł. l. 70 – XX w.

3.	Biała Góra	5	Zagroda dom obora	Ryszard Maciczak	mur mur kam.	l. 50 – XX w. l. 40 – XX w.
4.	Biała Góra	19	Zagroda dom obora	J.Raczyński	mur kam. mur kam.	l. 40 – XX w. l. 40 – XX w.
5.	Biała Góra	12	Zagroda dom stodoła	Fr. Gizgier	mur glina drewno	XIX / XX w. l. 20 – XX w.
6.	Biała Góra	55	Zagroda dom obora	Popławscy	mur kam. glina mur kam.	1889 r. 1922 r.
7.	Biała Góra	4	Dom	S. Saganiak	mur kam.	1932 r.
8.	Biała Góra	5 A	Dom	A. Goleczyński	drewno	XIX / XX w.
9.	Biała Góra	15	Dom	J. Kunicki	mur kam. otynkowany	l. 40 – XX w.
10.	Biała Góra	19 A	Zagroda dom	Grzegorz Przesławski	mur kam.	l. 50 – XX w.
11.	Biała Góra	26	Zagroda dom	Piotr Głąbowski	drewno	1941 r.
12.	Biała Góra	15	Zagroda dom	St. Bilski	mur kam.	1938 r.
13.	Biała Góra	16	Zagroda spichlerz	Jarosław Raj	mur	1910 r.
14.	Drwalew	7	Zagroda dom obora	Florian Zamojski	mur kam. mur kam.	koniec XIX w. 1909 r.
15.	Drwalew	8	Zagroda obora kurnik	Ireneusz Zamojski	mur kam. glina	l. 40 – XX w.
16.	Drwalew	13	Zagroda dom obora	Jarosław Zamojski	mur kam. mur kam.	1907 r. 1920 r.
17.	Drwalew	6	Zagroda dom	Olejniczak	mur	l. 20 – XX w. (przebud. 1945 r.)
18.	Drwalew	14 A	Zagroda dom	K. Łuczak	drewno	l. 30 – XX w.
19.	Drwalew	15	Zagroda dom	opuszczona	drewno	l. 30 – XX w.
20.	Gostków Nowy	18	Zagroda dom lamus	Zdzisław Cyganiak	mur mur	1936 r. 1936 r.
21.	Gostków Nowy	3	Zagroda dom	Marian Katusza	mur	1953 r.
22.	Gostków Nowy	18	Dom	Herman	mur	1910 r.
23.	Gostków Nowy	15	Dom	Edward Katusza	mur	l. 40 – XX w.
24.	Gostków Nowy	19	Dom	Mieczysław Pielesiak	mur	l. 30 – XX w.
25.	Gostków Nowy	9	Zagroda obora	Eugeniusz Wojtczak	mur	l. 40 – XX w.
26.	Gostków Nowy	16	Zagroda obora	Bogdan Łuczak	mur	1932 r.

27.	Gostków Nowy	17	Zagroda obora	Mirosław Kowalczyk	mur	1936 r.
28.	Gostków Stary	6	Zagroda dom obora	U.G. Wartkowice d. Urząd Gminy, obecnie sklep	mur mur kam.	4 ćw. XIX w. pocz. XX w.
29.	Grabiszew	13	Zagroda dom stodoła	Stanisław Kubacki	mur drewno	1915 r. l. 30 – XX w.
30.	Grabiszew	17	Zagroda dom obora	Kazimierz Myszyński	mur mur	l. 40 – XX w. l. 40 – XX w.
31.	Grabiszew	8	Dom	Wł. Szmaja	mur	1948 r.
32.	Grabiszew	9	Dom	Henryk Gralak	mur	l. 30 – XX w. (przeb. 1954 r.)
33.	Grabiszew	11	Dom	Marian Dzieciatkowski	mur	1935 r.
34.	Grabiszew	15	Dom	Zenon Balak	mur	1945 r.
35.	Grabiszew	16	Dom	Wiesław Mączyński	drewno	Pocz. XX w.
36.	Kiki	15	Zagroda dom obora	Jan Mituta	mur mur	1936 r. l. 40 – XX w.
37.	Kiki	12	Dom	Adam Kubiak	mur	l. 30 – XX w.
38.	Kiki	13	Dom	-	mur	l. 30 – XX w.
39.	Kiki	24	Dom	Henryk Smałaga	glina	4 ćw. XIX w.
40.	Kiki	25	Dom	Józef Smałaga	mur	l. 30 – XX w.
41.	Kiki	27	Dom	Jerzy Pietrzak	mur	l. 40 – XX w.
42.	Kiki	17	Zagroda stodoła	Kazimierz Słiwiński	drewno	l. 30 – XX w.
43.	Klódno	3	Zagroda dom obora	Jan Marciniak	mur mur	l. 20 – XX w. 1866 r.
44.	Klódno	1	Dom	Wł. Cybulski	mur glina	1880 r.
45.	Klódno	5	Dom	St. Wieczorek	mur	pocz. XX w. (prze- bud. l. 70 – XX w.
46.	Klódno	7	Dom	Ludwik Kubiak	mur	l. 30 – XX w.
47.	Klódno	8	Dom	ST. Musiała	mur	l. 30 – XX w.
48.	Klódno	8A	Dom	Stefan Pucek	mur	1933 r.
49.	Klódno	9	Dom	M. K. Pająk	mur	l. 20 – XX w. (przeb. l. 70 – XX w.)
50.	Klódno	12	Dom	Wł. Tajer i Zb. Pucek	drewno	Koniec XIX w.
51.	Klódno	28	Dom	Józef Andrzejczak	mur	l. 20 / 30 – XX w.
52.	Klódno	29	Dom	Marian Marciniak	mur	l. 20 – XX w.
53.	Klódno	30	Dom	E. Kubiak	mur	1910 r.
54.	Klódno	31	Dom	Andrzej Marciniak	mur	l. 20 – XX w.
55.	Klódno	6	Zagroda stodoła	Jan Izydorczyk	drewno	pocz. XX w.

56.	Krzepocinek	11	Zagroda dom obora	J.Rędliski	mur mur	1938 r. 1920 r.
57.	Krzepocinek	5	Dom	Wł. Olczyk	mur kam.	l. 30 – XX w.
58.	Krzepocinek	6	Dom	-	mur glina	l. 20 – XX w.
59.	Krzepocinek	12	Dom	St. Antczak	mur	1928 r.
60.	Krzepocinek	15	Zagroda dom	M. Ignaczak	mur	1910 r.
61.	Lewiny	15	Zagroda dom obora	Henryk Kunicki	drewno mur	l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
62.	Lewiny	8	Dom	Teresa Woźniak	mur	l. 20 – XX w.
63.	Lewiny	2	Zagroda stodoła	Janina Kwiatkowska	drewno	1929 – 30 r.
64.	Lewiny	12	Zagroda stodoła	Jarosław Kowalczyk	drewno	l. 30 – XX w.
65.	Ner	29	Zagroda dom stodoła	Lucjan Witczak	mur drewno	1938 r. l. 30 – XX w.
66.	Ner	32	Zagroda dom obora	Władysław Kwiatkowski	drewno drewno	1910 r. 1910 r.
67.	Ner	4	Zagroda dom obora	Kazimierz Ziętek	mur mur	1945 r. 1945 r.
68.	Ner	26	Dom	Krzysztof Mieszalski	mur	1938 r.
69.	Ner	30	Dom	Wiesław Strzałkowski	mur	l. 30 – XX w.
70.	Ner	31	Dom	Józef Pigulski	mur	1925 r. (przebud. l. 70 – XX w.)
71.	Ner	33	Dom	Zofia Brożek	mur	l. 30 – XX w.
72.	Nowa Wieś	17	Zagroda dom obora stodoła	Wł. Wawrzyniak	mur kam. mur drewno	1935 r. l. 20 – XX w. l. 20 – XX w.
73.	Nowa Wieś	31	Zagroda dom obora stodoła	R.M. Przytuła	mur mur kam. drewno	1933 r. l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
74.	Nowa Wieś	1	Dom	Jan Grzelak	mur	1941 r.
75.	Nowa Wieś	2	Dom	K. Cięciel	mur kam.	l. 30 – XX w.
76.	Nowa Wieś	10	Dom	Maria Szczepaniak	mur	l. 30 – XX w.
77.	Nowa Wieś	22	Dom	Z. Rafalik	mur kam.	1939 r.
78.	Nowa Wieś	24	Dom	Grzegorz Jaszczena	drewno	1932 r.
79.	Paradzice	24	Zagroda dom obora	Zdzisław Graczyk	drewno mur kam. glina	l. 30 – XX w. l.30 – XX w.
80.	Pełczyska	5	Zagroda	Wł, Kamiński J.		

			dom obora	Król	mur mur kam.	l. 20 – XX w. l. 30 – XX w. (przeb. l. 70 – XX w.)
81.	Pełczyska	8	Zagroda Dom obora	Jan Turkowski	mur mur kam. cegła	l. 30 – XX w. (przeb. l. 70) l. 30 – XX w.
82.	Pełczyska	9	Zagroda dom obora stodoła	Wł. Zawadzki	mur mur kam. mur kam.	l. 20 – XX w. 1900 r. 1900 r.
83.	Pełczyska	13	Zagroda dom stodoła	Cz. Rogalski	drewno drewno	XIX / XX w. l. 30 – XX w. (przeb. l. 60)
84.	Pełczyska	15	Zagroda dom obora obora	A. Duriak	mur kam mur kam mur kam	l. 20 – XX w. l. 20 – XX w. l. 1910 – 15
85.	Pełczyska	22	Zagroda dom obora kurnik	Ireneusz Mrozik	kamień mur kam. mur kam.	1910 r. l. 30 – XX w. l. 40 – XX w.
86.	Pełczyska	28	Zagroda dom obora	J. Michalski	glina kam. mur kam.	l. 20 – XX w. L 30 – XX w.
87.	Pełczyska	30	Zagroda dom obora	Alina Kowal	mur mur kam.	1938 r. (przeb. l. 80) l. 40 – XX w. (przeb. l. 60)
88.	Pełczyska	35	Zagroda dom obora	Mieczysław Urbaniak	mur kam kam. glina	l. 30 – XX w. (przeb. l. 60) 1928
89.	Pełczyska	36	Zagroda dom stodoła	J. Kałużniak	mur kam. drewno	l. 30 – XX w. (przeb. l. 70) l. 30 – XX w.
90.	Pełczyska	44	Zagroda dom obora	Stanisław Grabowski	mur mur kam.	1936 r. 1947 r.
91.	Pełczyska	7	Dom	Bolesław Maślan	mur kam.	l. 30 – XX w.
92.	Pełczyska	14	Dom	Cz. Dieczurny	mur	l. 40 – XX w. (przeb. l. 70)
93.	Pełczyska	21	Dom	St. Mrozik	mur kam.	l. 40 – XX w.
94.	Pełczyska	23	Dom	J. Kaczmarek	mur	l. 30 – XX w.
95.	Pełczyska	24	Dom	Wł. Sroczyński	mur	l. 30 – XX w. (przeb. l. 70)
96.	Pełczyska	25	Dom	Zdzisław Paprocki	mur	1947 r.
97.	Pełczyska	26	Dom	Piotr Przepecki	mur	l. 20 – XX w.
98.	Pełczyska	27	Dom	Elżbieta Szczepaniak	glina kam. otynkowany	1900 r.
99.	Pełczyska	31	Dom	Wł. Łuczak	mur kam.	l. 30 – XX w.

100.	Pełczyska	33	Dom	Jan Wojciech	mur kam.	l. 30 – XX w.
101.	Pełczyska	45	Dom	Zdzisław Durasik	mur	l. 40 – XX w.
102.	Pełczyska	29	Zagroda obora	St. Wieczorek	mur kam.	l. 30 – XX w.
103.	Pełczyska	10	Zagroda stodoła	Zygmunt Kuropatwa	drewno	l. 30 – XX w.
104.	Pełczyska	11	Zagroda Obora stodoła	opuszczony	mur kam. mur kam.	l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
105.	Plewnik	22	Zagroda dom obora	Z. Bojanowski	mur mur kam.	1952 r. 1940 r.
106.	Plewnik	25	Zagroda dom - dawniej sklep i mleczarnia obora	Krystyna Kołata	mur mur kam.	1910 r. 1910 r.
107.	Plewnik	27	Zagroda dom obora	T. Pietrzak	mur kam. mur kam.	pocz. XX w. l. 40 – XX w.
108.	Plewnik	33	Zagroda dom stodoła	Anna Pielesiak	mur drewno	l. 40 – XX w. l. 20 – XX w.
109.	Plewnik	17	Dom	Piotr Łopata	mur kam.	l. 30 – XX w.
110.	Plewnik	24	Dom	Wł. Parczyński	mur kam.	koniec XIX w.
111.	Plewnik	29	Dom	E. Mysza	mur	1932 r.
112.	Plewnik	23	Zagroda obora	G. Klonowicz	mur kam.	1954 r.
113.	Powodów	3	Zagroda dom stodoła	St. Andrzejczak	glina drewno	XIX / XX w. l. 20 – XX w.
114.	Powodów	4	Dom	Jan Kos	drewno	1940 r.
115.	Powodów	5	Dom	Marzena Rutkowska	mur	1900 r.
116.	Powodów	19	Dom	Wł. Curliński	mur kam.	l. 30 – XX w.
117.	Powodów	20	Dom	Beata Trzeciak	mur kam. glina	l. 30 – XX w.
118.	Powodów	21	Dom	Maria Pietrzak	mur kam.	l. 30 – XX w.
119.	Powodów	2	Zagroda obora	W. Matusiak	glina	XIX / XX w.
120.	Saków	14	Zagroda dom stodoła	Honorata Turkowska	mur drewno	1955 r. l. 30 – XX w.
121.	Saków	28	Zagroda dom obora	Czesław Wardziński	mur mur	1905 r. 1910 r.
122.	Saków	12	Dom	M. St. Dutkowski	mur	l. 30 – XX w.
123.	Saków	25	Dom	Stanisław Woźniak	mur	1905 r.
124.	Sędów	14	Zagroda dom obora	J. Kubis	mur mur	ok. 1938 r. ok. 1922 r.

125.	Sędów	28	Dom	Wiesław Gosiński	mur	l. 20 – XX w
126.	Sędów	12	Dom	Jolanta Dominowska	mur	l. 40 – XX w
128.	Sędów Kol.	13	Zagroda dom obora stodoła	Wacław Andrzejczak	mur kam. kam. glina dREW drewno	l. 40 – XX w. koniec XIX w. l. 20 – XX w.
129.	Sędów Kol.	14	Zagroda dom obora stodoła	Maria Kubis	kamień drewno	l. 20 – XX w. (przeb. l. 60) l. 20 XX w.
130.	Sędów Kol.	11	Dom	Irena Szadkowska	mur	l. 20 – XX w.
131.	Spędoszyn	10	Zagroda budynek gospod. stodoła spichlerz	Jan Nitecki Jan Brożek Jan Nitecki	mur drewno mur	1906 r. pocz. XX w. 1900 r.
132.	Spędoszyn	14	Zagroda dom obora	Stanisława Jewczak	mur mur	l. 30 – XX w. l. 40 – XX w.
133.	Spędoszyn	3	Zagroda stodoła	Florentyna Stefańska	drewno	pocz. XX w.
134.	Spędoszyn	5	Zagroda stodoła	Julian Jaśkiewicz	drewno	pocz. XX w.
135.	Spędoszyn	1	Dom	Aniela Szafer	mur	pocz. XX w.
136.	Spędoszyn	4	Dom	Stanisława Florczak	mur	pocz. XX w.
137.	Spędoszyn	15	Dom	Zygmunt Kaczmarek	mur	l. 20 – XX w.
138.	Spędoszyn Kolonja	25	Zagroda Dom obora	Alojzy Rozalski	mur	l. 30 – XX w.
139.	Spędoszyn Kolonja	36	Dom	Stanisław Maciejewski	mur	l. 40 – XX w.
140.	Sucha Dolina	5	Dom	Wiesław Kaftan	mur	1957 r.
141.	Sucha Dolina	6	Dom	A. Wyrzykowski	drewno	koniec XIX w.
142.	Światonia	31	Zagroda dom obora obora	Zenon Widawski	mur mur mur	pocz. XX w. pocz. XX w. pocz. XX w.
143.	Truskawice	43	Zagroda dom bud. gosp. Stodoła	-	mur mur drewno	1930 r. 1930 r. XIX / XX w.
144.	Truskawice	46	Zagroda dom obora	Janina Józwiak	mur kam. mur kam.	1910 r. pocz. XX w.
145.	Truskawice	45	Zagroda obora	Czesław Joachimiak	mur kam.	l. 30 – XX w.

146.	Tur	5	Dom	Krysiak	mur	1934 – 1935 r.
147.	Tur	8	Dom	Wiesław Galoch	mur	1937 r.
148.	Tur	4	Zagroda dom obora	Jan Pawłowski	mur mur	1934 r. l. 20 – XX w.
149.	Tur	6	Zagroda dom obora	Edward Frontczak	mur mur	1935 r. 1947 r.
150.	Tur	7	Zagroda dom obora	Maria Król	mur mur	1900 r. 1930 r.
151.	Tur	12	Zagroda dom obora stodoła	H. Głowiński	drewno mur drewno	pocz. XX w. l. 30 – XX w. l. 20 – XX w.
152.	Ujazd	14	Zagroda dom obora	Olejniczak	mur kam. mur kam.	l. 30 – XX w. 1937 r.
153.	Ujazd	10	Dom	Elżbieta Pietruszewska	mur glina kam.	XIX / XX w.
154.	Ujazd	13	Dom	Józef Tyliński	mur kam.	1937 r.
155.	Ujazd	22	Dom	A. Józwiak	mur kam.	l. 20 – XX w.
156.	Ujazd	23	Dom	Zające	mur kam.	l. 20 – XX w.
157.	Ujazd	4	Zagroda obora	T. Józwiak	mur kam.	1928 r.
158.	Ujazd	24	Zagroda obora	Gabryjela Iwońska	glina kam.	koniec XIX w.
159.	Wartkowice ul. M. Konopnickiej	4	Zagroda dom bud. gosp.	Czesław Dębski	mur mur	l. 20 – XX w. l. 30 – XX w.
160.	Wartkowice ul. M. Konopnickiej	13	Dom	Stanisław Bartosik	mur	l. 20 – XX w.
161.	Wartkowice ul. M. Konopnickiej	16	Dom	Maria Mikołajczyk	mur	l. 50 – XX w.
162.	Wartkowice ul. M. Konopnickiej	18	Dom	Ignacy Kamiński	mur	l. 50 – XX w.
163.	Wartkowice Pl. Kościuszki	2	Dom	A.M. Andrzejczak	mur	l. 30 – XX w.
164.	Wartkowice Pl. Kościuszki	2	Dom	Piotr Wieczorek	mur kam.	l. 20 – XX w.
165.	Wartkowice Pl. Kościuszki	4	Dom	W.G. Katuszowie	mur	1935 r.
166.	Wartkowice Pl. Kościuszki	5	Dom	Kazimierz Kowalski	drewno	l. 20 – XX w.
167.	Wartkowice Pl. Kościuszki	7	Dom	T. Grudzień	drewno	pocz. XX w.
168.	Wartkowice ul. Krótka	3	Dom	Władysław Bończyk	mur	l. 30 – XX w.

						rozb. l. 50
169.	Wartkowice ul. Targowa	3	Dom	Tadeusz Frątczak	mur	l. 30 – XX w.
170.	Wartkowice ul. Targowa	4	Dom	Wł. Pełczyński	mur	l. 30 – XX w.
171.	Wartkowice ul. Targowa	10	Dom	Wł. Kowalski	mur	l. 30 – XX w.
172.	Wartkowice ul. Targowa	14	Dom	Br. Dączyk	mur	1934 r.
173.	Wartkowice ul. Targowa	15	Dom	T. Cz. Kosińscy	mur	l. 30 – XX w.
174.	Wartkowice ul. Południowa	40	Zagroda dom stodoła	Helena Bartosik	mur drewno	1935 r. przebud. l. 60 pocz. L. 40 – XX w.
175.	Wartkowice ul. Południowa	44	Zagroda Dom obora składzik stodoła	Bronisław Domagała	drewno mur kamień mur drewno	pocz. XX w., omurowany 1997 – 98 r. l. 20 – XX w. l. 20 – XX w. l. 30 – XX w.
176.	Wartkowice ul. Południowa	9	Dom	Rafał Wałczak	mur	l. 40 – XX w.
177.	Wartkowice ul. Południowa	19	Dom	Maria Ignar	mur	1925 r.
178.	Wartkowice ul. Południowa	46	Dom	J. Wyrzykowski	mur	ok. 1900 r.
179.	Wartkowice ul. Południowa	74	Zagroda obora stodoła	Władysław Błuszczyk	mur drewno	l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
180.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	4	Dom	B. Matuszkiewicz	mur	l. 30 – XX w.
181.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	6	Dom	T.J. Kowalscy	mur	l. 20 – XX w.
182.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	12	Dom	Tadeusz Antosik	mur	l. 20 – XX w.
183.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	14	Dom	Adam Pawlak	mur	l. 40 – XX w.
184.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	16	Dom	Ewa Andrzejewska	mur	l. 30 – XX w.
185.	Wartkowice ul. Spółdzielcza	11	Zagroda obora	Bronisław Opaciński	mur	l. 40 – XX w.
186.	Wilkowice	10	Dom	J. Kubiś	mur	l. 20 – XX w.
187.	Wojciechów	14	Zagroda dom obora	Ludwik Karos	mur mur	1935 r. 1948 r.
188.	Wojciechów	17	Zagroda dom obora	Jarosław Pańczyk	mur mur	1890 r. pocz. XX w.
189.	Wola Niedźwiada	10	Zagroda obora dom	I. Bielska	mur kam.	1914 r.

			stodoła		drewno	1906 r.
190.	Wola Niedźwiada	19	Zagroda dom obora stodoła	Wł. Rosiak	mur mur drewno	l. 30 – XX w. l. 40 – XX w. l. 40 – XX w.
191.	Wola Niedźwiada	20	Zagroda dom obora	St. Tomczyk	mur mur	1925 r. przebud. l. 70 1931 r.
192.	Wola Niedźwiada	24	Zagroda dom obora stodoła	B.Z. Turkowscy	mur mur kam. drewno	l. 20 – XX w. l. 20 – XX w. l. 30 – XX w.
193.	Wola Niedźwiada	11	Dom	T. Raczkowski	mur kam.	l. 30 – XX w.
194.	Wola Niedźwiada	12	Dom	Sławomir Drynkowski	mur	1918 r.
195.	Wólka	1	Zagroda dom obora – ob. dom	Piotr Pająk	mur mur	1885 r., przebud. l. 60 1938 r. przeb. 1985 r.
196.	Wólka	8	Zagroda dom obora	Zb. Piątkowski	mur kam. mur kam.	l. 30 – XX w. l. 30 – XX w.
197.	Wólka	2	Dom	Roman Plak	mur kam.	l. 30 – XX w.
198.	Wólka	10	Zagroda dom	Eugeniusz Stasiak	mur	1935 r.
199.	Wólka	11	Dom	Jarosław Stefański	drewno	1939 r.
200.	Wólka	12	Dom	Jan Król	mur kam	1939 r.
201.	Wólka	3	Zagroda obora	Tomczyk	mur kam.	1919 r.
202.	Zawada	3	Zagroda stodoła	Stanisław Łazarek	drewno	l. 30 – XX w.

Inne obiekty:

- a) dawne koszary we wsi Ner ob. dom mieszkalny nr 37, murowany z lat 1942-43, wł. Józef Szymczuk – obiekt w ewidencji WKZ

2. Ruchome dobra kultury:

- a) zabytki ruchome – do rejestru zabytków w dniu 30.XI.1973 r. pod nr Kl.V-660/90/73 zostały wpisane ruchome dobra kultury z kościoła par. pw. św. Piotra i Pawła w Turze – załącznik 1,
- b) obiekty ruchome zgrupowane w Izbie Pamięci Marii Konopnickiej w Bronowie,
- c) obiekty znajdujące się w Muzeum Oświaty w Bronowie,
- d) obrazy ze starego kościoła w Wartkowicach,
- e) obiekty zabytkowe z kościoła parafialnego w Turze (wykaz w załączeniu).

3. Obiekty i stanowiska archeologiczne

Obiekty archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

- grodzisko we wsi Krzepocinek wczesnośredniowieczne, kultury prapolskiej datowane na XI-XIII w. – obiekt zabytkowy nr rej.406/A, Kl. IV-57/9/66,
- grodzisko stożkowate we wsi Pełczyska, datowane na III okres wczesnego średniowiecza, kultury prapolskiej – obiekt zabytkowy nr rej. 209/A,
- gródek stożkowaty we wsi Pełczyska, datowany na 1400 – II poł. XV w – obiekt zabytkowy nr rej. 210/A.

Stanowiska archeologiczne

Jest ich na terenie gminy bardzo dużo. Ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Świadczą o bogatym osadnictwie występującym na tym terenie w ciągu wieków. Każde z nich może zawierać cenne informacje o dziejach danego terenu. Dlatego podlegają ochronie przed zainwestowaniem dopóki nie ulegną przebadaniu.

4. Cmentarze

Na terenie gminy znajdują się tylko dwa stare cmentarze. Są to:

- cmentarz paraf. grzebalny w Wartkowicach założony ok. poł. XIX w. pow. 0,92 ha, na cmentarzu kaplica z 2 poł. XIX w.,
- najstarsze nagrobki:
 - Wawrzyńca Skogorzewskiego z 1915 r
 - Marii z Wolskich Julianowej Pieńkowskiej z 1921 r.
- cmentarz w Turze.

5. Obiekty martyrologii:

- Kamień w Gostkowie upamiętniający wydarzenia z I wojny światowej z napisem: „Tu czasu wielkiej wojny / dnia 29 października 1914 r. / stoczyły bitwę / z wojskiem rosyjskim / oddziały Legionu / Józefa Piłsudskiego / walcząc / o honor i wolność / ojczyzny”,
- Nagrobek Wawrzyńca Skogorzewskiego – powstańca z 1863 r. na cmentarzu w Wartkowicach,
- Grób nieznanego żołnierza na cmentarzu w Turze.

3. Procesy demograficzne

Zasoby ludzkie to jeden z podstawowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Trendy rozwoju ludnościowego stanowią najważniejszą przesłankę oceny szans i możliwości realizacji przyszłych programów rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wskazują na przyszłe potrzeby gminy w zakresie nowych mieszkań, obiektów infrastruktury społecznej i technicznej, miejsc pracy itp.

Pod względem liczby ludności gmina Wartkowice należała w 1996 r. do grupy gmin średnich byłego woj. sieradzkiego, a w 1998 r. w nowym podziale administracyjnym jest ona największą ludnościowo gminą wiejską powiatu poddębickiego, stanowiącą 32% ogólnej liczby ludności gmin wiejskich tego powiatu.

Liczba mieszkańców gminy Wartkowice analizowana na podstawie danych statystycznych opublikowanych w rocznikach statystycznych w latach 1996–1998 wskazuje na znaczny spadek ogólnej liczby ludności gminy – o 103 osoby.

Rok	Ludność		Mężczyźni		Kobiety	
	Ogółem	na 1 km ²	Ogółem	%	Ogółem	na 100M
1996	6572	46,3	3292	50,1	3280	99,6
1998	6469	45,9	3225	49,9	3244	100,6

Dane: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r.; Województwo łódzkie w 1998 r.

Rok	Ludność	Różnica: rok
-----	---------	--------------

		następny-rok poprzedni
1995	7071	-119
1996	6952	-52
1997	6900	+27
1998	6927	-49
1999	6878	

Dane: Urząd Gminy Wartkowiec.

Z charakterystyki liczby ludności przedstawionej przez Urząd Gminy w Wartkovicach wynikają bardziej pozytywne zmiany ludnościowe.

Generalnie obserwowane jest zmniejszanie ogólnej liczby mieszkańców, średnio rocznie o około 51 osób według Urzędu Statystycznego lub o ponad 48 osób według danych Urzędu Gminy. W poszczególnych latach wartości te ulegały znacznym wahaniom, uzależnionym od wielu różnych czynników.

Gęstość zaludnienia gminy Wartkowiec jest większa niż w pozostałych gminach powiatu poddębickiego, ale wskaźnik ten jest niższy niż średnio w całym powiecie – 50,9 osób/1 km² w 1998 r. oraz 3-krotnie mniejszy niż w województwie łódzkim – 146 osób/km², a także w kraju – 124.

Wskaźnik feminizacji przedstawiony liczbą kobiet przypadających na 100 mężczyzn w 1996 r. należał do znacznie niższych niż średnio w byłym województwie sieradzkim. W 1998 r. wzrosła liczba kobiet a wskaźnik feminizacji w gminie zwiększył się do 101 kobiet /100 mężczyzn i był taki sam jak średnio w powiecie poddębickim.

O rzeczywistym potencjale demograficznym decyduje nie tylko liczba mieszkańców, ale także dynamika jej rozwoju. Miernikiem rozwoju jest tzw. przyrost rzeczywisty ludności, będący relacją między przyrostem naturalnym a saldem migracji.

O kształtowaniu ogólnych zasobów ludnościowych decydują bezpośrednio czynniki demograficzne, do których należą przyrost naturalny i saldo migracji oraz czynniki pośrednie związane z bazą ekonomiczną.

Przyrost naturalny

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	
			Ogółem	Na 1000 osób
1996	103	91	12	1,8
1998	86	98	-12	-3,16

Dane: *Województwo łódzkie w 1998 r., Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r., Województwo sieradzkie.*

Dodatni przyrost naturalny w 1996 r. klasyfikował gminę do grupy gmin o najwyższym przyroście naturalnym w byłym województwie (średni przyrost w gminach wiejskich wynosił -0,8/1000 ludności a w całym województwie +0,2/1000).

Już w 1998 r. wskaźnik ten uległ dużemu pogorszeniu, przyrost naturalny obniżył się znacznie, głównie z powodu znacznego spadku urodzeń, osiągając ujemny przyrost naturalny.

Tak gwałtowny spadek liczby urodzeń nie jest pozytywnym rokowaniem dla przyszłych zmian demograficznych w gminie.

Malejący wskaźnik przyrostu naturalnego wpływa na zmniejszanie ogólnej liczby mieszkańców gminy, a utrzymująca się dłużej taka tendencja wpływa na szybkie starzenie się ludności gminy.

Migracje

Rok	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji	
			Ogółem	Na 1000 ludn.
1996	63	109	-46	.
1998	73	135	-62	-9,36

Dane: Jak w poprzedniej tabeli.

Saldo migracji obrazujące różnice między liczbą ludności przybywającej na teren gminy a liczbą osób opuszczającą tę gminę nie należy do korzystnych wskaźników demograficznych. Szczególnie niepokojące jest zjawisko wskazujące na rosnącą liczbę mieszkańców wymeldowywanych z terenu gminy.

Wzrastające ujemne saldo migracji może wpłynąć na znaczny spadek ogólnej liczby mieszkańców gminy.

Na podstawie rysujących się w ciągu kilku ostatnich lat tendencji zarówno w przyroście naturalnym, jak i procesach migracyjnych, można przewidywać zmiany w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, z których wynika, że w

przypadku utrzymywania się malejących obydwu czynników demograficznych należy spodziewać się ogólnego spadku liczby mieszkańców gminy.

Ogólnie stwierdzić należy, że sytuacja demograficzna gminy, podobnie jak całego województwa łódzkiego, jest niepokojąca i świadczy o niekorzystnej i pogarszającej się kondycji biologicznej ludności. W związku z powyższym, w najbliższym okresie nie należy oczekiwać wzrostu zaludnienia, chyba że zadziałają czynniki ekonomiczne, które zachęcą ludność do pozostawania na terenie gminy, a także do napływu z zewnątrz (korzystne saldo migracji) oraz zmienią dotychczasowy przyrost naturalny.

Struktura wieku

Struktura wieku mieszkańców w 1998 r.

Ludność w wieku	Gmina Wartkowice		Gminy wiejskie powiatu poddębickiego	Powiat poddębicki
	Ogółem	%		
Przedprodukcyjny	1663	25,7	24,6	24,4
Produkcyjny	3558	55,0	55,0	57,6
Poprodukcyjny	1248	19,3	20,4	18,0
Razem	6469	100,0	100,0	100,0

Dane: Jak w poprzedniej tabeli.

Bezpośrednie czynniki przyrostu demograficznego – przyrost naturalny i saldo migracji – znajdują również odzwierciedlenie w strukturze wieku jej mieszkańców.

Korzystny, dodatni przyrost naturalny utrzymujący się do 1998 r. widoczny jest w wysokim udziale dzieci i młodzieży w ogólnej strukturze wieku mieszkańców gminy Wartkowice, znacznie wyższym niż w całym powiecie poddębickim, a także niższym wskaźniku ludności w wieku poprodukcyjnym, niższym niż w pozostałych gminach tego powiatu.

Ludność w wieku produkcyjnym utrzymująca się na poziomie wskaźnika innych gmin tego powiatu jest niestety znacznie mniejsza niż w najbliższych miastach (Poddębice i Uniejów – 60%). Na niski wskaźnik tej grupy ludności wpływają procesy migracyjne. Wśród ludności emigrującej z gminy dominują głównie mieszkańcy w wieku produkcyjnym.

Struktura zatrudnienia

Pracujący w gospodarce narodowej (bez rolnictwa) w 1996 r.

Działy gospodarki narodowej	Gmina Wartkowice		Pozostałe gminy wiejskie woj. sieradzkiego w %
	razem	%	
Ogółem, w tym:	870	100,0	100,0
Przemysł	460	52,9	36,8
Budownictwo	-	-	3,8
Handel i naprawy	53	6,1	8,0
Transport, gospodarka magazynowa i łącznie	36	4,1	4,4
Edukacja	111	12,8	21,2
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	95	10,9	9,3
Inne	115	13,2	.

Dane: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r. Województwo sieradzkie.

Struktura zatrudnienia mieszkańców gminy Wartkowice analizowana na podstawie danych statystycznych dla 1996 r. wskazuje na:

- przemysłowy charakter gminy – ponad 50% ogółu zatrudnionych w gospodarce narodowej (średnio w gminach wiejskich b. województwa sieradzkiego 36,8%);
- dobrze rozwiniętą sieć placówek szkolnych i przedszkolnych;
- wysoki wskaźnik pracujących w edukacji;
- dobrze zorganizowaną służbę zdrowia, a głównie opiekę społeczną – 10,9% pracujących w tym dziale gospodarki (w gminach wiejskich województwa sieradzkiego – 9,3%).

Ogólna liczba zatrudnionych w gminie Wartkowice stanowiła w 1996 r. 4,8% wszystkich pracujących w gospodarce narodowej w byłym województwie sieradzkim i była ona trzecią gminą w tym województwie pod względem liczby zatrudnionych (poza rolnictwem).

Brak danych statystycznych z lat ostatnich nie pozwala na stwierdzenie jakie zmiany następują w strukturze zatrudnienia mieszkańców, a szczególnie po wprowadzeniu dwóch podstawowych reform – w szkolnictwie i służbie zdrowia – w znaczących w gminie działach gospodarki, jak edukacja i ochrona zdrowia.

Rozmieszczenie mieszkańców gminy

Ludność w gminie Wartkowice, wynosząca w 1998 r. 6878 osób, rozmieszczona jest w 60 miejscowościach o bardzo zróżnicowanej wielkości –

od 695 osób w Wartkowicach do 14 i 16 osób zamieszkujących we wsiach Pauzew i Borek leżących w dolinie rzeki Ner przy północnej granicy gminy. Wśród istniejącej licznej sieci osadniczej 41 to wsie sołeckie, pozostałe to niewielkie wsie i przysiółki wiejskie.

Rozmieszczenie ludności na terenie gminy Wartowice oraz zmiany w wielkości zaludnienia przedstawia następująca tabela:

Ludność w poszczególnych miejscowościach gminy Wartowice

Lp.	Miejscowość	1995 r.		1999 r.	
		Liczba	%	Liczba	%
1.	Biała Góra	220	3,1	213	3,1
2.	Biernacice	250	3,5	245	3,6
3.	Bronów	96	1,4	87	1,3
4.	Bronówek	140	2,1	134	2,0
5.	Chodów	101	1,4	120	1,8
6.	Drwalew	94	1,3	92	1,3
7.	Nasale	38	0,6	38	0,6
8.	Dzierżawy	199	2,8	185	2,7
9.	Grabiszew	120	1,7	119	1,7
10.	Kiki	87	1,2	84	1,2
11.	Kłódno Kol.	125	1,8	124	1,8
12.	Kłódno Stacja	26	0,4	28	0,4
13.	Kłódno Wieś	96	1,4	90	1,3
14.	Jadwisin	84	1,2	82	1,2
15.	Lewiny	55	0,8	55	0,8
16.	Konopnica	111	1,7	103	1,5
17.	Krzepocinek	156	2,2	147	2,1
18.	Łążki	146	2,1	129	1,9
19.	Powodów I	106	1,5	105	1,5
20.	Powodów II	59	0,8	103	1,5
21.	Mrówna	66	0,9	67	1,0
22.	Brudnówek	44	0,6	35	0,5
23.	Ner	68	1,1	79	1,1
24.	Ner Kol.	138	2,0	127	1,8
25.	Ner Parcel	110	1,6	110	1,6
26.	Zawada	44	0,6	37	0,5
27.	Nowa Wieś	134	1,9	141	2,2
28.	Plewnik I	48	0,7	52	0,8
29.	Nowy Gostków	81	1,1	80	1,2
30.	Parądzice	96	1,4	80	1,3
31.	Orzeszków	55	0,8	92	1,3
32.	Starzyny	55	0,8	64	0,9
33.	Pauzew	56	0,8	58	0,8
34.	Borek	14	0,2	14	0,2
35.	Plewnik II	20	0,3	16	0,2
		117	1,8	104	1,5
					0,9

36.	Ujazd	66	0,9	60	
37.	Powodów II	136	1,9	131	1,9
38.	Saków	167	2,5	157	2,3
39.	Sędów	142	2,1	134	1,9
40.	Spędoszyn Kol.	169	2,4	156	2,3
41.	Spędoszyn Wieś	82	1,2	78	1,3
42.	Stary Gostków	306	4,3	268	3,9
43.	Sucha Dolina	98	1,4	92	1,3
44.	Sucha Górna	56	0,8	51	0,7
45.	Światonia	146	2,1	143	2,1
46.	Zacisze	23	0,3	22	0,3
47.	Tur	118	1,8	116	1,7
48.	Wilkowice	110	1,7	108	2,1
49.	Truskawiec	221	3,1	219	3,2
50.	Wola Dąbrowa	69	1,1	70	1,0
51.	Wola Niedźwiedzia	102	1,4	87	1,3
52.	Wierzbowa	111	1,7	91	1,3
53.	Wierzbówka	58	0,8	59	0,9
54.	Wólka	178	2,5	178	2,6
55.	Wólki	88	1,2	88	1,2
56.	Wartkowice	657	9,3	695	10,1
57.	Polesie	118	1,7	113	1,6
58.	Pełczyska	260	3,7	256	3,7
59.	Zalesie	111	1,6	108	1,6
60.	Zelgoszcz	79	1,1	80	1,2
	Razem	7071	100,0	6878	100,0

Dane: Urząd Gminy w Wartkowicach.

Najwięcej mieszkańców znajduje się we wsi gminnej Wartkowice, w której zamieszkuje 10% ludności gminy.

W pięciu dużych miejscowościach gminy (Stary Gostków, Pełczyska, Biernacice, Truskawiec, Biała Góra) mieszka 17,5% ludności o liczbie mieszkańców 210–270 osób w każdej wsi.

Na terenie gminy przeważają wsie małe, o liczbie ludności poniżej 100 osób (31 jednostek osadniczych, w których mieszka 27,7% ludności).

Również znaczną część sieci osadniczej tworzą wsie średniej wielkości (23 miejscowości), w których zamieszkuje od 103 do 185 osób.

Przeciętnie na 1 miejscowość w gminie Wartkowice przypada około 115 osób.

Według informacji Urzędu Gminy w ciągu minionych pięciu lat liczba mieszkańców gminy zmalała o 193 osoby.

Generalnie zdecydowana większość wsi wykazuje niewielki ubytek liczby mieszkańców. Różnice te są niewielkie, przeciętnie kilkuosobowe – od 1

osoby do 38 osób. Najwięcej mieszkańców ubyło we wsiach dużych (Stary Gostków – 38 osób, Łązki – 17 osób, Dzierżawy – 14 osób, Ner Kolonia – 11 osób).

W tym czasie w 12 wsiach odnotowano niewielki przyrost mieszkańców lub stabilizację.

Zjawisko przyrostu dotyczyło w przeważającej większości miejscowości najmniejszych oraz średnich (Chodów, Nowa Wieś) wszystkie położone we wschodniej części gminy. Największą dynamikę rozwoju ludności wykazuje wieś gminna Wartkowice – przyrost 38 osób.

4. Zasoby mieszkaniowe

Rodzaj zasobów i wskaźniki	1996 Ogółem	w tym stanowiące wyl. własność gminy		1998	
		razem	%	gmina	pow. poddębicki
Mieszkania	1865	46	2,5	1887	
Izby	6515	131	2,0	6616	
Pow. użytkowa w m ²	128697	2095	1,6	133908	
Liczba izb/1 mieszk.	3,49	.		3,49	3,43
Liczba osób/1 mieszk.	3,46	.		3,37	3,15
Liczba osób/1 izbę	0,99	.		0,99	0,93
Powierzchnia /1 osobę	68,0	45,5		71,0	.
	19,9	.		20,7	20,8

Dane: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r. Województwo sieradzkie, Województwo łódzkie w 1998 r.

W budownictwie mieszkaniowym dominuje zabudowa zagrodowa z udziałem budownictwa jednorodzinnego, skoncentrowana głównie wzdłuż tras komunikacyjnych. Niewielkie zespoły zabudowy jednorodzinnej występują głównie: w Wartkowicach, w Pełczyskach, w Gostkowie i Wilkowicach.

W ogólnych zasobach mieszkaniowych dominuje budownictwo prywatne. Istniejące 22 mieszkania komunalne to jedyne zasoby będące w dyspozycji gminy.

Budownictwo spółdzielcze występuje tylko w Wilkowicach.

Ogólne zasoby mieszkaniowe w gminie Wartkowice należały w 1998 r. do najliczniejszych wśród gmin wiejskich powiatu poddębickiego i stanowiły one 30,0% ogółu mieszkań w tych gminach oraz 13,5% ogólnych zasobów mieszkaniowych w całym powiecie poddębickim.

Warunki mieszkaniowe scharakteryzowane na podstawie wskaźników zagęszczenia zasobów mieszkaniowych w gminie Wartkowice nie są najkorzystniejsze. Z porównania ze wskaźnikami charakteryzującymi warunki mieszkaniowe średnio w całym powiecie poddębickim wynika, że liczba izb na 1 mieszkanie oraz powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę są zbliżone do wskaźników powiatowych.

Natomiast mniej korzystne są wskaźniki zagęszczenia ludności w mieszkaniach, tzn. wskaźniki liczby osób przypadających na 1 mieszkanie i 1 izbę są wyższe niż średnio w powiecie, a dużo wyższe niż w poszczególnych gminach wiejskich tego powiatu (np. 3,06, 3,09).

Ogólne stwierdzić należy, że prawie wszystkie wskaźniki charakteryzujące warunki mieszkaniowe w omawianym okresie uległy poprawie, co jest wynikiem zarówno zmniejszającej się liczby ludności oraz pewnego rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

O warunkach mieszkaniowych decyduje również wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną.

Wyposażenie gminy Wartkowice w wodociąg należy do najwyższych wśród gmin wiejskich powiatu. W 1998 r. długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie tej gminy stanowiła 40% ogólnej długości tej sieci we wszystkich gminach wiejskich powiatu poddębickiego.

Pod względem długości sieci kanalizacyjnej gmina ta zajmowała drugie miejsce (45% ogólnej sieci wśród gmin tego powiatu).

Na pozytywne zmiany rysujące się w budownictwie mieszkaniowym mogą wskazywać wydawane w ostatnich latach pozwolenia na budowę oraz oddawane do użytku budynki mieszkalne. Nowe budownictwo mieszkaniowe charakteryzuje się korzystną strukturą mieszkań, tzn. posiadają znacznie większe powierzchnie użytkowe oraz składają się z większej liczby izb.

Budynki mieszkalne oddane do użytku w 1998 r.:

- 11 mieszkań,
- 58 izb;
- 1293 m² pow. użytkowej;
- 117,5 m² pow. użytkowej na 1 mieszkanie;
- 5,3 izb na 1 mieszkanie.

Pozwolenia na budowę w gminie Wartkowice

Rok	Pozwolenia ogółem	w tym budownictwo mieszkaniowe
1996	31	14
1997	32	19
1998	31	17
1999	40	25
2000*	30	13

Razem	168	88
-------	-----	----

* I półrocze

Dane: Urząd Gminy w Wartkowicach.

W ciągu ostatnich lat średniorocznie wydawanych było około 17 pozwoleń na budynki mieszkalne. Natomiast około 11 budynków mieszkalnych oddawanych było do użytku.

Liczba mieszkań oddanych do użytku w 1998 r. w gminie Wartkowice była największa wśród gmin wiejskich tego powiatu i stanowiła ona 42% ogółu mieszkań oddanych tu do użytku oraz 15% wszystkich nowo wybudowanych mieszkań w całym powiecie poddębickim.

Z powyższej analizy wynika, że ruch budowlany w gminie Wartkowice należy do szczególnie korzystnych i zajmuje drugie miejsce w powiecie poddębickim, po Poddębicach.

5. Infrastruktura społeczna

Stan i zakres wyposażenia w obiekty infrastruktury społecznej uzależnione są od rodzaju i pełnionej funkcji przez daną jednostkę osadniczą.

Podstawowym zadaniem infrastruktury społecznej jest obsługa i zaspokajanie potrzeb lokalnych społeczeństwa, stąd ośrodki wiejskie wyposażone są głównie w usługi elementarne, służące codziennym potrzebom ludności. Ośrodek gminy, a także ośrodki wspomagające, oprócz usług elementarnych wyposażone są w obiekty i urządzenia związane z pełnioną funkcją administracyjną. Usługi wyższego rzędu pełnią ośrodki ponadlokalne – powiatowe, wojewódzkie.

W Wartkowicach, pełniących funkcję ośrodka gminnego zlokalizowane są główne obiekty użyteczności publicznej oraz działalności społeczno-gospodarczej. Ośrodek ten wspomagany jest przez sąsiadujący Gostków, w którym znajduje się siedziba Urzędu Gminy Wartkowice.

Wyposażenie w podstawowe obiekty infrastruktury społecznej gminy Wartkowice jest następujące:

Oświata i wychowanie

W gminie Wartkowice znajduje się 1 przedszkole w Wartkowicach oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych.

Szkoły podstawowe znajdują się w siedmiu następujących miejscowościach: Wartkowie, Kłódno, Biała Góra, Saków, Pełczyska, Tur, Parądzice, natomiast w Wartkowicach i Parądzicach znajdują się gimnazja.

Aktualne zatrudnienie w oświacie w 2000 r. wynosiło 109,88 etatów.

Wyszczególnienie	1996/97	1998/99
Szkoły podstawowe	8	8
uczniowie	997	894
absolwenci	94	110
Przedszkola	7	.
w tym oddziały przedszkolne	6	.
liczba miejsc	60	.
liczba dzieci	121	43

Dane: *Województwo łódzkie w 1998 r., Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r.*

Kształcenie na poziomie średnim (ogólnokształcącym, zawodowym) zapewniają placówki szkolne w sąsiednich miastach, a głównie w Poddębicach, Łęczycy, Łodzi i Turku.

Istniejące szkoły oraz ich, w miarę równomierne rozmieszczenie na terenie gminy, stanowią wystarczającą bazę dla rozwoju szkolnictwa, zwłaszcza w zakresie podstawowym.

Ponieważ znaczna część młodzieży kończy edukację na poziomie podstawowym, dlatego wskazane byłoby zorganizowanie dalszego doksztalcania albo przez szkolnictwo zawodowe, albo przez system szkoleń lub kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji zawodowych.

Generalnie stwierdzić należy, że istniejąca baza oświatowa jest wystarczająca. Pewnym problemem są dojazdy dzieci do szkół z miejscowości najbardziej odległych, jak Zelgoszcz (8 km), Powodów (7 km), Sędów i Pełczyska (po 5 km), a także właściwe wyposażenie szkół, szczególnie gimnazjum, które pełnić mają funkcje ponadpodstawowe i powinny posiadać bogatszą bazę edukacyjną.

Znany powszechnie niedobór środków przeznaczonych na oświatę i wychowanie może stwarzać problemy w realizacji programu związanego z reformą szkolnictwa.

Kultura i oświata

Podstawowymi obiektami realizującymi większość zadań kultury są Gminny Ośrodek Kultury w Gostkowie oraz Dom Kultury w miejscowości Polesie, w którym działa zespół folklorystyczny „Polesianki”.

Ponadto na terenie gminy działają dwa obiekty biblioteczne w Wartkowicach i Drwalewie. Liczba placówek bibliotecznych w stosunku do liczby mieszkańców gminy dawał wyjątkowo niekorzystny wskaźnik wynoszący w 1996 r. 3286 osób na 1 placówkę (średnio w gminach wiejskich woj. sieradzkiego – 1991,5).

Księgozbiór zgromadzony w tych placówkach (liczony na 1000 osób) wynosił 4545,2 i był zbliżony do tego wskaźnika w pozostałych gminach wiejskich byłego województwa – 4590,3.

Natomiast stan czytelnictwa przedstawiony w liczbie wypożyczonych woluminów na 1 czytelnika (wynoszący w 1996 r. 21,2) był wyższy niż średnio w gminach wiejskich tego województwa – 20,6.

Ponadto podkreślić należy, że z uwagi na dziedzictwo kulturowe i tradycje środowiskowe na terenie gminy organizowane są imprezy kulturowe, plenery plastyczne z udziałem wielu gości spoza gminy. Spotkania takie najczęściej odbywają się w malowniczym krajobrazie Bronowa, miejscu pobytu Marii Konopnickiej, do którego prowadzi szlak turystyczny z Poddębic. Znajduje się tu schronisko młodzieżowe oraz zabytkowy dwór z XIX w jako obiekt o wartości kulturowej. Imprezy kulturalne odbywają się także w Gostkowie.

Służba zdrowia i opieka społeczna

Mieszkańcy gminy obsługiwani są przez ośrodek zdrowia w Wartkowicach i 1 aptekę oraz 6 lekarzy i 3-osobowy średni personel medyczny zlokalizowane na terenie gminy, ale także przez ośrodki gmin sąsiednich w zależności od decyzji wyboru mieszkańców (po reformie).

Specjalizacja	1996	1998
Lekarze	3	4
Dentyści	2	2
Pielęgniarki	3	6
Razem	8	12

Dane: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin w 1996 r. Województwo sieradzkie, Województwo łódzkie w 1998 r.

Stan zatrudnienia w służbie zdrowia w gminie Wartkowice, stanowiący w 1998 r. 30% ogółu zatrudnionych w tym sektorze w gminach wiejskich powiatu poddębickiego należał do najwyższych w tej grupie gmin.

W miejscowości Gostków znajduje się Dom Pomocy Społecznej dla 110 pensjonariuszy przewlekle chorych. Opiekę nad chorymi świadczy 4 lekarzy i 16 pielęgniarek oraz 15 salowych i 10 osób obsługi (kuchnia i pralnia).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy niezbędną pomoc w zakresie opieki zdrowotnej. Liczba osób objętych opieką społeczną wahała się w latach 1994–1996 w następujących wielkościach.

1994 – 390 osób;

1995 – 210 osób;

1996 – 375 osób;

1998 – 431 osób;

1999 – 463 osoby.

Opieka społeczna świadczona jest w bardzo różnych formach, jak różne rodzaje zasiłków, renty socjalnej, usług opiekuńczych, posiłków.

Łączność

Placówki pocztowe i usług telekomunikacyjnych oraz abonenci telefoniczni, radiowi i telewizyjni

Rok	Placówki pocztowe i usług telekom		Abonenci					
	ogółem	na 10 tys. mieszk.	telefoniczni		radiowi		telewizyjni	
			ogółem	na 1000 mieszk.	ogółem	na 1000 mieszk.	ogółem	na 1000 mieszk.
1996	3	4,6	581	88,4	1138	173,2	1064	161,9
1998	3	5,0	733	113,3				

Dane: Jak poprzednio.

W 1998 r. gmina Wartkowice obsługiwana była przez 3 placówki pocztowe. Z telefonii przewodowej korzystały 733 osoby, co dawało wskaźnik 113,9 abonentów na 1000 mieszkańców gminy, należący do najniższych w powiecie poddębickim. W porównaniu z rokiem 1996 w rozwoju telefonizacji gminy nastąpił znaczny przyrost (dokładnie omówiono w pkt III9).

6. Działalność gospodarcza

Liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych oraz rodzaj prowadzonej przez nie działalności świadczy o aktywności gospodarczej i dominującej funkcji w życiu gospodarczym gminy.

Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON według sektora własności i formy prawnej

Rok	Ogółem	Sektor własności		Spółdzielnie	Spółki	Zakłady osób fizycznych
		publiczny	prywatny			
1996	176	8	168	6	10	148
1998	275	9	266	.	.	234
1999	206	9	197	4	8	197

Źródło: Jak poprzednio.

W 1996 r. gmina Wartkowice należała do gmin o średniej liczbie podmiotów gospodarczych w b. województwie sieradzkim (211 w gminach wiejskich), a liczba 176 podmiotów stanowiła 2,1% ogólnej ich liczby.

Wśród działających podmiotów gospodarczych dominuje sektor prywatny – 95%, w gminach wiejskich 96,8%. Zakłady osób fizycznych to podstawowa forma prawna działalności gospodarczej.

Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON według wybranych sekcji EKD (europejskiej klasyfikacji działalności)

Sekcje EKD	1996		1998	
	Razem	%	Razem	%
Ogółem	176	100,0	181	100,0
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	13	7,4	-	-
Działalność produkcyjna	28	15,9	24	13,2
Budownictwo	14	8,0	12	6,6
Handel, naprawy pojazdów i artykułów przeznaczenia osobistego	75	42,6	87	48,1
Hotele i restauracje	5	2,8	4	2,2
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	10	5,7	10	5,5
Obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów	9	5,1	-	-
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	6	3,4	-	-
Pozostała działalność usługowo-komunalna, socjalna i indywidualna	7	4,0	44	24,2

Dane: *Województwo sieradzkie, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r.*, Urząd Gminy Wartkowice.

W 1998 r. nastąpił duży przyrost podmiotów gospodarczych (przyjmując 1996 r. = 100% liczba podmiotów wzrosła o 56%). Wzrost ten jest największy wśród gmin wiejskich powiatu poddębickiego (31,1%). Według informacji Urzędu Gminy Wartkowice w 1999 r. zmniejszyła się ogólna liczba podmiotów gospodarczych. Likwidacji zapewne uległy te zakłady, które nie wytrzymały konkurencji rynku.

W prowadzonej działalności gospodarczej główne miejsce zajmował handel i widoczny jest jego wzrost – w 1998 r. 48,1% ogólnej liczby działających podmiotów gospodarczych w gminie.

Wśród funkcjonujących podmiotów dominują zakłady małe, zatrudniające do 5 osób.

Wśród większych zakładów pracy na uwagę zasługują:

- Zakłady Wytwórcze „Polski Tytoń”, Spółka z o.o. w Gostkowie,
- Spółdzielnia Mleczarska „Mleczwart”,
- Usługowo-Handlowa Spółdzielnia Rolnicza,
- Bank Spółdzielczy,
- Hurtownia Spożywcza (prywatna),
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”.

Wszystkie wymienione instytucje znajdują się w Wartkowicach.

Ponadto na terenie gminy działają różne zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego, takie jak: zakłady mięsne (3 ubojnie), zbożowe (4 młyny) i piekarnie.

Rozwój usług obserwuje się w większych ośrodkach gminy, jak Wartkowie oraz przy ważniejszych trasach komunikacyjnych: w Gostkowie, Drwalewie, Klódnie, Powodowie. Rozmieszczenie usług jest nierówno-mierne, oraz ocenia się, że zaspokojenie potrzeb w tym zakresie nie jest wystarczające. Poza barem „Zbyszko” brak jest m.in. obiektów gastronomii o wyższym standardzie oraz usług w zakresie naprawy sprzętu gospodarstwa domowego. Większość terenów przemysłowych wykorzystywana jest na potrzeby przemysłu rolno-spożywczego i tytoniowego.

7. Rolnictwo

Gmina Wartkowie, zajmująca w 1996 r. powierzchnię 14 211 ha, stanowiła jedną z 7 największych gmin wiejskich b. województwa sieradzkiego.

W związku z wydzieleniem części obszaru – około 30 ha w obrębie geodezyjnym Parądzice – i przyłączeniem go do gminy Parzęczew powierzchnia gminy Wartkowie uległa zmniejszeniu i wynosi obecnie 14 180 ha, zajmując trzecie miejsce wśród gmin powiatu poddębickiego pod względem zajmowanej powierzchni administracyjnej.

Struktura użytków	1996 r.			1998 r.			1.01.2000 r.	
	Gm. Wartkowie		Gm. wiejskie woj. sieradzkiego w %	Gm. Wartkowie		Gm. wiejskie pow. poddębickiego w %	Gm. Wartkowie	
	Razem	%		Razem	%		Razem	%
Ogółem, w tym:	14211	100,0	100,0	14180	100,0	100,0	14180	100,0
I. Użytki rolne	11113	78,2	71,4	11365	80,1	75,0	11700	82,5
grunty orne	8314	58,5	56,6	8582	60,5	57,4	8484	59,8

sady	42	0,3	0,7	42	0,3	0,6	186	1,3
łąki	1837	12,9	14,1*	1837	12,9	11,1	1690	11,9
pastwiska	920	6,5		904	6,4	5,9	1340	9,5
II. Lasy i grunty leśne	1416	10,0	20,5	1401	9,9	12,4	1476	10,4
III. Pozostałe grunty	1682	11,8	9,3	1414	10,0	12,6	1004	7,1

* Razem z pastwiskami.

Dane: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1996 r., Województwo sieradzkie, Województwo łódzkie w 1998 r. Informacje Urzędu Gminy Wartkowice.

W ogólnej strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne, zajmując ponad 80% ogólnej powierzchni gminy, znacznie przewyższając wskaźniki charakteryzujące zarówno grunty wiejskie powiatu poddębickiego, jak i województwa łódzkiego – 69% oraz 59%.

Najważniejszą rolę w rolniczym użytkowaniu ziemi zajmują grunty orne, które stanowią ponad 75% powierzchni użytków rolnych gminy.

Szczególne miejsce wśród użytków rolnych odgrywają użytki zielone. Łąki i pastwiska stanowią ponad 24% powierzchni użytków rolnych, znacznie przewyższając ten wskaźnik w gminach wiejskich powiatu poddębickiego.

Dotychczasowa struktura użytkowania gruntów oraz rysujące się wzrostowe zmiany w powierzchni użytków rolnych, a głównie wzrost powierzchni gruntów ornich wskazują na znaczącą rolę rolnictwa w gminie. Niekorzystnym zjawiskiem w ogólnym użytkowaniu gruntów jest wyjątkowo niski udział gruntów przeznaczonych pod sadownictwo, dużo niższy niż średnio w regionie łódzkim – 2% i w kraju – 1,6%.

Niewielki jest również wskaźnik zalesienia w gminie Wartkowice. Udział powierzchni lasów i gruntów leśnych jest nieco niższy niż średnio w gminach wiejskich powiatu poddębickiego i dwukrotnie mniejszy niż w województwie łódzkim, wynoszącym 20,2%, wykazuje jednak pewne tendencje wzrostowe.

Ponadto wśród terenów zurbanizowanych największe powierzchnie zajmują tereny komunikacyjne stanowiące około 2,4% ogólnej powierzchni gminy i tereny osiedlowe zajmujące około 2,0% powierzchni ogólnej.

Na uwagę zasługują również grunty pod wodami. Wody stojące, płynące i rowy zajmują około 1,4% powierzchni gminy Wartkowice.

Pozarolnicze wykorzystywanie gruntów w gminie Wartkowice

Lp.	Wykorzystanie gruntów	1996 r.		1.01.2000 r.	
		Og. w ha	%	Og. w ha	%
I.	Grunty zabudowane i zurbanizowane	616	4,3	626	4,4
	a) tereny osiedlowe	275	1,9	280	2,0
	mieszkaniowe	269		276	
	zurbanizowane niezabudowane	2		1	
	rekreacyjno-wypoczynkowe./zielen	4		3	
	b) tereny komunikacyjne	341	2,4	346	2,4

	drogi koleje i inne	297 44		318 28	
II.	Wody śródlądowe stojące śródlądowe płynące rowy	228 32 45 151	1,6	202 1 55 146	1,4
III.	Inne nieużytki tereny różne	319 309 10	2,2	176 168 8	1,2
	Razem	1163	8,2	1004	7,1
	Powierzchnia gminy ogółem	14211	100,0	14180	100,0

Dane: Strategia rozwoju gminy Wartkowiec, 1997 r., Urząd Gminy Wartkowiec według Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Pozarolnicze wykorzystywanie gruntów w ciągu ostatnich lat nie uległo większym zmianom. Niewiele wzrosła powierzchnia terenów osiedlowych, zmniejszyły się tereny nieużytków oraz śródlądowych wód stojących.

Powyższa struktura użytkowania gruntów gminy w znacznym stopniu wynika z uwarunkowań środowiska przyrodniczego (powierzchnia lasów, wód, rodzaj gleb). Dobre gleby II–IV klasy bonitacyjnej zajmują około 53% powierzchni użytków rolnych. Również gleby w dolinie rz. Ner, pod użytkami zielonymi, należą do dobrych klas bonitacyjnych II i III. Tak więc warunki glebowe sprzyjają rozwojowi rolnictwa.

Mimo korzystnych warunków przyrodniczych rozwój rolnictwa nie znajduje pełnego potwierdzenia w zmianach obserwowanych przez Urząd Gminy. Według wstępnej analizy ankietowej przeprowadzonej w ubiegłym roku przez Urząd Statystyczny wynikają następujące zmiany: ogólne zmniejszenie areału rolniczego, rosnące powierzchnie terenów nieużytkowanych, mniejsze zainteresowanie dzierżawieniem terenów rolnych, ukryte bezrobocie.

Struktura użytkowania gruntów według klasyfikacji gleb (stan na dzień 1.01.2000 r.)

Klasy bonitacyjne	Grunty orne i sady	Łąki i pastwiska	Razem użytki rolne		Lasy i grunty zadrzewione	Tereny zurbanizowane	Ogółem	
			ogółem	%			w ha	%
II	4	6	10	0,1	-	-	10	0,08
IIIa	156	420	1295	11,2	6	3	1320	10,7
IIIb	719					16		
IVa	1683	1403	4837	41,8	83	42	5028	40,8
IVb	1751					61		
V	3164	1097	4261	36,9	289	110	4660	37,9
VI	1054	58	1112	9,6	106	46	1264	10,3
VIz	34	8	42	0,4	-	1	43	0,3
Razem	8565	2992	11557	100,0	484	279	12320	100,0
Nie objęte klasyfikacją	-	-	-		974	341	1690*	
	8565	2992	11557	1458	620	620	14010	

* w tym inne grunty nie klasyfikowane = 375 ha
Dane: Urząd Gminy Wartkowiec.

Struktura agrarna

Struktura agrarna charakteryzowana jest przez formy własności ziemi oraz wielkości gospodarstw i ich rozdrobnienie.

Struktura własności gruntów w 1996 r. przedstawiała się następująco:

- indywidualne gospodarstwa rolne 85,0%
- RSP 0,6%
- ZUZ 0,5%
- Agencja Własności Rolnej SP i PFZ 0,3%
- gmina 0,5%
- pozostałe grunty 13,1%

Dane: *Strategia rozwoju gminy Wartkowiec*, 1997 r.

Formy własności nie uległy w ostatnich latach zasadniczej zmianie. Sektor uspołeczniony, który w efekcie zachodzących zmian podlega likwidacji, w gminie Wartkowiec miał niewielki udział.

Grunty użytkowane przez były RSP w Wilkowicach oraz Spółdzielnię Produkcyjną w Pełczyskach zostały sprzedane indywidualnym rolnikom.

Generalnie, w strukturze własności gruntów dominują indywidualne gospodarstwa rolne stanowiące około 85% ogólnej powierzchni gminy, a 95% powierzchni użytków rolnych.

Kolejne miejsce zajmuje Skarb Państwa, w którego użytkowaniu znajduje się ponad 70% powierzchni lasów oraz około 26% powierzchni wód, nieużytków i innych terenów.

Drugą, tradycyjnie funkcjonującą formą własności jest spółdzielczość, użytkująca niewielkie powierzchnie gruntów, ale odgrywająca znaczną rolę w działalności gospodarczej gminy.

Na terenie gminy działają:

- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Wartkowicach;
- Spółdzielnia Mleczarska „Mleczwart” w Wartkowicach;
- Usługowo-Handlowa Spółdzielnia Rolnicza w Wartkowicach;
- Bank Spółdzielczy w Wartkowicach.

Struktura wielkości gospodarstw
 Struktura obszarowa gospodarstw w gminie Wartkowiec w 1996 r.
 kształtowała się w następujących wielkościach:

Powierzchnia gospodarstw w ha	Liczba gospodarstw		Powierzchnia użytkowania rolniczego	
	Ogółem	%	Ogółem	%
do 1 ha	110	8,4	44	0,4
1–2	89	6,8	130	1,3
2–3	64	4,9	154	1,5
3–4	77	5,9	267	2,7
4–5	104	8,0	474	4,8
Razem	444	34,0	1069	10,7
5–7	182	14,0	1074	10,7
7–10	298	22,9	2512	25,0
Razem	480	56,9	3586	35,7
10–15	249	19,1	2963	29,5
15–20	96	7,4	1628	16,2
20–50	34	2,6	796	7,9
Razem	379	29,1	5387	53,6
Ogółem	1303	100,0	10042	100,0

Dane: *Powszechny spis rolny 1996*, Urząd Statystyczny w Sieradzu.

Z ogólnej analizy wynika, że:

– najczęściej jest gospodarstw średnich o powierzchni 7–10 ha i 5–7 ha, stanowią one około 57% ogólnej liczby gospodarstw rolnych, a zajmują one około 36% powierzchni użytków rolnych;

– gospodarstwa małe, od 1 do 5 ha, zajmują 34% ogólnej liczby gospodarstw. W grupie tej przeważają działki rolnicze o powierzchni do 1 ha

oraz gospodarstwa o powierzchni 4–5 ha; te najmniejsze gospodarstwa zajmują najmniejszą część UR;

– najmniej jest gospodarstw największych – powyżej 10 ha, które stanowią około 29% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. W tej grupie zdecydowanie dominują gospodarstwa najmniejsze o powierzchni 10–15 ha – 19,1%. Gospodarstwa te zajmują największą część UR.

Średnio na 1 gospodarstwo indywidualne w 1996 r. przypadało 8,6 ha (w gminach powiatu poddębickiego – 8,9 ha/1 gospodarstwo).

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w ciągu kilkunastu minionych lat znacznie wzrosła. W 1980 r. przeciętna powierzchnia gospodarstwa wynosiła 6,7 ha.

Wzrost powierzchni indywidualnych gospodarstw rolnych to pozytywne zmiany w rolnictwie gminy.

Kierunki produkcji rolnej

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach indywidualnych w 1996 r.

	Gmina Wartkowice		Gminy wiejskie woj. sieradzkiego
	ogółem	%	
Ogółem ha	4546	100,0	66,3
I. Zboża podstawowe	5242	69,5	
pszenica	718		
żyto	3100		
II. Ziemniaki	1649	21,9	23,6
III. Przemysłowe	145	1,9	1,8
buraki cukrowe	144		
rzepak i rzepik	1		

Ponad 90% gruntów ornych zajęta jest pod zasiew, w tym aż 63% powierzchni gruntów ornych zajmują zboża podstawowe, tzn. żyto i pszenica. Wskaźniki charakteryzujące struktury upraw na terenie gminy wskazują na prowadzenie tradycyjnych form gospodarki rolnej koncentrującej się na uprawach zbóż podstawowych oraz ziemniaków. Jest to mało ekonomiczny sposób prowadzenia gospodarki rolnej, szczególnie w obecnej sytuacji przy bardzo ograniczonym rynku zbytu na podstawowe produkty rolne.

W prowadzonej hodowli główne miejsce zajmuje bydło i trzoda chlewna. Obsada zarówno bydła, jak i trzody przypadająca na 100 ha użytków rolnych należy do najwyższych w powiecie poddębickim. W 1996 r. obsada tych zwierząt kształtowała się w następujących wielkościach:

- bydło – 67 szt./100 ha (w powiecie 54 szt.);
- trzoda chlewna – 99 szt./100 ha (w powiecie 87 szt.).

Z analizy danych charakteryzujących indywidualne gospodarstwa rolne według rodzaju prowadzonej działalności wynika rolniczy charakter gminy Wartkowie, w której działalność rolnicza odgrywa większą rolę aniżeli w innych gminach rejonu sieradzkiego. Również większa liczba gospodarstw w tej gminie zajmuje się hodowlą zwierząt – bydła i trzody chlewnej – niż w gminach najbliższego rejonu.

Wyjątkowo duży udział użytków zielonych w ogólnej strukturze użytkowania gruntów stwarza korzystną bazę do prowadzenia hodowli bydła, a wysoki udział ziemniaków w ogólnych uprawach stwarza korzystne warunki dla chowu trzody chlewnej.

Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych w 1996 r. w gminie Wartkowie

Lp.	Gospodarstwa indywidualne	Liczba	%	Gminy woj. sieradzkiego
I.	prowadzące tylko działalność rolniczą, w tym:	1122	94,2	91,3
	wyłącznie na własne potrzeby	318	26,7	32,8
	głównie na rynek	804	67,5	58,5
II.	prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, w tym:	64	5,4	6,7
	wyłącznie na własne potrzeby	25		2,4
	głównie na rynek	39		4,4
III.	o nie ustalonej wartości rolniczej produkcji towarowej	5	0,4	
	Razem gospodarstw	1191	100,0	
IV.	posiadających zwierzęta, w tym:	1094	91,9	90,0
	bydło	944	79,3	72,2
	trzodę chlewną	800	67,2	56,0
	konie	186	15,6	15,0
	owce	10	0,8	

Dane: Powszechny spis rolny, 1996 r. Urząd Statystyczny w Sieradzu.

Ogólnie stwierdzić należy, że rolnictwo gminy Wartkowie prezentuje typ gospodarki ekstensywnej, oparty na produkcji zbóż należących do nisko plonujących oraz dających niewielkie dochody. Są to jednak uprawy nie wymagające szczególnych nakładów, jak pielęgnacja, wysokie nawożenie itp.

Niezmienna od lat struktura zasiewów, ich wielkość oraz fakt, że rolnictwo stanowi dominującą funkcję gminy i główne źródło utrzymania jej mieszkańców skłania do poszukiwania nowych, bardziej dochodowych upraw oraz bardziej ekonomicznych sposobów gospodarowania.

Wskazana byłaby intensyfikacja rolnictwa na dobrych glebach, w tym zwłaszcza zwiększenie produkcji wysokoglutenowej pszenicy, jęczmienia browarnianego i buraków cukrowych, a także i warzywnictwo oraz proponowanie upraw tytoniu i rzepaku.

Użytkownicy indywidualnych gospodarstw rolnych według ich źródeł utrzymania, wieku i płci w 1996 r.

Liczba użytkowników według źródła utrzymania	Wiek produkcyj.		Wiek poproduk.		Ogółem		Gminy woj. sieradzkiego
	M	K	M	K	Razem	%	
Praca we własnym gospodarstwie	681	97	12	8	798	67,0	57,3
Praca najemna	151	47	1	-	199	16,7	17,4
Pozarolnicza działalność	26	3	-	-	29	2,4	2,8
Niezarobkowe źródło utrzymania	72	32	26	35	165	13,9	22,5
Razem	930	179	39	43	1191	100,0	100,0

Głównym źródłem utrzymania użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych jest praca we własnym gospodarstwie (w 1996 r. – 67,)% użytkowników, co znacznie przewyższało ten wskaźnik w gminach byłego woj. sieradzkiego).

Praca najemna oraz niezarobkowe źródła utrzymania (emerytura, renta, zasiłek) stanowią drugie ważne źródło dochodów dla tej grupy ludności gminy – ponad 30% (wskaźnik ten był znacznie niższy niż średnie w gminie tego rejonu).

Wielkości te wskazują na znaczenie rolnictwa w ogólnym życiu i działalności mieszkańców gminy. Dlatego wprowadzenie zmian zmierzających do wzrostu zysków z prowadzonej działalności rolniczej to szczególnie ważny problem do rozwiązania zarówno dla władz gminy (poprzez prowadzoną politykę finansowo-podatkowo-kredytową), jak i samych rolników.

Gmina Wartkowice z uwagi na strukturę zasiewów oraz występujące duże kompleksy użytków zielonych stanowi „Zielone zagłębienie” dla całego regionu oraz ważną bazę produkcji mleka.

Spółdzielnia mleczarska „Mleczwart” w Wartkowicach zatrudniająca około 140 osób skupuje mleko od ponad 1700 producentów.

Spółdzielnia ta zajmuje się przetwórstwem mleka wytwarzając m.in. mleko 2% i 3,2%, śmietanę 18% i 30%, twarożek, twaróg, kefir, masło.

Dystrybucja produktów prowadzona jest na terenie całego kraju. Spółdzielnia posiada własne sklepy (8).

Gmina stanowi również bazę reprodukcji trzody chlewnej oraz materiału hodowlanego. W zakresie tym działa Zakład Unasieniania Zwierząt w Gostkowie.

W niewielkim stopniu rozwinięte jest przetwórstwo rolno-spożywcze. Działające zakłady mięsne, zbożowe, mleczarnia i piekarnia nie wykorzystują możliwości produkcyjnych rolnictwa.

W ogólnej ocenie dotychczasowego stanu rolnictwa w gminie Wartkowice stwierdzić należy, że:

- wysoki udział zbóż podstawowych w strukturze zasiewów przy ogólnym braku rynku zbytu jest niekorzystnym i nieekonomicznym rodzajem produkcji rolnej;
- rolnictwo stanowiące główne i jedyne źródło utrzymania dla mieszkańców gminy, przy prowadzeniu mało dochodowej produkcji rolnej nie stwarza szans do modernizacji oraz wprowadzenia zmian w gospodarstwach rolnych;
- występowanie dobrych gleb sprzyja intensyfikacji produkcji rolniczej, a także wprowadzaniu upraw specjalistycznych (m.in. sadownictwo, warzywnictwo, rośliny przemysłowe – tytoń, rzepak);
- duży udział użytków zielonych w ogólnej strukturze użytkowania gruntów sprzyja rozwojowi hodowli bydła, głównie mlecznego, a więc intensyfikacji produkcji mleka;
- istniejąca mleczarnia w Wartkowicach oraz w gminach sąsiednich swoją konkurencyjną działalnością tworzą rynek zbytu dla producentów mleka;
- utrzymanie wysokiej produkcji ziemniaków sprzyja rozwojowi chowu trzody chlewnej; rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego wpływałby zachęcająco dla intensyfikacji produkcji;
- wzrost przeciętnej powierzchni gospodarstw indywidualnych świadczy o rysujących się pozytywnych zmianach w rolnictwie, dających większe możliwości prowadzenia efektywnej gospodarki rolnej;
- położenie gminy w niedalekiej odległości od ośrodków miejskich i korzystnym układzie komunikacyjnym otwiera pewne możliwości zbytu dla atrakcyjnych, ekologicznych artykułów rolnych, a także zainteresowanie ludności miejskiej ciekawymi elementami gminy (środowisko przyrodnicze, kulturowe) przyciągając ich w celach rekreacyjno-turystycznych (budownictwo letniskowe itp.).

8. Zalesienie gminy

Lasy i grunty leśne zajmują 10,0% powierzchni ogólnej gminy Wartkowice. Lesistość gminy jest jedną z najniższych w województwie. Lasy skupione są w trzech niewielkich kompleksach w okolicach miejscowości Gostków,

Kłódno-Biernacice i Światonia. Są to lasy państwowe. Pod względem siedliskowym poszczególne kompleksy są znacznie zróżnicowane z przewagą nasadzeń sosnowych.

Lasy prywatne zajmujące około 27% ogólnej powierzchni zalesień rozproszone są na terenie całej gminy, a szczególnie w części środkowej i północno-zachodniej gminy. W lasach tych przeważają nasadzenia sosnowe, olszowe i brzozowe. Są to lasy o niewielkich powierzchniach, w większości nieprzekraczających 0,60 ha.

Zbiorowiska leśne nie przedstawiają dużej wartości ekologicznej. Odgrywają jednak znaczną rolę krajobrazowo-przyrodniczą i turystyczno-rekreacyjną.

9. Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w wodę

Mieszkańcy gminy Wartkowice są zaopatrywani w wodę z istniejących wodociągów komunalnych na terenie gminy.

Na terenie gminy istnieją następujące wodociągi komunalne:

Wodociąg grupowy „Tur” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną we wsi Tur o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 156 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej, po uzdatnieniu z wydajnością na poziomie $28 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Tur, Nowa Wieś, Truskawiec, Plewnik I, Plewnik II, Plewnik III, Ujazd i Orzeszków.

Wodociąg grupowy „Gostków Stary” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną we wsi Gostków Stary o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 70,5 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej, po uzdatnieniu z wydajnością na poziomie $38 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Stary Gostków, Starzyny Biała Góra, Wólka, Drwalew.

Wodociąg grupowy „Wierzbowa” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną we wsi Wierzbowa o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 72 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej z wydajnością na poziomie $30\text{--}72 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Wierzbowa, Wola Niedźwiedzia, Pełczyska, Chodów, Wierzbówka, Powodów I, Powodów II, Powodów III, Łązki, Sucha,

Parądzice, Krzepocinek. Łążki korzystają z ujęcia wody w Chrzęstowie Wielkim, gm. Parzęczew.

Wodociąg grupowy „Wartkowice” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną we wsi Wartkowice o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 138 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej z wydajnością na poziomie $40,5 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Wartkowice, Kolonia Ner, Spędoszyn, Zawada.

Wodociąg grupowy „Sędów” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną we wsi Sędów o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 25 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej z wydajnością na poziomie $9,2 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Sędów, Kolonia Spędoszyn.

Wodociąg grupowy „Kłódna” pracujący w oparciu o studnię głębinową położoną na terenach kolejowych stacji Kłódna o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” na poziomie $Q_{hmax} = 78,4 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda jest podawana do sieci wodociągowej z wydajnością na poziomie $58 \text{ m}^3/\text{h}$. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Kłódna, Kolonia Kłódna, Nowy Gostków, Lewiny, Jadwisin, Spędoszyn Kolonia, Polesie, Bronów, Biernacice, Wojciechów, Bronówek, Światonia, Zelgoszcz, Wólka Grabiszew, Konopnica, Brudnówek, Mrówna, Kiki, Saków, Dzierżawy.

Oprócz zaopatrywania w wodę mieszkańców z ujęć wody położonych na terenie gminy występuje także zaspokojenie tych potrzeb z sieci wodociągowej gmin sąsiednich, a mianowicie: od strony północnej z gminy Świnice Warckie, wodociągu „Piaski” dla wsi Pazuw.

Ogólnie stopień zwodociągowania terenów wiejskich ocenia się na poziomie 99% przy korzystaniu z niego przez mieszkańców na poziomie ok. 70%.

Na terenie gminy jest zrealizowany komunalny system zaopatrzenia mieszkańców w wodę na cele bytowo-gospodarcze.

Odprowadzenie ścieków sanitarnych

W wiejskich jednostkach osadniczych na terenie gminy poza Wartkowicami nie ma układów kanalizacji sanitarnej.

Ścieki bytowo-gospodarcze z budynków indywidualnych odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, tzw. szamb. Ilość wywożonych ścieków nie odpowiada ilości zużywanej wody. Ścieki są wywożone przez samochody asenizacyjne do punktu zlewnego ścieków sanitarnych na oczyszczalni ścieków w Wartkowicach albo zagospodarowywane są na terenach rolnych należących do danego właściciela.

Istnieją także sporadyczne przypadki odprowadzania ścieków sanitarnych z gospodarstw w sposób niekontrolowany do lokalnych rowów i cieków

powierzchniowych, mogąc tym samym stanowić zagrożenie sanitarne otoczenia.

Oczyszczalnia ścieków sanitarnych w Wartkowicach wybudowana głównie dla zakładów mleczarskich posiada decyzję o dopuszczeniu do eksploatacji z 1995 r. na ilość ścieków 525 m³/d. Obecnie odprowadza się do oczyszczalni ok. 350 m³/d, gdzie ścieki sanitarne miejskie stanowią 15% całości. Oczyszczalnia położona jest w pobliżu rzeki Ner. W skład oczyszczalni wchodzi: Krata, piaskownik, pompownia ścieków, trzy komory oczyszczania biologicznego „Obra”, stacja dmuchaw oraz poletka osadowe.

Do oczyszczalni dopływają ścieki z mleczarni oraz Wartkowic systemem kanalizacji grawitacyjnej.

Według danych statystycznych, pod koniec 1999 r. w gminie Wartkowice, ogólna długość przewodów kanalizacyjnych wynosiła 3,7 km.

Ogólnie stwierdzić należy, że działania zmierzające do poprawienia stanu sanitarnego gminy powinny się koncentrować na:

- wykorzystaniu istniejących układów kanalizacji sanitarnych,
- przewidywaniu dalszych lokalnych oczyszczalni ścieków sanitarnych wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich,
- wyposażeniu ww. oczyszczalni ścieków w punkty zlewne do odbioru zanieczyszczeń płynnych bytowo-gospodarczych z gospodarstw domowych mieszkańców okolicznych wiosek.

W terenach trudnych do skanalizowania oraz z dość luźną zabudową proponuje się także jako jedno z rozwiązań asenizacji gminy realizację indywidualnej, przydomowej lub przyzagrodowej oczyszczalni ścieków.

Zaopatrzenie w ciepło

Zaopatrzenie w ciepło jest rozwiązane poprzez lokalne kotłownie dla potrzeb budynków użyteczności publicznej oraz usługowej, natomiast dla budownictwa jednorodzinne poprzez ogrzewanie piecowe.

Istniejący sposób zaopatrzenia w ciepło zaspokaja potrzeby mieszkańców w tym względzie. Wykorzystanie w trakcie spalania paliwa stałego stanowi niewątpliwe źródło emisji substancji szkodliwych dla środowiska naturalnego i człowieka.

Zminimalizowanie substancji szkodliwych w emisji spalin powinno się koncentrować na zmianie paliwa stałego na gaz ziemny, olej opałowy lub gaz płynny.

Zaopatrzenie w gaz

Na terenie gminy brak jest sieci gazowej. Mieszkańcy na potrzeby gospodarstw domowych korzystają w swych gospodarstwach z gazu płynnego w butlach.

Przez teren sąsiedniej gminy Poddębice przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia o średnicy 250 mm relacji Turek–Łódź, ze stacją redukcyjną pierwszego stopnia na terenie wsi Sworawa. W wydajności stacji jest przewidziana rezerwa dla zaspokojenia gazyfikacji w gminie Wartkowice.

Zaopatrzenie mieszkańców w gaz ocenia się na poziomie zadowalającym.

Usuwanie nieczystości stałych

Na terenie gminy istnieje gminne wysypisko śmieci w Gostkowie Starym, o powierzchni działki 1 ha, o pojemności eksploatacyjnej 5040 m³, wykorzystywanych w 30% i strefą ochronną określoną na poziomie 500 m.

Pojemność wysypiska ma przewidywany okres eksploatacji do 2015 r.

Gmina mając zrealizowane zadanie komunalne powinna dążyć do segregacji wstępnej odpadów już w miejscu ich powstawania z podziałem na surowce szklane, papierowe, metalowe i odpady organiczne, powiększając także ilość kontenerowych punktów gromadzenia odpadów stałych celem wyeliminowania dzikich wysypisk śmieci.

Elektroenergetyka

Podstawowym źródłem zaopatrzenia gminy w energię elektryczną jest stacja zasilająca 110/15 kV „Poddębice 2”. Źródłami, z których dostawa energii może być realizowana w sytuacjach awaryjnych są stacje zasilające 110/15 kV w Łęczycy, Ozorkowie i w gminie Świnice Warckie.

Przesyłanie i dystrybucja energii na obszarze gminy odbywa się z ww. stacji 110/15 kV elektroenergetyczną siecią rozdzielczą średniego napięcia 15 kV, która pracuje w układzie magistralnych i odgałęźnych (głównie napowietrznych), linii rozdzielczych, z lokalnymi stacjami transformatorowo-rozdzielczymi 15/0,4/0,23 kV, usytuowanymi w poszczególnych miejscowościach. Z lokalnych stacji 15/0,4/0,231 kV energia elektryczna doprowadzana jest elektroenergetycznymi liniami rozdzielczymi niskiego napięcia 0,4/0,23 kV do indywidualnych odbiorców i użytkowników. Pojedyncza stacja 15/0,4/0,231 kV transformuje energię najczęściej do 2÷4 linii niskiego napięcia.

Operatorem stacji 110/15 kV „Poddębice 2” i układu sieci rozdzielczych 15 kV oraz sieci niskiego napięcia gminy jest Zakład Energetyczny Łódź–Teren S.A., działający na tym obszarze za pośrednictwem Rejonu Energetycznego Sieradz. Operatorem stacji zasilającej 110/15 kV w Łęczycy jest Zakład Energetyczny Płock S.A., operatorem stacji 110/15 kV w Ozorkowie jest Łódzki Zakład Energetyczny S.A., natomiast operatorem dla stacji 110/15 kV w gminie Świnice Warckie jest Energetyka Kaliska S.A. Do zadań Zakładu Energetycznego Łódź–Teren S.A., jako operatora zarządzającego całą siecią elektroenergetyczną na obszarze gminy, należy zapewnienie takich procedur współpracy z pozostałymi operatorami, aby dostawa energii elektrycznej

odbywała się w sposób zgodny z wymogami ustawy Prawo energetyczne i związanych z nią rozporządzeń wykonawczych.

Roczne zapotrzebowanie energii elektrycznej przez gminę kształtuje się na poziomie 3,75 MWh, a zapotrzebowanie na moc elektryczną wynosi 1,5 MW. Stacje 110/15 kV, w tym podstawowa dla zasilania gminy stacja 110/15 kV „Poddębice 2”, posiadają wystarczające rezerwy mocy elektrycznej na pokrycie przyszłych potrzeb gminy. Normatywna obciążalność magistralnych linii sieci rozdzielczej średniego napięcia 15 kV znajdującej się na terenie gminy również zapewnia możliwość dostarczania znacznie większych, niż obecnie, ilości energii i mocy elektrycznej.

W tej sytuacji podstawowym uwarunkowaniem dla dalszego dostarczania gminie energii elektrycznej o parametrach spełniających takie jakościowe standardy, jakie określone są na podstawie ustawy Prawo energetyczne, jest dokonanie modernizacji tych elementów całego układu sieci elektroenergetycznej gminy, które charakteryzują się szczególnie wysokim poziomem zużycia technicznego. Dotyczy to w szczególności sieci pochodzących z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, a znajdujących się na terenie miejscowości: Wartkowice, Saków, Krzepocinek, Porądzice, Brudnowek, Spędoszyn, Wierzbowa, Światonia oraz Powodów Drugi i Łążki.

Przez teren gminy przebiega elektroenergetyczna linia napowietrzna najwyższego napięcia 220 kV krajowego systemu przesyłowego.

Nie przewiduje się w najbliższej perspektywie prowadzenia przez teren gminy innej tego rodzaju linii, jak również linii napowietrznej wysokiego napięcia 110 kV.

Wzdłuż trasy istniejącej linii 220 kV występuje strefa ochronna związana z oddziaływaniem pola elektromagnetycznego. Szerokość tej strefy wynosi ok. 60 m.

W strefie ochronnej przedmiotowej linii nie powinna być lokalizowana zabudowa przeznaczona dla stałego pobytu człowieka, jak również nie powinny być, ze względów przeciwpożarowych i porażeniowych, umieszczone składy, magazyny, urządzenia zraszające, parkingi samochodowe itp. obiekty.

Poziom hałasu, jaki ww. linia może emitować, nie przekracza wartości dopuszczonej obowiązującymi przepisami, to jest 30 dB.

Telekomunikacja

Usługi telekomunikacyjne dla gminy są realizowane poprzez centralę węzłową w Sieradzu i linię telefoniczną relacji Sieradz–Poddębice–Wartkowice–Łęczyca. Pozostałe linie telefoniczne mają charakter lokalny. Lokalna sieć linii telefonicznych jest układem realizującym przekaz impulsów w systemie analogowym, co powoduje, że poziom dostępności do usług telekomunikacyjnych ma charakter ograniczony. Wskaźnik ilości abonentów

sieci telefonicznej wynosi ok. 5,5 ab/100 mieszkańców. Analogiczny wskaźnik krajowy, dla terenów o podobnej zabudowie, wynosi obecnie 8,5 ab/100 mieszkańców.

Główne uwarunkowania techniczna dalszego rozwoju usług telekomunikacyjnych, realizowanych za pomocą łączności przewodowej, wynikają z konieczności zwiększenia pojemności central telefonicznych oraz poszerzenia możliwości transmisyjnych lokalnych linii telekomunikacyjnych, przez zastosowanie techniki światłowodowej.

10. Komunikacja

Analiza stanu i funkcjonowania układu komunikacyjnego

Diagnoza stanu

Układ komunikacyjny stanowi szkielet układu przestrzennego każdego obszaru. Gęstość jego sieci, stan techniczny oraz układ i relacje stanowią o możliwościach rozwojowych obszaru. Natomiast dostępność sieci drogowej i jej powiązania wyznaczają wartość rozwojową terenu.

Analizę stanu i uwarunkowania rozwoju układu komunikacyjnego gminy Wartkowice opracowano na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych i planistycznych, w oparciu o dane i wnioski uzyskane w Urzędzie Gminy i w innych jednostkach (instytucjach), jak Powiatowy Zarząd Dróg w Poddębicach, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Łodzi, a także obserwacje i wizje w terenie.

Generalnie rozwój gospodarczy gminy uwarunkowany jest, z jednej strony, przebiegiem dróg zewnętrznych, a z drugiej strony układem dróg wewnętrznych, jego stanem technicznym, możliwościami przekształceń i rozbudowy.

Układ komunikacyjny, główny element obsługi komunikacyjnej podstawowych jednostek osadniczych i rejonów zagospodarowania gminy składa się z:

- sieci drogowej,
- linii kolejowej,
- pasażerskiej komunikacji autobusowej PKS.

Sieć drogowa

Układ drogowy składa się z dróg publicznych: wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych będących w zarządzie Zarządu Gminy Wartkowice. Ponadto na obszarze gminy występują drogi gospodarcze i obsługujące tereny zabudowy wiejskiej. Na obszarze gminy nie występują drogi krajowe.

Drogi wojewódzkie

Przez obszar gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie będące w zarządzie Zarządu Dróg Wojewódzkich w Łodzi:

- **droga Nr 469** relacji Ozorków (Wróblew) – Gostków – Uniejów – Koło, przebiegająca w układzie wschód–zachód z odgięciem na północ we wschodniej części gminy. Droga ta generalnie posiada zły stan techniczny, szczególnie na odcinku od Wartkowic w kierunku na wschód, ma nienormatywne parametry techniczne: szerokość jezdni < 6,0 m i nośność nawierzchni < 100 kN/oś.
- **droga Nr 703** relacji Poddębice – Gostków – Łęczycza – Piątek – Łowicz, przebiegająca przez gminę w układzie północ–południe. Droga ta w całym przebiegu przez gminę posiada nienormatywną do pełnionej funkcji szerokość jezdni (5,0–5,5 m), przy wymaganej min. 6,0 m oraz nośność nawierzchni < 100 kN/oś. Ponadto droga ta nie posiada chodników we wsiach, jak: Tur, Truskawiec, Gostków. Według danych Zarządu Dróg Wojewódzkich droga ta na większości odcinków planowana jest do modernizacji w I kolejności.

Obie w/w drogi są jednojezdniowe, posiadają nawierzchnie bitumiczne i przecinają się w środku gminy w miejscowości Gostków.

Wielkość ruchu na drogach wojewódzkich

Niska sprawność układu (w szczególności układu podstawowego) jest wynikiem braku zdecydowanego rozwoju sieci drogowej w ostatnich latach oraz dużego wzrostu motoryzacji i ruchu.

Wzrostowi motoryzacji w ostatnich latach nie towarzyszył proporcjonalny rozwój infrastruktury komunikacyjnej, dlatego zaległości w modernizacji układu ciągle narastają.

Odpowiednio do wzrostu liczby samochodów wzrasta ruch na drogach i ulicach wiejskich. Wartkowice–Gostków są narażone na ten ruch ze względu na przebieg dróg wojewódzkich, które w dużym stopniu przenoszą przez

gminę ruch tranzytowy i ciężki. Szczególne nasilenie ruchu ciężkiego notuje się na drodze wojewódzkiej nr 703.

W poniższej tabeli przedstawiono wielkość ruchu na drogach obecnego układu wojewódzkiego w 1990 i w 1995 r. na podstawie generalnych pomiarów ruchu wykonanych przez Transprojekt – Warszawa.

Nr drogi z kierunku	Rok	Wielkość ruchu (SDR) w poj/dobę/2 kierunki			Wskaźnik wzrostu 1995/1990
		Ogółem	% ruchu osobowego	% ruchu ciężarowego	
469 Uniejowa	1990	400	42	17	1,38
	1995	550	63	14	
469 Wróblewa	1990	500	50	14	1,50
	1995	750	69	10	
703 Poddębic	1990	1350	49	21	1,93
	1995	2600	65	17	
703 Łęczycy	1990	850	52	20	1,41
	1995	1200	70	15	

Średni wzrost ruchu w ciągu 5 lat wyniósł ~ 56%, czyli ponad 11% w ciągu jednego roku. Jest to znaczny wzrost mający swoje odzwierciedlenie w obciążeniu układu komunikacyjnego i wzroście zagrożenia bezpieczeństwa ruchu mieszkańców gminy. Należy zaznaczyć, iż ruch ten odbywa się ciągami komunikacyjnymi nieprzygotowanymi do przyjęcia takiej jego skali, w tym w dużym stopniu ruchu ciężkiego.

Drogi powiatowe

Zapewniają one wraz z drogami wojewódzkimi podstawowe powiązania z sąsiednimi gminami, w tym siedziby gminy Wartkowice. Pozostają one w zarządzie Zarządu Dróg Powiatowych w Poddębicach. Na obszarze gminy funkcjonuje 10 dróg powiatowych o łącznej długości ~ 34,0 km posiadających jezdnie dwupasowe o nawierzchni w większości bitumicznej, z wyjątkiem drogi nr 37154.

Są to drogi o następujących numerach, relacjach i długościach:

- nr 37101 relacji Zelgoszcz–Bronówek – do drogi nr 469 – 3,8 km,
- nr 37102 relacji Rogów–Saków – Wartkowice – 6,6 km,
- nr 37103 relacji Chodów–droga nr 703–Biała Góra – 3,3 km,
- nr 37104 relacji Bronów–Niewiesz – 1,4 km,
- nr 37107 relacji Wartkowice–Praga – 7,0 km,
- nr 37108 relacji Nowa Wieś–Brudnów – 4,3 km,
- nr 37109 relacji od drogi nr 469 – Domaniew – 3,7 km,

- nr 37112 relacji Powodów–Budzynek – 1,1 km,
- nr 37113 relacji Powodów–Parzęczew – 1,4 km,
- nr 37154 relacji Felicjanów–Biernacice (droga nr 469) – 1,6 km.

Drogi powiatowe również posiadają w stosunku do obecnych wymogów technicznych, wzrostu motoryzacji i gabarytów pojazdów, zbyt niskie parametry i zły stan nawierzchni, chociaż w tym układzie występuje większe zróżnicowanie stanu technicznego i parametrów.

Większość dróg posiada zbyt wąskie jezdnie, w granicach od 4,0 – 5,0 m i nawierzchnię bitumiczną w złym stanie technicznym.

Drogi gminne

Stanowią na obszarze gminy podstawową sieć zapewniającą bezpośrednią obsługę zainwestowania, a także powiązanie do dróg wyższych klas, tj. dróg wojewódzkich i powiatowych. Na obszarze administracyjnym gminy funkcjonują 23 drogi gminne o łącznej długości 67,4 km posiadających zróżnicowane nawierzchnie, tj. bitumiczne, tłuczniowe, żwirowe i gruntowe. Według danych uzyskanych w Urzędzie Gminy tylko niespełna 12% dróg gminnych posiada jezdnie o nawierzchni twardej (bitumicznej, tłuczniowej) pozostałe ok. 88% posiada nawierzchnie nieutwardzone, tj. gruntowe, żwirowe czy też szlakowe (charakterystyka tych dróg w załączonej tabeli).

Ponadto na obszarze gminy funkcjonuje szereg dróg nieustanowionych jako drogi publiczne, tj. drogi wiejskie, gospodarcze, polne czy też wewnętrzne. Wydaje się, że szereg tych dróg, pełniących często istotne funkcje, może być proponowana do ustanowienia drogami publicznymi.

Kolej

Poprzez gminę Wartkowice, w układzie południkowym w zachodniej części obszaru gminy, przebiega ważna w układzie krajowym linia kolejowa, tzw. magistrala węglowa relacji: Śląsk (Tarnowskie Góry) – Herby – Zduńska Wola (Karsznice) – Inowrocław – Bydgoszcz – Wybrzeże (Porty Gdynia, Gdańsk) ze stacją na obszarze gminy w miejscowości Kłódna. Prowadzi ona głównie ruch towarowy i niewielki ruch pociągów pasażerskich. Na terenie gminy linia ta posiada kolizyjny przejazd w jednym poziomie na przecięciu z drogą wojewódzką nr 469.

Pasażerska komunikacja autobusowa PKS

Obsługę komunikacją zbiorową gminy w zakresie przewozów osób zapewnia Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej.

Mieszkańcy większości wsi, mają możliwość podróżowania komunikacją zbiorową autobusową PKS, gdyż wsie generalnie położone są przy trasach linii autobusowych, bądź znajdują się w izochronie dojazdu (1,5 km) do przystanku autobusowego. Linie autobusowe prowadzone są generalnie drogami wojewódzkimi i niektórymi drogami powiatowymi.

Analiza powiązań funkcjonalnych układu komunikacyjnego

Powiązania zewnętrzne i ich charakterystyka

Powiązania zewnętrzne obszaru gminy realizowane są poprzez układ drogowy i linię kolejową. Główne powiązania drogowe gminie zapewniają:

- droga wojewódzka nr 469 relacji Ozorków (Wróblew) – Gostków – Uniejów – Koło,
- droga wojewódzka nr 703 relacji Poddębice – Gostków – Łęczyca – Piątek – Łowicz oraz drogi powiatowe o numerach i relacjach:
 - nr 37112 relacji Powodów – Brudnów,
 - nr 37113 relacji Powodów – Parzęczew .

Również dojazd z zewnątrz do obszaru gminy zabezpieczają w/w drogi.

Dobre powiązania zewnętrzne, w relacjach z i do, to element sprzyjający wszechstronnemu rozwojowi gminy, który może być realizowany poprzez podejmowanie prywatnej i publicznej przedsiębiorczości. Przeszkodą w realizacji tego celu jest stan techniczny wyżej opisanego podstawowego układu drogowego.

Z analizy układu drogowego można wnioskować, iż gmina posiada dogodne połączenie z siedzibą powiatu (droga wojewódzka nr 703), natomiast słabe, pod względem parametrów, najkrótsze połączenie z miastem wojewódzkim (droga powiatowa nr 37112 + droga krajowa nr 72).

Linia kolejowa zapewnia poprzez stację Kłódna, zlokalizowaną na obszarze gminy, powiązania zewnętrzne w skali regionu, jak i połączenia dalekiego zasięgu.

Powiązania wewnętrzne i ich charakterystyka

Transport osób i towarów wewnątrz gminy zapewniają przede wszystkim drogi gminne, ulice wiejskie, drogi śródpolne, wewnętrzne dojazdowe, a także, po części, drogi wojewódzkie i powiatowe.

W zakresie powiązań wewnątrzgminnych sieć drogowa jest wystarczająco gęsta. Wszystkie wsie są obsłużone komunikacyjnie, mają połączenie z siedzibą gminy i ze sobą. Generalnie, w obecnym stanie większość dróg wymaga przebudowy bądź modernizacji, szczególnie w zakresie szerokości jezdni i wzmocnienia nawierzchni. Dotyczy to zarówno dróg wojewódzkich,

powiatowych, a przede wszystkim dróg gminnych, które charakteryzują się bardzo złym stanem technicznym.

Wąskie korytarze komunikacyjne są problemem powszechnym, niemniej jednak stanowią pewne ograniczenie w połączeniach komunikacyjnych, szczególnie obecnie w dobie rozwoju motoryzacji i coraz większych gabarytów samochodów dostawczych lub też maszyn rolniczych.

Dochodzi do tego jeszcze tendencja obustronnego obudowywania dróg i ulic wiejskich zabudową zagrodową i mieszkaniową, w bliskiej odległości od jezdni, która jeszcze bardziej utrudnia warunki jazdy lub przewozu, stwarzając również niebezpieczeństwo wypadków.

W celu zahamowania tego procesu należy zadbać aby drogi nie były obustronnie obudowywane, tzn. należy odpowiednio pokierować ruchem budowlanym poprzez lokalizację nowej zabudowy w bezpiecznej odległości od dróg publicznych, szczególnie tych wyższych rangą.

Wnioski – uwarunkowania generalne stanu

1. Wskazane jest podniesienie parametrów technicznych podstawowego układu komunikacyjnego gminy, w tym nawierzchni jezdni dróg wojewódzkich i powiatowych. Głównie chodzi o doprowadzenie szerokości do wielkości 7,0–6,0 m oraz wzmocnienie nośności nawierzchni. Dla dróg wojewódzkich wskazana jest nośność min. 100 kN/oś.
2. Konieczna jest przebudowa nawierzchni nieutwardzonych dróg gminnych poprzez sukcesywne ich utwardzanie wraz z poszerzeniem szerokości jezdni do wymogów normatywnych.
3. Uzasadnione wydaje się rozszerzenie sieci dróg gminnych poprzez włączenie do niej niektórych dróg wiejskich i gospodarczych.

Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa

Przez teren gminy przebiegają projektowane elementy komunikacyjne, które kwalifikują się do zadań – propozycji do programów centralnych i wojewódzkich. Do programu centralnego zadań ponadlokalnych kwalifikują się:

- realizacja autostrady A-2 relacji Poznań – Stryków – Warszawa,
- realizacja ekspresowej magistrali kolejowej TGV relacji Berlin – Moskwa,

- modernizacja linii kolejowej, tzw. magistrali węglowej relacji Śląsk (Tarnowskie Góry) – Herby – Zduńska Wola Karsznice – Inowrocław – Bydgoszcz – Wybrzeże (Porty Gdynia, Gdańsk).

Do programu wojewódzkiego zadań ponadlokalnych kwalifikują się:

- modernizacje drogi wojewódzkiej nr 469 wraz z ewentualną realizacją nowego odcinka tej drogi,
- modernizacje drogi wojewódzkiej nr 703.

Zaliczenie tych elementów komunikacyjnych do programów wojewódzkich i centralnych zadań rządowych wpływa korzystnie na możliwości rozwojowe tych tras, bowiem finansowanie ich rozwoju będzie ze środków budżetowych zewnętrznych i nie będzie obciążać budżetu gminy.

KONCEPCJA

IV. KIERUNKI FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEGO ROZWOJU GMINY

1. Kierunki rozwoju wynikające z uwarunkowań środowiska przyrodniczego

Analiza diagnozy stanu i uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego – tzn. wszystkich czynników przyrodniczych, społecznych, kulturowych, ekonomicznych i przestrzennych, które sprzyjają lub ograniczają realizację celów rozwojowych (strategicznych) – pozwala na stwierdzenie, że dla gminy Wartkowice podstawowe znaczenie dla rozwoju mają uwarunkowania przyrodnicze oraz położenie gminy i jej powiązania zewnętrzne.

Uwzględniając środowisko przyrodnicze w określaniu kierunków rozwoju przestrzennego i gospodarczego należy zwrócić uwagę na jego stan i uwarunkowania preferujące racjonalne wykorzystanie wartości środowiska przyrodniczego i zalecenia zmierzające do ochrony przed postępującą degradacją, ale także tendencje zmian wynikające z transformacji gospodarczej i aktualnych potrzeb społeczno-ekonomicznych.

Kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego

Gmina charakteryzuje się:

- płaską rzeźbą, która nie ogranicza zainwestowania i rolnictwa, może jednak powodować problemy przy kanalizowaniu gminy,
- brakiem udokumentowanych złóż surowców naturalnych,
- dużą powierzchnią gruntów o uregulowanych warunkach wodnych,
- przeciętnymi warunkami glebowymi,
- dużą powierzchnią użytków zielonych,
- małym zalesieniem.

Przedstawione powyżej cechy środowiska przyrodniczego preferują gminę do funkcji rolniczej jako podstawowej funkcji jej rozwoju, rzutując zarazem na ochronę i kształtowanie środowiska.

Podstawowe kierunki działania w tym zakresie to:

1. Podjęcie działań w celu doprowadzenia do rozpoczęcia badań geologicznych na terenie gminy. Badania takie dają szansę udokumentowania złóż surowców naturalnych, w tym wód mineralno-geotermalnych. O występowaniu na terenie gminy wód mineralnych może świadczyć znajdujące się jeszcze na przełomie XVIII i XIX w., w rejonie wsi Pełczyska, słone źródło. Odkrycie wód mineralno-geotermalnych dałoby gminie nowe szanse rozwojowe.
2. Prawidłowa gospodarka wodą. Leżąca na terenie pradoliny gmina charakteryzuje się ogólnie wysokim poziomem wód gruntowych. Regulacja stosunków wodnych polegająca na zdrenowaniu znacznych terenów gminy, zwłaszcza w części wschodniej i południowo zachodniej, niezależnie od klasy bonitacyjnej, pozwoliła na podniesienie walorów glebowo-rolniczych i zwiększenie plonowania, jak również uprawę roślin o dużych wymaganiach gruntowo-wodnych, jak tytoń czy buraki cukrowe. Zaistniałe w okresie ostatnich kilku lat zmiany administracyjne i gospodarcze doprowadziły do załamania produkcji rolnej oraz zaniechania upraw na słabych glebach. Zmiany te, w tym likwidacja Spółek Wodnych, częściowo już doprowadziła i prowadzi nadal do dewastacji niekonserwowanych systemów drenarskich, a tym samym powstania zabagnień, a w efekcie nieużytków zamiast plonujących gruntów ornych. Wymaga to podjęcia natychmiastowych działań ze strony Urzędu Gminy w porozumieniu ze Starostwem Powiatowym, mających na celu powołanie Spółki Wodnej obejmującej swoim zasięgiem działania cały teren gminy. Prowadzenie działań na terenie wybranych sołectw lub poczynań indywidualnych może przynieść więcej strat niż pożytku. Ponieważ funkcja rolnicza nadal będzie funkcją podstawową gminy, utrzymanie w pełni sprawnego systemu sieci drenarskiej jest sprawą pierwszoplanową.

Gmina posiada znaczny obszar użytków zielonych, ponad 1/3 gminy, co ją preferuje do rozwoju hodowli. Największy zespół łąk znajduje się w dolinie Neru. Łąki te są zmeliorowane i plonują pod warunkiem prawidłowo działającej sieci melioracyjnej, dlatego sprawność tej sieci musi być utrzymana.

3. Poprawa jakości wody rzeki Ner. Woda w Nerze ma klasę non. Powodem tego są ścieki z Łódzkiej Aglomeracji Miejskiej oraz z innych miejscowości położonych nad rzeką. Jedynie pełne skanalizowanie Łodzi i innych miast aglomeracji i skierowanie ścieków do GOS lub lokalnych oczyszczalni oraz wyeliminowanie wszystkich miejsc zrzutu nieoczyszczonych ścieków do Neru i jego dopływów pozwoli na poprawę stanu czystości wody w rzece. Na przyspieszenie tego procesu może mieć wpływ aktywna działalność Związku Gmin Nadnerzańskich. Silnie zanieczyszczone przez wiele lat środkami chemicznymi wody Neru spowodowały nagromadzenie zanieczyszczeń w osadach dennych rzeki oraz na terenie dna dolinnego rzeki. Konieczne jest zatem przeprowadzenie badań na zawartość środków chemicznych (toksycznych) w osadach dennych rzeki Ner oraz w trawach na nadnerzańskich łąkach, co pozwoli na ocenę możliwości hodowli w oparciu o paszę z powyższych łąk.
4. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy. Wymaga to możliwie najpełniejszego skanalizowania gminy, w pozostałych jednostkach osadniczych, nie objętych systemem kanalizacyjnym, zastosowanie oczyszczalni korzeniowych i przydomowych oraz szczelnych szamb w celu ochrony wód powierzchniowych i wglębnych przed zanieczyszczeniem, przy całkowitym wyeliminowaniu źródeł zrzutu nieoczyszczonych ścieków do wód płynących i stojących. Wyeliminowanie wszystkich źródeł przecieków ścieków do ziemi z nieszczelnych szamb oraz niedopuszczenie wykorzystania nieużytkowanych studni jako szamba.
5. Zabezpieczenie wód płynących przed zanieczyszczeniami rolniczymi. Wymaga to utworzenia wzdłuż cieków stref, w których nie powinny być stosowane nawozy sztuczne, zaś w miejscach gdzie mogą wystąpić spływy powierzchniowe z pól utworzenie biologicznych barier.
6. Zwiększenie powierzchni wód stojących poprzez budowę zbiorników wodnych. Zgodnie ze strategią gminy proponowana jest budowa niewielkiego zbiornika wodnego „Drzewociny” w oparciu o mały ciek przepływający przez torfowisko. Wskazana jest również realizacja zbiornika na Gnidzie, który mógłby być wykorzystany na cele rekreacyjne.
7. Ochrona istniejących zbiorników wodnych, oczek wodnych, terenów podmokłych i zabagnień.

8. Ochrona najcenniejszych pod względem glebowo-rolniczym obszarów – terenów z glebami III i IV klasy bonitacyjnej, przed zainwestowaniem nie związanych z produkcją rolną.
9. Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem poprzez:
 - a) ograniczenie negatywnego oddziaływania obiektów szkodliwych bądź uciążliwych do granic działki;
 - b) ograniczenie niskiej emisji poprzez stopniowe przechodzenie na zorganizowane systemy grzewcze w większych jednostkach osadniczych oparte o niekonwencjonalne nośniki energii cieplnej, w mniejszych jednostkach osadniczych stosowanie paliw niekonwencjonalnych w paleniskach domowych;
 - c) ograniczenie zanieczyszczeń komunikacyjnych jakie niesie ze sobą projektowana autostrada przebiegająca przez gminę. Mówiąc o ponadnormatywnym oddziaływaniu autostrady na środowisko należy wziąć pod uwagę nie tylko zanieczyszczenie atmosfery ale również hałas, zanieczyszczenie gleb i wód oraz roślinności.
10. Ograniczenie oddziaływania autostrady. Oszacowana strefa zanieczyszczeń powietrza nie przekracza na ogół 20 m. Strefa najbardziej szkodliwych zanieczyszczeń komunikacyjnych dla gleb sięga z reguły 10–20 m w zależności od warunków lokalnych, natomiast bezpośrednie oddziaływanie na zawartość substancji szkodliwych w glebach odnotowane jest w odległości kilkudziesięciu metrów. W odniesieniu do hałasu, przyjmując kryteria 60 dB dla pory dziennej i 50 dB dla pory nocnej, strefa ponadnormatywnych oddziaływań akustycznych będzie miała dla dnia 90–100 m (na wysokości 6,0 m). W związku z powyższym zostały wyznaczone trzy strefy ponadnormatywnego oddziaływania:
 - strefa oddziaływań ekstremalnych – zasięg 20 m – w której występuje emisja zanieczyszczeń powietrza, zanieczyszczenie gleb, hałas itp. W strefie tej mogą znaleźć się wyłącznie pasy zieleni izolacyjnej, dobrane z gatunków najlepiej wytrzymujących presję zanieczyszczeń komunikacyjnych;
 - strefa zagrożeń – zasięg 50 m – hałas, zagrożenie emisją, zanieczyszczenie gleb. W strefie tej znaleźć się może infrastruktura techniczna związana z autostradą oraz techniczne urządzenia ochrony środowiska. Strefa ta nie powinna być wykorzystana dla celów mieszkalnych. Jeżeli w strefie tej znalazłyby się obiekty stałego przebywania ludzi winny być zaopatrzone w bardzo restrykcyjne urządzenia ochronne jak

ekrany czy urządzenia dźwiękochłonne, mogą się w niej znaleźć obiekty usługowe o charakterze produkcyjnym. Strefa może być wykorzystana do określonej produkcji roślinnej (rośliny nasienne, przemysłowe, szkółki drzew i krzewów);

- strefa uciążliwości – zasięg 150 m – odnosi się głównie do klimatu akustycznego. Budynki w tej strefie winny być chronione za pomocą rozwiązań technicznych. Nie powinny jednak w tej strefie znajdować się również plantacje warzyw i ogródki działkowe.

11. Ochrona terenów leśnych. Lasy zajmują ok. 10% powierzchni gminy, dlatego ochrona każdego nawet najmniejszego kompleksu, ma duże znaczenie. Szczególnej ochronie powinny podlegać lasy spełniające funkcję lasów ochronnych. Tak mała ilość zieleni leśnej sprawia, że olbrzymią rolę mogłyby odegrać zalesienia, jednak biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania środowiska należy uznać, że obecnie istnieją ograniczone możliwości ich wprowadzenia. Sprawia to głównie bardzo duża ilość terenów o uregulowanych warunkach wodnych, dużą ilość użytków zielonych, znaczne powierzchnie gleb o wysokich bonitacjach itp. Mimo to istnieją pewne możliwości zwiększenia powierzchni leśnej. Z uwagi na fakt załamania się gospodarki oraz wyraźnie zauważalne tendencje rezygnacji z produkcji rolnej na słabszych glebach, istnieje możliwość wyłączenia pewnych zwartych obszarów zdrenowanych, na gruntach o niższych bonitacjach z produkcji rolnej i przeznaczeniu do zalesienia. Jednak wprowadzenie zalesień na tereny zdrenowane wymaga działań specjalistycznych i fachowych oraz w pełni funkcjonującego systemu drenarskiego.
12. Ochrona istniejących zadrzewień oraz wprowadzanie nowych.
13. Ochrona dolin rzecznych jako cennych elementów systemu ekologicznego, wzbogacenie potencjału ekologicznego istniejących systemów przyrodniczych tworzących system oraz utrzymanie funkcjonującego systemu powiązań przyrodniczych. Dlatego wyklucza się możliwość wejścia z zabudową kubaturową na teren dolin, z wyjątkiem urządzeń hydrotechnicznych i z nimi związanych, oraz związanych z rekreacją świąteczną, jak również przegradzania dolin nieazurowymi przegradami.
14. Ochrona doliny rzeki Ner. Dolina ta jest wskazana do objęcia ochroną jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Stanowi ona bowiem ważny korytarz ekologiczny łączący dolinę rzeki Warty oraz pradolinę

warszawsko-berlińską poprzez Dobrzyńkę, obszar tuszyńsko-dłutowski i Wolbórkę z doliną Pilicy. W związku z powyższym należy zwrócić uwagę aby przejście autostrady przez dolinę Neru zapewniało prawidłowe funkcjonowanie doliny jako korytarza ekologicznego.

Utrzymanie ochrony obiektów posiadających status obiektu chronionego.

Status obiektu chronionego posiadają:

- a) 17 pomników przyrody (wymienione wraz z numerem rejestru w rozdziale „Środowisko przyrodnicze”);
- b) parki podworskie (przedstawione szczegółowiej w rozdziale „Środowisko kulturowe”).

2. Główne kierunki działań w zakresie ochrony środowiska kulturowego

Mimo bogatej historii gmina nie posiada zbyt wielu cennych obiektów zabytkowych. Z wielu folwarków pozostało zaledwie kilka, reszta zniknęła bez śladu, podobnie jak obiekty przemysłowe i karczmy. Dlatego to co pozostało stanowiąc ślady minionej historii powinno być szczególnie chronione. W związku z powyższym zakłada się następujące kierunki działań w zakresie ochrony środowiska kulturowego:

1. Ochrona obiektów zabytkowych. Jest to podstawowe zadanie w zakresie ochrony środowiska kulturowego. Obiektów zabytkowych na terenie gminy jest zaledwie kilka.

Są to:

- a) Kościół w Turze z bogatym wyposażeniem (wykaz wyposażenia w uwarunkowaniach). Należy do obiektów objętych właściwą opieką.
- b) Pałac i spichlerz w Biernacicach. Pałac znajduje się w ruinie i wymaga remontu wykonanego w uzgodnieniu z WKZ, natomiast park rewaloryzacji.
- c) Zespoły pałacowo-parkowe w Bronowie i Gostkowie – oba zespoły są objęte ochroną, przy czym park w Gostkowie wymaga rewaloryzacji.

2. Ochrona obiektów znajdujących się w ewidencji WKZ. Do zabytków znajdujących się w ewidencji WKZ należą: pozostałe obiekty z

zespołów rezydencjalnych w Bronowie, Biernacicach, Gostkowie oraz pozostałości zespołów w Nerze, Pełczyskach, Turze i Wilkowicach, kościół w Dzierżawach, zespół kościelny w Turze, kaplica cmentarna w Wartkowicach, mleczarnia w Wartkowicach, zagrody młyńskie w Wilkowicach i Wólce, dawne koszary w Nerze oraz 94 zagrody i 109 domów (szczegółowy wykaz obiektów zabytkowych i w ewidencji znajduje się w rozdziale Uwarunkowania kulturowe). Obiekty te znajdują się pod opieką konserwatorską i wszelkie działania remontowe, przebudowa czy rozbiórka wymagają uzgodnienia z WKZ. Resztki parków powinny być chronione, a w miarę możliwości rewaloryzowane. Dla umożliwienia gminie prawidłowego działania każdy z obiektów powinien zostać oznakowany.

3. Wykonanie inwentaryzacji krzyży i kapliczek znajdujących się na terenie gminy. Są one bardzo cennym elementem środowiska kulturowego.
4. Ochrona obiektów archeologicznych. Na terenie gminy są trzy obiekty archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Są to grodziska: dwa w Pełczyskach i jedno w Krzepocinku.
Wymagają one szczególnej ochrony i zabezpieczenia przed niszczeniem. Grodziska te powinny stanowić własność gminy.
5. Ochrona stanowisk archeologicznych. Stanowiska archeologiczne stanowią dokument bogatej przeszłości gminy. Jednak wyznaczone w trakcie Archeologicznego Zdjęcia Polski stanowiska stanowią tylko sygnał występowania w danym miejscu śladów przeszłości i wymagają przebadania. Na terenie gminy układają się one w wyraźne strefy. Główna strefa jest związana z doliną Neru, gdzie stanowiska skupiają się po obu jej stronach. W części południowej odgałęzia się towarzysząc dolinie biegnącej do Warty.

W części północnej rozszerza się obejmując, w części zachodniej, podmokłe tereny w rejonie Dzierżaw i Kik, w części wschodniej tworzy jedną strefę ze strefami rysującymi się wzdłuż dolin rzek Nidy, Gnidy i ich dopływów. Strefy te zostały uznane za strefy ochrony archeologicznej.

Strefa ochrony archeologicznej jest to strefa, w której występują, lub mogą wystąpić podczas prowadzenia prac ziemnych, stanowiska archeologiczne. Wszystkie prace prowadzone w tej strefie, polegające na naruszaniu nadkładu warstw ziemnych, wymagają uzgodnienia (na etapie wydawania decyzji o warunkach zabudowy

i zagospodarowania terenu) z Wojewódzkim Oddziałem Służby Ochrony Zabytków, Delegatura w Sieradzu, w celu określenia warunków prowadzenia tych prac i zakresu nadzoru archeologicznego – badań ratowniczo-dokumentacyjnych, niezbędnych przy działaniach podejmowanych na terenie obszaru chronionego (zgodnie z art. 5, pkt 5 i 12 oraz art. 21, 18, 24 ustawy o ochronie dóbr kultury).

6. Ochrona zabytków sztuki sepulkralnej. Na terenie gminy znajdują się dwa stare cmentarze posiadające dużą wartość kulturową. Znajduje się na nich wiele cennych starych nagrobków. Wszystkie te nagrobki powinny zostać zinwentaryzowane i oznakowane. W wypadku usuwania starego nagrobka i zastępowaniu go nowym, stary nagrobek powinien zostać zachowany i umieszczony w specjalnie dla tego celu utworzonej kwaterze cmentarza lub przy murze cmentarnym. Utworzy się w ten sposób miniskansen, który może stanowić w przyszłości atrakcję turystyczną.

3. Kierunki rozwoju gospodarczego i przestrzennego gminy

Główne założenia rozwoju przestrzennego gminy

Generalnym celem polityki przestrzennej gminy jest ukierunkowanie działań zmierzających do podnoszenia standardu warunków życia mieszkańców, ochrony wartościowych elementów środowiska przyrodniczego, zwiększenia atrakcyjności dla przyszłych inwestorów.

Podstawą osiągnięcia celów polityki przestrzennej i określenia kierunków rozwoju przestrzennego jest wykorzystanie uwarunkowań wynikających ze środowiska przyrodniczego i kulturowego, położenia i powiązań zewnętrznych gminy, dotychczasowego zainwestowania i zagospodarowania gminy.

Po pozytywnych elementach uwarunkowań rozwoju gminy Wartkowice należą:

- położenie gminy w centralnej części kraju;
- istniejący oraz projektowany układ komunikacyjny;
- korzystne środowisko przyrodnicze i kulturowe;

- rezerwy rozwojowe w istniejącej infrastrukturze technicznej (wodno-ściekowej, telekomunikacyjnej) oraz opracowane programy dalszego rozwoju infrastruktury technicznej;
- korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa (hodowli, przetwórstwa artykułów rolno-spożywczych);
- występowanie wolnych, częściowo już uzbrojonych terenów do zagospodarowania – zainwestowania.

Szanse dla rozwoju i aktywizacji gminy Wartkowice stwarzają:

- * istniejące rynki zbytu w aglomeracji łódzkiej;
- * planowana autostrada A-2 i zjazd z niej na terenie gminy;
- * podniesienie standardu dróg dojazdowych do planowanej autostrady oraz linii kolejowej TGV oraz wynikająca stąd konieczność poprawy układu komunikacyjnego;
- * rozwój sieci komunikacyjnej sprzyja uaktywnieniu działalności handlowo-gastronomicznej oraz różnych form działalności gospodarczej;
- * możliwości pozyskiwania środków finansowych z zewnątrz dla realizacji programu ochrony i oczyszczania wód rzeki Ner oraz infrastruktury technicznej;
- * wzrost zainteresowania społeczeństwa pozalokalnego (miejskiego) nabywaniem działek rekreacyjnych w rejonach atrakcyjnych krajobrazowo.

Dominującą funkcję w strukturze obszarów wiejskich gminy Wartkowice zajmowało i nadal zajmować będzie rolnictwo. Jednak dla pełnienia tej funkcji konieczne jest wprowadzenie pewnych zmian.

W koncepcji polityki przestrzennej zagospodarowania gminy, podobnie jak i kraju, przewiduje się generalnie wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Procesy modernizacyjne rolnictwa powiązane są z całą gospodarką rynkową oraz gospodarką Unii Europejskiej.

Restrukturyzacja rolnictwa, będąca konsekwencją integracji z UE musi zmierzać do zmniejszenia zatrudnienia w tym dziale gospodarki (obecnie wysokie ukryte bezrobocie), co wymagać będzie konieczności stworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Dlatego też tempo przemian rolnictwa uzależnione będzie od wzrostu zatrudnienia pozarolniczego.

W wyniku przewidywanych przemian dotychczasowa wieś monofunkcyjna powinna ulec przekształceniom w nowoczesną wieś wielofunkcyjną.

Do najważniejszych zadań w zakładanych przemianach gminy należą:

- * tworzenie miejsc pracy na wsi poza rolnictwem przez rozwój przetwórstwa surowców rolnych oraz w różnych nowych formach działalności gospodarczo-usługowej;

- * zwiększenie możliwości eksportowych polskich produktów rolnych (zadania krajowe);
- * modernizacja i powstawanie nowych urządzeń infrastruktury technicznej, zwłaszcza w zakresie kanalizacji, oczyszczalni ścieków i wysypisk;
- * zmiana systemu edukacji młodzieży wiejskiej, stosownie do wymogów potrzeb nowoczesnej gospodarki rynkowej i agrobiznesu;
- * rozwój różnych form spółdzielczości wiejskiej związków producentów rolnych, spółek i organizacji zajmujących się zbytem, obrotem produktów rolnych oraz sprawnym funkcjonowaniem istniejących urządzeń melioracyjnych;
- * wzrost powierzchni gruntów przeznaczonych na cele pozarolnicze, głównie wzdłuż autostrady, a także na glebach słabych (do zalesienia);
- * wzrost znaczenia gospodarki leśnej w rozwoju wielofunkcyjnych obszarów wiejskich (głównie dla funkcji wypoczynkowo-rekreacyjnej);
- * rozwój gospodarki turystycznej, która tworząc nowe miejsca pracy wpłynie na aktywizację zawodową mieszkańców gminy.

Wskazania do rozwoju gospodarczego gminy i kształtowania struktur funkcjonalno-przestrzennych

Wyrazem przyjętej polityki przestrzennej i głównych kierunków zagospodarowania przestrzennego jest układ funkcjonalno-przestrzenny.

W gminie Wartkowice zapewnia on:

1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i usługowego opartego na historycznie ukształtowanej sieci osadniczej.

Gęsta sieć osadnicza zlokalizowana głównie wzdłuż dróg wojewódzkich (północ-południe i wschód-zachód) sprawia, że są to korzystne tereny dla dalszego rozwoju przestrzennego. Istniejąca zabudowa skoncentrowana jest w pobliżu tras komunikacyjnych lecz nie tworzy ich „obudowy”. Są to tereny wyposażone częściowo w infrastrukturę techniczną.

Na terenach tych wskazany jest rozwój budownictwa mieszkaniowego (głównie zagrodowego z dopuszczeniem również zabudowy jednorodzinnej) wraz z usługami podstawowymi oraz nieuciążliwą działalnością gospodarczą. Dla rozwoju tej funkcji wskazane zostały dobrze wykształcone jednostki osadnicze, duże pod względem liczby mieszkańców, o korzystnych warunkach dla dalszego rozwoju. Należą do nich: Biernacice, Bronów, Konopnica, Wilkowice, Nowa Wieś, Truskawiec, Drwalew, Saków i Zawada.

W pozostałych istniejących osiedlach wiejskich może powstać zabudowa (mieszkaniowa i gospodarcza) związana bezpośrednio z rolniczym użytkowaniem gruntów.

2. Proces kształtowania ewentualnej nowej struktury zabudowy mieszkaniowej (rezydencjalnej, letniskowej) i nowych funkcji.

Tereny (wraz z istniejącymi większymi i mniejszymi jednostkami osadniczymi) położone wzdłuż doliny rz. Ner oraz dolin rzek Gnidy i Pisi, a także w sąsiedztwie zbiorników wodnych, głównie w północnej części gminy posiadają korzystne warunki do przekształceń funkcjonalno-przestrzennych, tj. do podjęcia prób rozwoju agroturystyki, rekreacji oraz dostosowania produkcji rolnej pod kątem rozwoju tych funkcji. Są to również rejony mogące budzić zainteresowanie wśród ludności miejskiej do rozwoju budownictwa letniskowego. Jako główny rejon koncentracji zabudowy letniskowej wskazano tereny wsi Suchej położone pomiędzy terenami Leźnicy Wielkiej o rozwiniętej już w znacznym stopniu funkcji letniskowo-rekreacyjno-wypoczynkowej oraz projektowanymi terenami do zalesienia.

Wsie położone nad Nerem należą do osad starych o dawnej tradycji rzemieślniczej. Były to osady głównie młyńskie. W rejonie wsi Pełczyska jeszcze w XVIII w. warzono sól. Przeprowadzenie badań geologicznych może zdecydować o powstaniu zupełnie nowej funkcji w tym rejonie, opartej na naturalnych złożach soli, przy wykorzystaniu walorów środowiska naturalnego, możliwym zwiększeniu lesistości na tych terenach oraz zakładanym rozwoju komunikacji.

3. Kształtowanie i rozwój tras komunikacyjnych w nawiązaniu do krajowego układu komunikacyjnego. Planowana autostrada i rozwój sieci drogowej związanej bezpośrednio z autostradą i koleją TGV wpłynie aktywizująco na dotychczasowy rozwój gminy i zainteresowanie inwestycyjne tym rejonem, a także całą gminą.

Tereny wzdłuż ważnych tras komunikacyjnych to rejony atrakcyjne dla rozwoju różnych form przedsiębiorczości oraz różnorodnych obiektów usługowych. Najczęściej są to usługi gastronomiczne oraz związane z bezpośrednią obsługą komunikacyjną. Tereny takie wyznaczono przy projektowanej autostradzie oraz w Turze przy trasie wojewódzkiej Poddębice – Łowicz. Za tereny korzystne dla rozwoju różnych form działalności gospodarczej uznano i wskazano wsie Chodów, Wólka i Kłódna.

4. Rozwój ośrodka administracyjno-usługowego zlokalizowanego w: Wartkowicach – ośrodku gminnym i Gostkowie Starym – siedzibie obecnego urzędu gminy (dawny ośrodek gminny). Są to miejscowości

dobrze wyposażone w usługi podstawowe i gminne, gdzie przewiduje się intensyfikację rozwoju funkcji usługowej i mieszkaniowej.

Obie te miejscowości położone są w centralnej części gminy, w bliskim sąsiedztwie na przeciwległych krawędziach doliny rzeki Ner, na skrzyżowaniu głównych tras komunikacyjnych przecinających obszar gminy z północy na południe i z zachodu na wschód, posiadają więc szczególnie korzystne uwarunkowania dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego. Te jednostki osadnicze wraz z sąsiadującą wsią Ner określono jako wielofunkcyjny zespół jednostek osadniczych dla rozwoju i lokalizacji obiektów z zakresu różnych form życia społecznego, gospodarczego i produkcyjnego.

5. Wykorzystanie warunków środowiska przyrodniczego (dobrych gleb, użytków zielonych) do intensyfikacji rolnictwa oraz możliwości przekształceń w dotychczasowych uprawach i produkcji rolnej.

Tereny o dobrych glebach występujące głównie w południowo-zachodniej oraz południowo-wschodniej części gminy przewidywane są jako strefy rozwoju, intensyfikacji i przekształceń rolnictwa, ze wskazaniem wprowadzenia specjalizacji upraw (buraki cukrowe, tytoń, warzywa, sadownictwo).

Na szczególną uwagę w preferowaniu funkcji rolniczej zasługuje rejon południowo-zachodni, z miejscowościami: Biernacice, Bronów i Bronówek, które niegdyś (XIX w.) były wyjątkowo bogatym, dobrze prosperującym obszarem, o największych i postępowo urządzonych gospodarstwach rolnych. Właściwa polityka rolna mogłaby przywrócić tym terenom dawną świetność rolniczą.

Dna dolin rzecznych oraz obniżen i zagłębień bezodpływowych, charakteryzujące się niskim poziomem wód gruntowych wskazane są do utrzymywania użytków zielonych.

W sąsiedztwie istniejących cieków i zbiorników wodnych istnieje możliwość budowy stawów hodowlanych.

Tereny o glebach najniższych klas bonitacyjnych, nieprzydatnych rolniczo, zwłaszcza w sąsiedztwie istniejących już terenów leśnych, a także w pobliżu rzek i cieków wodnych wskazane są do ewentualnych dolesień.

Zwiększanie lesistości gminy poprzez wyznaczenie terenów przeznaczonych do zalesienia ograniczają urządzenia melioracyjne występujące niemal na całym obszarze gminy. Tylko sprawne funkcjonowanie tych urządzeń pozwoli na zalesienie terenów przeznaczonych na ten cel.

Sprawność tych urządzeń pozwoli także na osiągnięcie wyższych plonów z terenów upraw rolnych.

Wprowadzenie dolesień na terenach położonych wzdłuż wschodniej krawędzi doliny rz. Gnidy oraz między dolinami rzek Ner i Gnidy znacznie zwiększy atrakcyjność tego rejonu gminy, głównie dla rozwoju funkcji letniskowo-rekreacyjnej. Również osiągnięcie czystości wody o wymaganej klasie stworzy możliwości dla rozwoju terenów i obiektów rekreacyjno-wypoczynkowych. Dotyczy to przede wszystkim rejonu rz. Ner.

Drugim dużym rejonem dolesień w zachodniej części gminy Wartkowie jest obszar położony na wschód od linii kolejowej pomiędzy wsiami Kłódno–Spędoszyn.

Prezentowane kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wartkowie określone w studium stwarzają:

- możliwości rozwoju gminy w myśl zasady rozwoju zrównoważonego;
- szansę na przeobrażenia struktury gospodarczej gminy z typowo rolniczej na wielofunkcyjną, oraz dla modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa;
- możliwości podnoszenia poziomu cywilizacyjnych warunków zamieszkania;
- szansę rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego wynikającą z komunikacyjnych układów krajowych i aglomeracyjnych oraz dla modernizacji miejscowego układu komunikacji drogowej;
- możliwości dla pozyskiwania inwestorów zewnętrznych;
- warunki dla rozwoju przedsiębiorczości;
- możliwości ochrony i kształtowania przyrodniczych elementów środowiska odpowiednio do głównych funkcji gminy, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb człowieka oraz rozwoju produkcji rolniczej (ochrona dobrych gleb, wód, lasów, promocja walorów turystycznych);
- szansę dla poprawy wyposażenia i funkcjonowanie infrastruktury technicznej;
- warunki dla poprawy ładu przestrzennego w zagospodarowaniu obszarów gminy.

4. Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w wodę

Mieszkańcy gminy Wartkowice będą zaopatrywani w wodę z istniejących wodociągów komunalnych na terenie gminy w oparciu o ujęcia wody zlokalizowane we wsiach Tur, Gostków Stary, Wierzbowa, Wartkowice, Sędów, oraz na terenie Stacji Kolejowej Kłódna, a także z sieci wodociągowej sąsiedniej gminy Świnice Warckie.

Odprowadzenie ścieków sanitarnych

W wiejskich jednostkach osadniczych na terenie gminy poza Wartkowicami nie ma układów kanalizacji sanitarnej. Ścieki bytowo-gospodarcze z budynków indywidualnych odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, tzw. szamb. Ilość wywożonych ścieków nie odpowiada ilości zużywanej wody. Ścieki są wywożone przez samochody asenizacyjne do punktu zlewnego ścieków sanitarnych na oczyszczalni ścieków w Wartkowicach, albo zagospodarowywane są na terenach rolnych należących do danego właściciela.

Poprawienie stanu sanitarnego gminy powinno się skoncentrować na dążeniu do stworzenia obszaru ekologicznie czystego, ze szczególnym położeniem nacisku na rozwój kanalizacji sanitarnej, a w szczególności:

1. Wykorzystanie istniejącej oczyszczalni ścieków sanitarnych w Wartkowicach. Proponuje się w rozwoju kierunkowym podłączenie do niej, oprócz rozbudowywanej kanalizacji sanitarnej w samych Wartkowicach, także kanalizacji sanitarnej z terenów wsi Spędoszyn, Nowy Gostków, Lewiny, Sędów, Jadwisin, Kłódna, Kolonii Kłódna oraz z terenów wschodnich rzeki Ner, tzn. wsi Stary Gostków, Starzyny, Biała Góra, Kolonia Biała Góra, Drwalew.
2. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Wojciechów wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Wojciechów, Biernacice, Bronówek, Konopnica, Bronów.
3. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Zelgoszcz wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Zelgoszcz, Światonia, Wólka, Grabiszew.
4. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Saków wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Saków i Wieś.
5. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych we wsi Tur wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Wilkowice, Tur, Nowa Wieś.

6. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Ujazd wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Ujazd i Plewnik.
7. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Powodów Drugi wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Powodów Drugi, Powodów Pierwszy, Woźniki.
8. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Krzepocinek wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Krzepocinek, Poradzice, Sucha, Wierzbowa, Wierzbówka.
9. Zaprojektowanie lokalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych w rejonie wsi Pełczyska wraz z kanałami sanitarnymi dla scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, a mianowicie dla wsi Pełczyska, Chodów.

Należy nadmienić, że dla zmniejszenia kosztów realizacji kanalizacji sanitarnej inwestycji, zawsze bardzo kosztownej, szczególnie w niekorzystnych warunkach terenowych związanych z poziomem wód gruntowych, melioracją itp. należy dążyć do wykorzystywania pod budownictwo terenów w istniejących zespołach wiejskich.

W rozwoju kierunkowym proponuje się także wyposażanie ww. oczyszczalni ścieków w punkty zlewne do odbioru zanieczyszczeń płynnych bytowo-gospodarczych z gospodarstw domowych mieszkańców okolicznych wiosek.

W terenach trudnych do skanalizowania oraz z dość luźną zabudowę proponuje się także jako jedno z rozwiązań asenizacji gminy realizację indywidualnej przydomowej lub przyzagrodowej oczyszczalni ścieków. Jest to możliwe do zastosowania w przypadku korzystnych warunków gruntowo-wodnych (grunty przepuszczalne, niski poziom wód gruntowych).

Proponowane rozwiązanie sieci kanalizacji sanitarnej zostało oparte o „Koncepcję gospodarki ściekowej gminy Wartkowice” opracowaną przez „Hydrocentrum” Warszawa w maju 1999 r.

Zaopatrzenie w ciepło

Zaopatrzenie w ciepło zasadniczo jest rozwiązane poprzez lokalne kotłownie dla potrzeb budynków użyteczności publicznej oraz usługowej, natomiast dla budownictwa jednorodzinnego poprzez ogrzewanie piecowe.

Istniejący sposób zaopatrzenia w ciepło zaspokaja potrzeby mieszkańców w tym względzie. Wykorzystywanie w trakcie spalania paliwa stałego stanowi niewątpliwie źródło emisji substancji szkodliwych dla środowiska naturalnego i człowieka.

Zminimalizowanie substancji szkodliwych w emisji spalin powinno się koncentrować w pierwszym stopniu na zmianie paliwa stałego na olej opałowy lub gaz płynny.

Dalszym krokiem do stworzenia ekologicznie czystego obszaru powinno się dążyć także do wykorzystywania alternatywnych źródeł ciepła w postaci geotermiki ziemi, pomp ciepłych, a także kolektorów słonecznych.

Zaopatrzenie w gaz

Na terenie gminy brak jest sieci gazowej. Mieszkańcy korzystają w swych gospodarstwach domowych z gazu płynnego w butlach.

Przez teren sąsiedniej gminy Poddębice przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia o średnicy 250 mm relacji Turek–Łódź, ze stacją redukcyjną pierwszego stopnia na terenie wsi Sworawa, w której jest przewidziana rezerwa dla zaspokojenia gazyfikacji w gminie Wartkowice.

W okresie kierunkowym na teren gminy Wartkowice sieć przewodów gazowych średniego ciśnienia będzie wprowadzona wzdłuż drogi Poddębice – Łęczyca dla mieszkańców środkowej części gminy oraz podstawowego zakładu przemysłowego, tzn. Zakładów Tytoniowych w Poddębicach, Zakład w Gostkowie.

Przedstawiony rozwój sieci gazowej został opracowany na podstawie „Koncepcji programowej gazyfikacji miejscowości w rejonie Poddębice” opracowanej przez GAZOPROJEKT, Wrocław w 1992 r., oraz „Analizy programu gazyfikacji gminy Wartkowice” opracowany przez inż. Andrzeja Andrzejczaka w 1993 r.

Usuwanie nieczystości stałych

Na terenie gminy istnieje gminne wysypisko śmieci w Gostkowie Starym o powierzchni działki 1 ha, o pojemności eksploatacyjnej 5040 m³ wykorzystaną w 30% i strefą ochronną określoną na poziomie 500 m. Pojemność wysypiska jest z przewidywanym okresem eksploatacji do lat 2015.

W okresie kierunkowym usuwanie nieczystości stałych powinno się cechować następująco:

- dalsza rozbudowa gminnego wysypiska śmieci,
- wprowadzanie nowych technologii przeróbki odpadów, w postaci np. obróbki termicznej albo innych w miarę myśli technicznej w tym przedmiocie,
- wprowadzenie segregacji wstępnej odpadów już w miejscu ich powstawania z podziałem na surowce szklane, papierowe, metalowe i odpady organiczne,
- powiększenie liczby kontenerowych punktów gromadzenia odpadów stałych celem wyeliminowania dzikich wysypisk śmieci.

Elektroenergetyka

Głównym założeniem rozwoju systemu zaopatrzenia gminy w energię elektryczną jest osiągnięcie poziomu gwarantującego pełne pokrycie jej bieżących i perspektywicznych potrzeb elektroenergetycznych, czyli zapewnienie gminie bezpieczeństwa energetycznego w dostawie tej energii, w rozumieniu przepisów i wymogów ustawy „Prawo energetyczne”. Do zadań własnych gminy w tym zakresie należy, zgodnie ze wspomnianą ustawą, planowanie i organizacja zaopatrzenia w energię elektryczną, planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy oraz finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg, w odniesieniu do których gmina jest zarządcą.

Dla przyjętych w niniejszym studium kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przewiduje się stopniowy wzrost zapotrzebowania na moc i energię elektryczną. Poziom tego wzrostu będzie z jednej strony kształtowany założonym w studium rozwojem gospodarczym, z drugiej zaś strony takimi czynnikami, jak wpływ cen za energię i opłat za jej dystrybucję na koszty bytowe i koszty produkcji, eliminowanie energochłonnych odbiorników elektrycznych oraz rozwój konkurencji na rynku energii elektrycznej, wynikający z wprowadzonej ustawą „Prawo energetyczne” zasady swobodnego wyboru producenta i dystrybutora tej energii. W takich warunkach i w oparciu o wnioski wynikające z aktualnych założeń polityki energetycznej kraju, a także województwa przyjęto, że średnioroczne przyrosty zapotrzebowania na energię elektryczną w gminie będą utrzymywały się na poziomie 1,5% rocznie, przy jednoczesnym zwiększaniu się efektywności wykorzystania tej energii. Wynikającą z powyższych założeń prognozę zapotrzebowania energii i mocy elektrycznej dla gminy przedstawiono w poniższej tabeli:

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Rok		
			2000	2005	2010
1.	Szczytowe zapotrzebowanie mocy elektrycznej	MW	1,5	2,0	2,5
2.	Roczne zużycie energii elektrycznej .	MWh	3.750	4.500	5.500

Prognozowany wzrost zapotrzebowania na moc i energię elektryczną nie będzie wymagał budowy na terenie gminy stacji energetycznej wysokiego napięcia 110/15 kV. W zakresie tych nadrzędnych dla systemu dystrybucji energii w regionie urzędzeń, zasilanych z sieci wysokiego napięcia 110 kV,

zagwarantowane będzie w całości pokrycie przewidywanego perspektywicznego zapotrzebowania, zarówno z podstawowej dla gminy stacji 110/15 kV „Poddębice 2”, jak i ze stacji 110/15 kV w Łęczycy. W tych warunkach wymagane, zgodnie z ustawą „Prawo energetyczne”, standardy dostawy energii i mocy elektrycznej powinny być zapewnione poprzez:

- sukcesywną modernizację i rekonstrukcję istniejącej sieci dystrybucyjnej średniego napięcia 15 kV i lokalnych linii rozdzielczych niskiego napięcia 0,4 kV,
- budowanie linii dystrybucyjnych 15 kV (wraz z dobudową lokalnych stacji transformatorowo-rozdzielczych 15/0,4 kV i lokalnych linii rozdzielczych niskiego napięcia oraz przyłączy) dla terenów przewidzianych pod nowe budownictwo mieszkaniowe, przemysłowe, usługowe oraz rekreacyjne.

Dla realizacji powyższych celów konieczna będzie współpraca samorządu gminy z regionalnym przedsiębiorstwem energetycznym oraz wzajemna zgodność i uzupełnianie się:

- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy,
- projektu założeń i założeń do planu zaopatrzenia gminy w energię elektryczną,
- planu rozwoju regionalnego przedsiębiorstwa energetycznego w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania gminy na energię elektryczną.

Współpraca ta powinna przebiegać w trybie i na warunkach określonych przepisami prawa energetycznego.

Budowa nowych linii sieci dystrybucyjnej 15 kV i sieci rozdzielczych niskiego napięcia 0,4 kV powinna być oparta o stosowanie nieuciążliwych dla środowiska rozwiązań ekologicznych, takich jak np. linie napowietrzne z przewodami izolowanymi, a na obszarach o zwartej zabudowie, bądź chronionych ze względów krajobrazowych i zabytkowych, a także na terenach przeznaczonych do gier sportowych zalecane jest stosowanie podziemnych kabli elektroenergetycznych.

Nałożony przez prawo energetyczne obowiązek racjonalizacji użytkowania energii elektrycznej powinien być realizowany przede wszystkim przez promowanie w budownictwie energooszczędnych, odbiorczych urządzeń elektrycznych oraz przez stosowanie energooszczędnych źródeł światła i systemów sterowania w oświetleniu miejsc publicznych, placów i dróg na terenie gminy. Należy także zaznaczyć, że mimo iż bilans przewidywanego zapotrzebowania gminy na energię elektryczną nie wskazuje na potrzebę budowy nowych źródeł tej energii, w tym źródeł niekonwencjonalnych, to jednak, w przypadku uzasadnionej lokalnymi względami ekonomicznymi, bądź

ekologicznymi, celowości budowy takich źródeł regionalne przedsiębiorstwo energetyczne, będące operatorem sieci dystrybucyjnej na terenie gminy, ma obowiązek uwzględniania w swoim planie rozwoju takich przedsięwzięć oraz zakupu produkowanych w tych źródłach nadwyżek energii.

Przez teren gminy nie przewiduje się prowadzenia, w najbliższej przyszłości, nowych linii elektroenergetycznych najwyższego napięcia (400 lub 220 kV), ani też linii wysokiego napięcia 110 kV.

Telekomunikacja

Zgodny z aktualnymi krajowymi prognozami rozwój usług telekomunikacyjnych realizowanych za pomocą łączności przewodowej powinien umożliwić, dla terenów wiejskich, osiągnięcie wskaźnika 30÷35 abonentów sieci telefonicznej, przypadających na 100 mieszkańców gminy.

Realizacja powyższego założenia wymagać będzie:

- sukcesywnego zwiększenia pojemności numerycznej central telefonicznych, do poziomu nie mniejszego niż 1.400 NN dla gminy, z zastosowaniem elektronicznej techniki cyfrowej,
- modernizacji i rozbudowy lokalnej telefonicznej sieci przewodowej, przy wykorzystaniu techniki światłowodowej.

Źródłami finansowania ww. przedsięwzięć mogą być środki pochodzące od ludności, z inwestycji własnych gminy, nakładów osób, instytucji i firm inwestujących w zabudowę kubaturową i infrastrukturalną terenów przeznaczonych do zagospodarowania przestrzennego, a także z zysków i amortyzacji operatorów sieci telekomunikacyjnej, jak również środki pochodzące z dotacji celowych, w ramach funduszy wspierających rozwój terenów wiejskich.

Rozwój usług telekomunikacyjnych powinien być realizowany według zasad określonych w nowej ustawie „Prawo telekomunikacyjne”, która ma na celu liberaryzację rynku tych usług i wzrost konkurencyjności.

Nowe prawo telekomunikacyjne wprowadza ponadto na operatorów sieci telekomunikacyjnych obowiązek świadczenia usług powszechnych (przysługujących każdemu obywatelowi i świadczonych po przystępnych cenach) oraz zabrania operatorowi odmowy dostępu do tych usług. Usługi takie mają, zgodnie z przedmiotową ustawą, obejmować przede wszystkim telefonię głosową, biura numerów, faksy oraz udogodnienia dla niepełnosprawnych, wprowadzone zgodnie z wymogami Unii Europejskiej. Nowe prawo telekomunikacyjne zobowiązuje też operatorów do określenia dokładnego terminu świadczenia usług i podpisywania stosownych umów w czasie nie dłuższym niż 30 dni od daty złożenia wniosku przez abonenta. W przypadku nie dotrzymania terminów umownych operator płaci abonentowi

odszkodowanie. Ustawa powołuje ponadto Urząd Regulacji Telekomunikacji, który ma prawo nadzorowania rynku usług telekomunikacyjnych, zatwierdzania regulaminów działań operatorów i wydawania administracyjnych rozstrzygnięć dotyczących jakości świadczenia tych usług przez operatorów.

Nowa ustawa dotyczy tak usług świadczonych przez operatorów sieci przewodowych, jak i operatorów sieci komórkowych. Poziom dostępności do usług telefonii komórkowej będzie przede wszystkim uzależniony od rozszerzania, przez operatorów tej sieci, zakresów propagacyjnych w poszczególnych pasmach częstotliwościowych, poprzez budowę odpowiedniej ilości masztów przekaźnikowych.

5. Komunikacja

Układ drogowy oprócz pełnienia funkcji obsługi komunikacyjnej jest również elementem kształtującym strukturę przestrzenną obszaru gminy. Poprzez dostępność komunikacyjną wyznacza wartość terenu a poprzez zapewnienie odpowiedniego standardu obsługi komunikacyjnej stymuluje jego rozwój. Określone poniżej główne zasady polityki komunikacyjnej oraz kierunki rozwoju układu komunikacyjnego gminy Wartkowice oparto głównie o analizy i diagnozę stanu istniejącego, założenia i wnioski z planów wyższego rzędu oraz koncepcję i kierunki zagospodarowania przestrzeni.

Przyjęte założenia

Uwzględnienie wniosków z dotychczasowych opracowań planistycznych

Ze studium zagospodarowania przestrzennego byłego województwa sieradzkiego dotyczą one:

- **projektowanej autostrady A-2** relacji Poznań–Stryków–Warszawa,
- **drogi wojewódzkiej nr 703** relacji Poddębice–Łęczyca–Łowicz,
- **drogi wojewódzkiej nr 469** relacji Wróblew (Ozorków) – Uniejów,
- **postulowanej ekspresowej magistrali kolejowej TGV** relacji Berlin – Warszawa – Moskwa,
- **linii kolejowej, tzw. magistrali węglowej** relacji Śląsk (Tarnowskie Góry) – Herby – Zduńska Wola (Karsznice) – Inowrocław – Bydgoszcz – Wybrzeże (Porty Gdynia, Gdańsk).

Uwzględnienie wniosków z analizy i diagnozy stanu istniejącego

Na obszarze gminy dotyczą one:

- słabych parametrów technicznych dróg, które wymagają przebudowy bądź modernizacji, szczególnie w zakresie szerokości jezdni i rodzaju nawierzchni;
- powszechnej tendencji obustronnego obudowywania dróg zabudową zagrodową i mieszkaniową, co szczególnie uwidacznia się w wiejskich jednostkach osadniczych;
- niskiej sprawności układu drogowego w kontekście wzrostu motoryzacji i niedostatecznych parametrów technicznych podstawowego układu drogowego (zbyt wąskie korytarze komunikacyjne, często nawierzchnie nieutwardzone),
- rozszerzenia sieci dróg gminnych poprzez włączenie do niej niektórych dróg wiejskich i gospodarczych.

Cele polityki komunikacyjnej

Generalnym celem polityki komunikacyjnej gminy winno być tworzenie poprawnych warunków podróżowania, zapewnienie właściwej obsługi komunikacyjnej mieszkańcom gminy, stworzenie warunków do rozwoju przestrzennego i ekonomicznego gminy poprzez właściwe zdyskontowanie projektowanej autostrady A-2 oraz kształtowanie ładu przestrzennego gminy.

Pochodnymi celami polityki winny być:

- zapewnienie sprawnych powiązań wewnątrz obszaru gminy, a także powiązań układu drogowego gminy z układem drogowym zewnętrznym, tj. z drogami wojewódzkimi i węzłem autostradowym „Wartkowice”,
- dbałość o nieobudowywanie obustronne ważnych ciągów drogowych poprzez odpowiednie kierowanie ruchem budowlanym, lokalizując nową zabudowę w bezpiecznej odległości od dróg publicznych.

Kierunki rozwoju układu komunikacyjnego gminy

Uwarunkowania wewnętrzne wynikające z diagnozy stanu istniejącego, powiązania zewnętrzne oraz założenia polityki komunikacyjnej stanowiły podstawę do określenia kierunków rozwoju poszczególnych układów komunikacyjnych gminy. Główną obsługę komunikacyjną obszaru gminy stanowić będzie układ drogowy, uzupełniającą układ kolejowy. Winny one podlegać pewnym modyfikacjom zarówno w sferze organizacyjno-zarządzającej, jak i w zakresie budowy czy też przebudowy poszczególnych ich elementów.

Układ drogowy:

Projektowana podstawowa sieć drogowa gminy składać się będzie z następujących układów:

- ❖ **autostrady (A–2)**, której wyznaczony według decyzji lokalizacyjnej przebieg, przecinać będzie północno-wschodnie tereny gminy. Autostrada ta, przebiegając przez obszar gminy, posiada projektowane powiązanie z układem gminnym poprzez węzeł „Wartkowice” na przecięciu się jej przebiegu z drogą wojewódzką nr 703. Węzeł ten zlokalizowany jest na północ od miejscowości gminnej w odległości ~2 km. Stanowić on będzie dostęp do autostrady dla potencjalnych inwestorów na terenach rozwojowych położonych w jego sąsiedztwie poprzez w/w drogę wojewódzką. Wzdłuż autostrady, po obu jej stronach, w pasie autostradowym o szerokości ~ 110 m wyznaczonym liniami rozgraniczającymi, które orientacyjnie wniesiono na planszę podstawową studium, planowany jest system dróg zbiorczych dla obsługi osadnictwa i pól.

- ❖ **dróg głównych (G)** – do których zakwalifikowano:
 - **drogę wojewódzką nr 703**, relacji Poddębice–Łęczycza–Łowicz, która przebiega przez środek gminy w układzie północ–południe, dzieląc ją na dwie części. Ranga drogi znacznie wzrośnie po wybudowaniu autostrady A-2, gdyż poprzez tę drogę uzyskają dostęp do autostrady nie tylko Wartkowice, ale takie miasta jak Łęczycza i Poddębice. Wskazana jest modernizacja tej drogi regionalnego znaczenia, o wzrastającym natężeniu ruchu do pożądaných parametrów. Proponowane parametry całego ciągu drogowego – droga główna (G1/2) o wysokich parametrach technicznych. Zalecany korytarz komunikacyjny o szerokości w granicach 25–30 m, jezdni – 7 m.

- ❖ **dróg zbiorczych (Z)** – do których zakwalifikowano:
 - **drogę wojewódzką nr 469**, relacji Wróblew (Ozorków) – Uniejów, którą autostrada przecina w rejonie wsi Powodów. Z uwagi na zawiły przebieg tej drogi w dostępie do autostrady i jej znaczenie strategiczne (obsługa jednostki wojskowej) w uchwalonej 30 maja 2000 r. przez Sejmik Wojewódzki „Koncepcji programu rozwoju sieci drogowej do roku 2015 z

uwzględnieniem dróg krajowych i wojewódzkich” zaproponowano na odcinku od Leźnicy Wielkiej do drogi wojewódzkiej nr 703 inny przebieg (skrót), celem lepszego podłączenia jednostki i lotniska wojskowego do węzła „Wartkowice” na autostradzie A-2.

Obecnie w ramach rozszerzonych prac nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego przebieg tego skrótu zostanie uściślony w wyniku kolejnych szczegółowszych przybliżeń wariantów jego trasowania, uwzględniających różnego rodzaju uwarunkowania. Nowy przebieg – skrót tej drogi przechodzi przez gminę Wartkowice, mimo iż w schemacie na w/w Koncepcji Programu, w skali

1: 200 000, rysowany jest poza jej granicami. Wybrany wariant skrótu tej drogi projektowany jest wzdłuż autostrady A-2, po północnej jej stronie, na odcinku od przecięcia autostradą tej drogi (rejon wsi Powodów) do węzła „Wartkowice”. Zalecane parametry drogi to: klasa zbiorcza (Z1/2), jezdnia o szerokości 6–7 m, szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających – 20–25 m. Mając na uwadze powyższe, postuluje się dla drogi nr 469, w obecnym jej przebiegu na odcinku, który zostanie zastąpiony nowym przebiegiem, ograniczone działania modernizacyjne. W rejonie przecięcia się istniejącego przebiegu drogi nr 469 z autostradą A-2, projektowana jest korekta przebiegu drogi wraz z realizacją w jej ciągu wiaduktu nad autostradą.

• **następujące drogi powiatowe:**

- nr 37102 relacji (Świnice Warckie) Rogów – Saków – Wartkowice (projektowana korekta przebiegu drogi w rejonie skrzyżowania z autostradą A-2 wraz z realizacją wiaduktu nad autostradą),
- nr 37107 relacji Wartkowice – Praga (Poddębice),
- nr 37112 relacji Powodów – Budzynek (Dalików) – Aleksandrów – Łódź,
- nr 37113 relacji Powodów – Parzęczew (Ozorków).

Zalecane parametry dla w/w dróg powiatowych to: jezdnia o szerokości – 6 m, szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających – min. 20 m.

❖ **dróg lokalnych (L)** – do tego układu zakwalifikowano następujące drogi:

- powiatowe o numerach i relacjach:
 - nr 37101 relacji Zelgoszcz – Bronówek – do drogi nr 469,
 - nr 37103 relacji Chodów – droga nr 703 – Biała Góra (projektowana korekta przebiegu drogi w rejonie krzyżowania się z autostradą A-2 wraz z realizacją wiaduktu nad autostradą),
 - nr 37104 relacji Bronów – Niewiesz,
 - nr 37108 relacji Nowa Wieś – Brudnow,
 - nr 37109 relacji od drogi nr 469 – Domaniew,
 - nr 37154 relacji Felicjanów – Biernacice (droga nr 469)
- oraz gminne o numerach: 373501, 373503, 373504, 373508, 373511, 373512, 373513, 373514, 373515 – całe drogi w istniejących przebiegach, oraz
 - drogę nr 373509 wraz z projektowanym przełożeniem drogi, spowodowanym przebiegiem autostrady A-2,
 - drogę nr 373510 na odcinku od skrzyżowania z drogą gminną nr 373511 do drogi wojewódzkiej nr 469 wraz z korektą podłączenia do tej drogi,
 - drogę nr 373520 wraz z proponowaną korektą podłączenia do drogi wojewódzkiej nr 703,
 - drogę nr 373521 na odcinku od drogi gminnej nr 373520 do drogi powiatowej nr 37109,
 - drogę nr 373519 wraz z projektowanym przełożeniem tej drogi w nawiązaniu do projektowanego wiaduktu na autostradzie.

Drogi te winny posiadać parametry klasy L, nawierzchnię twardą, szerokość jezdni 5–6 m. Zalecana szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających – 15 m.

Wyżej omówiony układ podstawowy, którego przebiegi obrazuje plansza podstawowa, wymaga dostosowania parametrów technicznych do pełnionych funkcji i wymogów klasy technicznej. Modernizację układu, mając na uwadze wyżej proponowane kategorie i zalecane parametry techniczne, należy realizować w oparciu o Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

Uzupełnienie wyżej omówionego układu drogowego stanowią pozostałe drogi gminne i wewnętrzne, które nie zostały wyszczególnione w powyższych układach. Winny one posiadać parametry klasy drogi dojazdowej (D), nawierzchnię twardą, szerokość jezdni min. – 5 m. Zalecana szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających 12–15m. Część tych dróg nie posiada numeru, jednak pełni znaczącą rolę w obsłudze jednostek wiejskich.

Proponuje się rozszerzenie układu dróg gminnych o te drogi (układ tych dróg pokazany został na rysunku studium).

Układ komunikacji publicznej

Zakłada się rozwój obsługi przewozów pasażerskich poprzez istniejący układ linii autobusowych PKS, oraz tzw. przewozy szkolne. Wskazane byłoby, po uprzednim doprowadzeniu parametrów technicznych dróg powiatowych do wymaganych norm, przedłużenie linii komunikacji zbiorowej na tereny niedostatecznie obsłużone komunikacją zbiorową oraz na obszary sąsiednich gmin, tak aby stworzyć dla mieszkańców gminy możliwość podróżowania i wyjazdów z jej obszaru również komunikacją zbiorową.

Układ kolejowy

Zakłada się adaptację przebiegu i modernizację linii kolejowej tzw. „magistrali węglowej”, relacji Śląsk (Tarnowskie Góry) – Herby Nowe – Zduńska Wola (Karsznice) – Inowrocław – Bydgoszcz – Wybrzeże (Porty Gdynia, Gdańsk) wraz z realizacją bezkolizyjnego przejazdu, w innym poziomie, na przecięciu z drogą wojewódzką nr 469.

Działania gminy winny zmierzać w kierunku większego wykorzystania tej linii do przewozów pasażerskich i towarowych poprzez istniejącą stację na obszarze gminy w miejscowości Kłódna, gdyż linia ta posiada dość dobre parametry techniczne i zapewnia gminie bezpośrednie powiązania ze Śląskim Okręgiem Przemysłowym i Wybrzeżem – portami nadmorskimi.

Ponadto przez obszar gminy na południe od autostrady A-2, w korytarzu wspólnym z autostradą, planowana jest ekspresowa linia kolejowa TGV relacji Berlin – Warszawa – Moskwa. Kolej ta lansowana była w studiach zagospodarowania przestrzennego byłych województw, a obecnie w ramach prac nad planem zagospodarowania przestrzennego nowego województwa ujmowana jest jako element doskonalenia układu kolejowego w dalekiej perspektywie. Niemniej jednak należy chronić potencjalny korytarz jej przebiegu – pas ~30–50 m przed zainwestowaniem. Na obszarze gminy wstępnie wytrasowano przebieg TGV w nawiązaniu do studium jej trasowania na obszarze byłego województwa łódzkiego przyjmując podobne założenia projektowe. Orientacyjny, wymagający dalszych uściśleń, przebieg postulowanej kolei szybkiej TGV, pokazano na rysunku studium.

Drogi dla rowerów

Proponuje się rozwój komunikacji rowerowej na obszarze gminy. W tym celu wyznaczono szereg głównych ciągów ścieżek rowerowych, łączących tereny mieszkaniowe z usługowo-przemysłowymi oraz zapewniających dostęp do rejonów rekreacji i turystyki. Generalnie ścieżki winny przebiegać wzdłuż układu dróg pełniących rolę obsługującą teren i służyć zarówno celom

dojazdowym jak i rekreacji. Proponowane przebiegi głównych ciągów ścieżek rowerowych pokazane zostały na planszy koncepcji studium.

V. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY

Sporządzenie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest niezbędnym ogniwem procesu planowania przestrzennego, który ustawowo jest procesem ciągłym. Studium, jako etap poprzedzający plany miejscowe, wskazuje pełen zakres możliwości przedsięwzięć planistycznych oraz realizacji idei i zamierzeń rozwoju, lub ograniczeń czy ochrony, w bliskiej i dalszej perspektywie czasowej.

Opracowanie jest kierowane zasadami rozwoju zrównoważonego i spełnia podstawowe jego kryteria:

- * **cele społeczne** realizowane przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, aby społeczeństwu umożliwić stopniowe osiągnięcie coraz lepszej jakości życia poprzez proporcjonalne rozmieszczenie ludności w stosunku do miejsc pracy i pojemności osiedleńczej układów osadniczych, zachowanie prawidłowych relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami zamieszkania, pracy, odpoczynku, usług i administracji, wskazanie korzystnego techniczno-przestrzennego standardu środowiska człowieka, kształtowanie środowiska przestrzennego kreującego nowe jakościowo potrzeby i wartości społeczne;
- * **cele kulturowe** osiągnięte przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, które chronią istniejące dziedzictwo kulturowe przed zniszczeniem lub dewastacją poprzez powiązanie obiektów historycznych z krajobrazem naturalnym i wkomponowanie ich we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne;
- * **cele ekologiczne** osiągnięte przez kształtowanie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewastację środowiska i tworzących warunki umożliwiające jego aktywną ochronę poprzez zgodność charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego z cechami i

walorami środowiska przyrodniczego, zgodność intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska oraz jego odpornością na zniszczenia, eksponowanie wartości krajobrazowych i ich harmonijne łączenie z zagospodarowaniem, tworzenie warunków zapewniających ochronę unikatowych wartości środowiska oraz umożliwiających odzyskanie utraconej równowagi ekologicznej;

- * **cele ekonomiczne** osiągnane przez kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki wzrostu efektywności gospodarowania poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i istniejącego majątku, kształtowanie elastycznych struktur przestrzennych podatnych na dalszy rozwój, kształtowanie warunków przestrzennych tworzących korzystne procesy, kształtowanie układów przestrzennych, których struktura zwiększa sprawność i niezawodność funkcjonowania.

To nowoczesne (współczesne i przyszłościowe) kształtowanie ładu integralnego jest najistotniejszym warunkiem prawidłowego rozwoju gminy.

W wyniku przeprowadzonych analiz i studiów dokonano waloryzacji obszaru gminy. Waloryzacja ta wskazała:

- * **obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej** o wysokiej bonitacji gleb, które dają możliwość intensyfikacji produkcji warzywno-rolniczej z preferencjami upraw ekologicznych, z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej, bezpośrednio związanej z rolniczym użytkowaniem gruntów. W stosunku do rozproszonej zabudowy ukształtowanej wzdłuż ciągów komunikacyjnych dopuszcza się przekształcenia funkcjonalno-przestrzenne.
- * **obszary małoefektywnej produkcji rolnej** z glebami niskiej klasy, wskazane do scalania gruntów i stopniowego ukierunkowania na inne ich wykorzystanie. W dalszej perspektywie częściowe zalesianie w celach gospodarczych. Istniejącą zabudowę siedliskową wskazuje się jako jednostki potencjalnej funkcji letniskowo-rekreacyjnej, indywidualnej. Wskazane jest uaktywnienie obszaru przez wprowadzenie różnych form gospodarowania;
- * **zespoły zabudowy zagrodowej o zwartej i rozproszonej strukturze** związane z rolniczym użytkowaniem gruntów, które obok funkcji wiodącej mogą pełnić funkcje przetwórstwa, specjalistycznej hodowli, rzemiosła i handlu, oraz usług ze szczególnym wskazaniem

na usługi z zakresu agroturystyki z dopuszczeniem przekształcenia działek siedliskowych na indywidualne domy rekreacyjne – wskazany jest rozwój tej funkcji;

- * **tereny zabudowy zagrodowej rozproszone**, zanikające jako jednostki osadnicze, wprowadzające nieład przestrzenny i nieracjonalne jako jednostki gospodarcze, które powinny podlegać stopniowym przekształceniom funkcjonalno-przestrzennym;
- * **tereny przyrodniczo-krajobrazowym** o dużym stopniu dewastacji, które powinny być poddane procesom rekultywacji;
- * **zespół funkcjonalno-przestrzenny Wartkowie – Stary Gostków** o cechach jednostki osadniczej, o dużym nieładzie przestrzennym i znacznym rozproszeniu, nie pozbawionej cech indywidualnych. Wskazane byłoby dążenie do rozwoju spójnej struktury osadniczej.

W oparciu o uwarunkowania w pełnym zakresie problemowym, tzn. przestrzenno-historycznym, z uwzględnieniem cech szczególnych miejsca i jego tożsamości, przyrodniczo-ekologicznym, komunikacyjnym zarówno jako system lokalny, jak i w powiązaniach zewnętrznych, infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społeczno-gospodarczej, a także według zamierzeń organów nadrzędnych oraz wskazań władz samorządu lokalnego zaproponowano koncepcję rozwoju gminy. Koncepcja ta określa cele społeczne, kulturowe, ekologiczne i ekonomiczne, wskazuje kierunki rozwoju gminy na czas najbliższy i dla dalszej perspektywy czasowej.

Generalnie, za zasadę przyjmuje się **ochronę i rozwój** oraz **przekształcenia i intensyfikację** istniejących walorów i zjawisk.

W ramach ochrony i rekultywacji wskazuje się uwzględnienie obszarów dolinnych jako priorytetowych w skali ponad regionalnej. A także ochroną i rekultywacją należy objąć system melioracyjny gminy.

Niski stopień zalesienia gminy nakazuje wykorzystanie najdrobniejszych nieużytków dla podnoszenia wskaźnika lesistości.

Rozproszona struktura osadnicza nakazuje dążenie do koncentracji i komasacji terenów zabudowanych. Będzie to proces bardzo odległy w czasie ale musi być celowy.

Jako wartości **rozwojowo-przekształcające** wprowadza się stopniowe przekształcanie rozproszonej zabudowy zagrodowej, różne formy aktywności gospodarczej wspomagające rozwój społeczno-gospodarczy oraz uaktywnienie gospodarcze potencjalnych obszarów obsługujących komunikację.

Do **opracowania planem miejscowym**, zgodnie z Ustawą o planowaniu przestrzennym art. 6, pkt 4, wyznacza się:

- jednostkę osadniczą „**Wartkowice – Stary Gostków**” jako rozwojowe centrum gminy, które powinno skupiać funkcje administracyjno-gospodarcze, edukacyjne, kulturalno-oświatowe i rekreacyjno-sportowe, oraz mieszkaniowo-usługowe o poszerzonym programie a także przemysłowe jako kontynuacja i rozwój istniejącej funkcji;
- „**Węzeł Wartkowice**” obszar wyznaczony do obsługi autostrady według projektowanego przebiegu i podłączenia węzłowego. Proponuje się powiększenie terenu opracowania o sąsiednią jednostkę osadniczą wskazaną do docelowych przekształceń;
- „**Sucha Górna**” jako obszary przekształceń funkcjonalno-przestrzennych ukierunkowanych na rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych: indywidualne domy rekreacyjne oraz zespoły rekreacyjno-wypoczynkowe powszechnie dostępne – zespoły sportów terenowych, np. boiska, tory hipiczne itp. Działki siedliskowe w bezpośrednim sąsiedztwie wskazane do sukcesywnych przekształceń na indywidualne domy rekreacyjne, oraz uzupełnienie zabudowy w granicach istniejących siedlisk w celu stworzenia większej koncentracji funkcjonalnej i bardziej zwartej struktury przestrzennej;
- „**Dzierżawy**” – obszar wskazany dla organizacji funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej jako ośrodek związany z użytkowaniem zbiornika wodnego o podstawowym standardzie usług z możliwością ośrodka kubaturowego w skali przekraczającej zapotrzebowanie lokalne;
- „**Tur – Truskawiec**” – jako obszar obsługi komunikacyjno-gminnej.

W procesie realizacji zamierzeń o skali ponadlokalnej należy uwzględniać czynniki zewnętrzne oraz nadrzędne (zgodnie z ustawą o planowaniu przestrzennym, rozdz. 1, art. 1, pkt 2).

Realizacja zadań powinna obejmować różne perspektywy czasowe, niejednokrotnie determinowane czynnikami będącymi poza Samorządem Gminy, ale przede wszystkim procesy rozwojowe powinny być sukcesywne i celowe.

Wartości przyrodnicze, które już dzisiaj są przedmiotem ochrony prawnej, powinny być stale powiększane o tereny słabych gleb, jako dolesienia, oraz rekultywacja doliny rzeki Ner, co konsekwentnie wzmacniałoby system ekologiczny gminy.

Koncepcja zawarta w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Wartkowice” wskazuje na możliwość większej aktywności gospodarczej, dostosowanej do zmiennych uwarunkowań i potrzeb, a jednocześnie chroni i rozwija istniejące walory przyrodniczo-kulturowe i wskazuje możliwość lepszych warunków życia jej mieszkańców, oraz podnoszenia rangi gminy w strukturze województwa.

Struktura własności gruntów w gminie Wartkowice – stan na dzień 1.01.2000 r. według danych Urzędu Gminy

Grunty według własności	Pow. ogólna		Użytki rolne		Lasy		Grunty zurbanizowane		Wody, nieużytki i inne
	ha	%	ha	%	ha	%	Razem	mieszka- niowe	
Skarb Państwa	1603	11,3	305	2,6	1035	70,1	163	8	100
Komunalne i gminne	258	1,8	24	0,2	25	1,7	197	11	12
Indywidualne, w tym:	12004	84,7	11111	95,0	397	26,9	238	236	258
indywidualne gospodarstwa rolne	11557		10721		382		209	207	245
Spółdzielni	78	0,6	65	0,6	1		10	10	2
Kościółów i związków wyznaniowych	15	0,1	10	0,1	-		5	2	-
Wspólnot gruntowych	34	0,2	33	0,3	-		-	-	1
Innych osób prawnych	18	0,1	12	0,1	-		6	6	-
Razem pow. ewidencyjna	14010	x	11560	x	1458	x	619	173	373
Pow. wyrównawcza	170	1,2	140	1,2	18	1,2	7	3	5
Pow. geodezyjna	14180	100,0	11700	100,0	1476	100,0	626	276	378